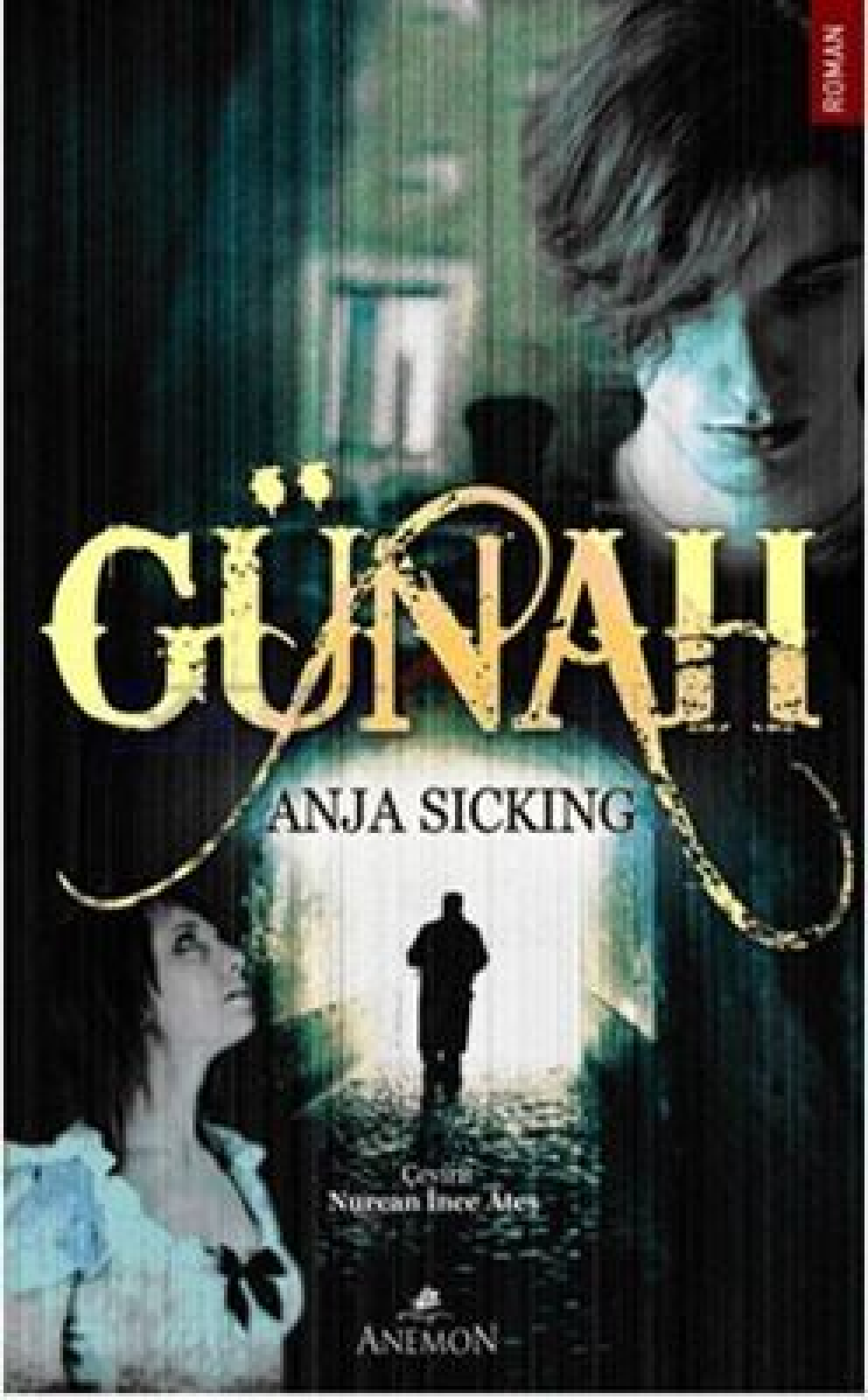

ROMAN
GÜNAH
ANJA SICKING
Çeviri
Nurcan İnce Meç
ANEMON

GÜNAH

Anemon: 3
Dünya Edebiyatı / Roman

© De stomme zonde 2005 by Anja Sikking
Orijinally published by Uitgeverij Contact, Amsterdam
Kalem Telif Hakları Ajansı

© Bu kitabın Türkçe yayın hakları
Bizim Kitaplar San. ve Tic. Ltd. Şti 'ne aittir
® **"Anemon"** bir **"Bizim Kitaplar San. ve Tic. Ltd. Şti"** markasıdır.

Bu kitap "*Hollanda Edebiyat Fonu*" tarafından desteklenmiştir.

ISBN 978-9944-159-89-0

Yayınevi Sertifika No: 14933

Genel Yayın Yönetmeni
D. Ali Gültekin

Yayın Yönetmeni
Ayan Demirdağ

Editör
Nurcan İnce Ateş

Sayfa Düzeni
İrfan Güngörür

Kapak Tasarım
Hüseyin Özkan

Baskı Cilt
Step Ajans Matbaacılık
0212 446 88 46

ANEMON

Ankara Cad. Konak Han No: 43/5
Eminönü - Fatih / İstanbul
Tel: +90 212 528 35 51 Fax: +90 212 528 35 52
www.bizimkitaplar.com.tr
bizimkitaplar@bizimkitaplar.com.tr

GÜNAH

Anja Sicking

Türkçesi
Nurcan İnce Ateş

ANEMON
İstanbul - 2010

I

Geçmişe baktığım vakit Mösyö De Malapert'in evinde hizmetçilik işini kabul etmeseydim daha iyi ederdim diye düşünüyorum. Olaylar farklı gelişebilirdi, büyük olasılıkla da daha iyi yönde, ve ben de sonunda burada, terzisiyle epeydir görüşmemiş bir kadının unutulmuş giysileriyle dolu bir gardırop gibi kokan bu küçücük tavan arasında yaşamak durumunda olmazdım.

Bu küçük tavan arasında çatı yanlara doğru alçalıyor, kafamı lambrilere çarpıp da başlığımı kirletmeden ayakta durabileceğim tek yer odanın ortası. Ahşap kaplama da her zaman toz içinde. Düzensiz, pis ya da pasaklı biri, ya da insanlar öylelerine her ne diyorlarsa, öyle bir kadın olduğumdan değil. Tam tersine, bu tip kadınlardan nefret ederim. Temizliğin imandan geldiğine canıgönülden inanırım ama burada toz bezini ahşabın üzerinde ne kadar sık gezdirirsem gezdireyim, tahtakurularıyla birlikte toz anında geri geliyor.

Yağmur yağıyor ve ben, bana Mösyö De Malapert'i hatırlatan mektupları, yarısı dolu günlükleri ve diğer belgeleri hemen düzenlemek yerine, ıslanmasınlar diye odanın sağ tarafından sol tarafına eşyalarımı taşımakla işe başlıyorum. Çatı biraz sızdırıyor. Yıllar önce beni evlerine kabul etme nezaketini gösteren alt kattaki insanlardan şikayet duymamak için odada mümkün olduğu kadar sessiz geziniyorum. Sandıkta sakladığım kağıtları ayırmak biraz vaktimi alacak önemli bir iş, özellikle de aynı zamanda bizim hikayemizi, Mösyö De Malapert'le benim hikayemi yazmayı düşünürken; yazmanın nihayet her şeyi ebedi uykusuna yatıracağını ve hayatımın geri kalanını yaşayabilmem için beni hayaletlerden ve vicdan azabından kurtaracağını ümit ediyorum.

O zamanlar teklifi o kadar cazip gelmişti ki hemen kabul etmiştim. Öyle hissetmesem de, onunla nerdeyse oniki yıl önce, 1729 Mayıs'ında tanıştım. O ilk tanışma anını düşünmeden geçirdiğim tek bir günüm yok. Onun evinden ayrıldığımdan beri hayatımda anlatılmaya değer hiçbir şey olmadı. Teklifini kabul etmem için iyi bir nedenim vardı ama aceleci davranmamı gerektiren bir durum da yoktu. Bazı insanların tersine, ben gelip geçici heveslere, tutkulara ya da sevdalara kendimi nerdeyse hiç kaptırmam. Mantıklı bir kadınımdır ve benim için doğrular her zaman önce gelir. Olanları hala söze dökemesem de, mademki her şeyi kağıda döküyorum, bunu aklımdan çıkarmamaya çalışacağım.

Mösyö De Malapert'in evi iyi bir semtteydi ve oldukça küçük olduğundan temizlemenin kolay olacağını düşünmüştüm. Yaşlı bir kadın olan kahyası anne babasının hizmetinde bulunmuştu ve kadının aynı ailede işine devam etmesini iyiye işaret saymıştım. Efendilerin çoğu, bir hizmetçiden

koca bir evi tek başına pırıl pırıl tutmasını isterler, sonradan iş çalışanın boyunu aşınca da her gün köşede bucakta buldukları tozdan şikayet ederek çalışanının canını sıkarlar. Mösyö De Malapert'in evinde ise işimi kahya kadınla birlikte onu memnun edecek şekilde yapabileceğimi umuyordum. Mösyö De Malapert, Çarşamba günleri öğleden sonra ve Cumartesi akşamları erken çıkabileceğim sözünü vermiş ve iyi bir maaş teklif etmişti. Daha da cazibi, kendi odamın olma olasılığıydı. Bir hizmetçi olarak daha başka ne isteyebilirdim? Çünkü o sıralar bir hizmetçiden başka bir şey değildim. Oysa eski Anna, yangından önceki Anna, bu kadar azına razı olmazdı.

İtiraf etmeliyim ki fazla seçeneğim yoktu. Kendi hatam olmadığı üzerinde durmayalım, işe acilen ihtiyacım vardı. Kız kardeşim Suzanne'in utanç verici davranışının haberini alınca, annemle babamın ölümünden beri beni hizmetinde bulunduran büyük halam, Leidschendam'dan ilk fırsatta ayrılmamı istedi. Ancak o şartla dürüstlüğüme ve iyi ahlakıma kefil olacak bir referans mektubu verecekti bana. Büyük halam üst sınıftan biriyle evlenmişti ve açıkça söylemese de sahip olmak için onca çareye başvurduğu statüyü kaybetmekten korkuyordu.

Bana, kalacak başka bir yer bulmamı söylediğinde, mutfakta, sık sık yıkayıp kuruladığım kalay tabaklar ve toprak kaplarla dolu dolabın yanında ayakta durduğumuzu hatırlıyorum. Önlüğümü iade etmemi istedikten sonra da birazcık dokunaklı bir şekilde benim iyiliğimi istemediğini sanmamamı söyledi. Yok. Benden her zaman memnun kalmıştı. İki kişinin işini yapardım, kız kardeşimi evden çok daha önce göndermediyse, bu benim sayemde olmuştu.

Olanlardan sonra ne Suzanne'in ne de benim, niçin orada kalamayacağımızı anladığımı varsayıyordu. Hiçbir şey insanın itibarını koruması kadar önemli değildi. Bay Kerckrink'le giderken Suzanne'in beni düşünmesi gerekirdi. Öyle ya, insanların iki kız kardeşi birbirleriyle karıştırmalarının ne kadar kolay olacağını muhakkak biliyordu, değil mi?

Büyük halamın gözlerinde çaresizlik ifadesi vardı, adeta benim iyi huyluluğumdan medet umar gibiydi. Bunun kendisi için ne kadar zor bir karar olduğunun farkında olup olmadığımı sordu. Tek kelime etmedim. Belki de bir an için, Suzanne'i bir yana bırakırsak, kendisinin ve kocasının benim bu dünyada kalan tek akrabalarım olduğunu ve tıpkı kendisi gibi benim de bir kumaş tüccarının kızı olduğumu unutmuştu. Babamın sadece bir aracı olduğu doğruydu; ticari işleri büyük halamın babasınınki kadar büyük değildi ama bizim de hizmetçimiz vardı. Benim imkanlarıma sahip olan biri için, hatta bir aileye sahip olan biri için bile, annemle babamın ölümünden sonra hizmetçilik yapmak zorunda kalmayı kabullenmenin kolay olmadığını bilmesi gerekirdi. Annemle babamın her gün sil baştan yaparak eğitimime ne kadar çok önem verdiğini biliyordu. Çaresiz ve kırgın olması gereken bendim, ama o vazgeçmedi. Suzanne'in nankör davranışından dolayı duyduğu kırgınlığını gizlemeye çalışmadı. Anne babamızın evini kaybettiğimizde bizi kanatlarının altına almıştı ama evindeki ilk günümüzden beri bizi çok çalıştırmıştı. Bu kadar uzak bir akrabadan başka ne bekleyebilirdim ki? Eğer annemin bir kız kardeşi olsaydı, Suzanne'le benim kendisi için masraflı olacağımızdan her zaman endişe eden büyük halamdan muhtemelen daha sıcak ve daha cömert

davranırdı bize. Önlüğüm elinde orada dikiliyordu. Sessiz kaldım. Sonunda önlüğü katlayıp kenara koydu.

Bay Kerckrink'le yakalandığı günün sabahından beri kız kardeşimi görmemiştim. Bir yerlerde dolanıp duruyordu: yalnızdı, hiçbir şeyi yoktu, ne parası vardı ne de referansı. Kendisini Suzanne'in bir arkadaşı olarak tanıtan daha önce hiç görmediğim bir kızın getirdiği kirli bir not almıştım ondan.

Hala o kağıt parçasını saklarım. Bu notta Suzanne, ona ulaşabileceğim geçici bir adres veriyor ve büyük halamız ne derse desin Leidschendam'da kalmaya çalışmamı öğütlüyordu: kasabada pek çok kişi beni tanıyordu ve başka bir yere göre, orada yeni bir iş bulmam daha kolay olacak, beni sömürmeye çalışacak insanlarla karşılaşma riskim, orada çok daha az olacaktı. *Sonuçta, sen yanlış bir şey yapmadın. Ben de*. Son iki kelimeyi kağıda adeta kazımıştı.

> *Birbirimizi tekrar gördüğümüzde her şeyi açıklayacağım. Başkalarından yardım istemekten korkma. Anlayışla karşılayacaklardır. Bay Kerckrink saygın bir insan değil. Dahası, eğer Leidschendam'da kalırsan benim için seni bulmak daha kolay olacak. Birimiz maddi dara düşersek birbirimize yardım edebiliriz. Artık birbirimizden başka kimsemiz yok.*

Leidschendam'dan ayrılırsam Suzanne'i özleyeceğimi o zaman dahi anlamama rağmen, benden yaşça çok daha küçük olan kız kardeşimin öğüdünü tutmak bana mantıklı gelmemişti; çünkü bu öğüt, bütün parasını borsada yeni kaybetmiş bir simsarın tavsiyesiyle hisse senedi satın almak

gibi bir şey olurdu. Gittiğinden beri ne tür söylentilerin dolaştığından Suzanne'in haberi yoktu. Bense, ya hayatta başarılı olmuş insanların izinden gitmeyi ya da kendi yoluma gitmeyi tercih edecektim. Ne de olsa bir yetişkindim ve o kadar da genç değildim. Yirmi dokuz yaşındaydım; bu rakam bazen beni şok ederdi. On yıl boyunca büyük halamla birlikte yaşamıştım ve iyi bir koca bulmak için vaktim kalmamıştı. Benim yaşımdaki kadınların çoğu çoktan evlenmişti. Amsterdam'a gitmeye karar verdim, orada bir iş bulup bulamayacağımdan emin olacaktım.

Leidschendam'dan Amsterdam'a mavna ile yaptığım kanal yolculuğunda duyduğum o sevinç dolu umudu bir defa daha yaşamak için neler vermezdim. Hayatımda ilk defa tek başıma yolculuk etmekten birazcık korkmuştum ama çok heyecanlı ve neşeliydim ve büyük umutlarım vardı. Kaptan bana aşağıda bir yer ayıracağına dair söz vermişti çünkü güverte kamarasından bilet almak benim imkanlarımı aşıyordu. Merdivenlerden aşağı inmek üzereydim ki, ambarın, gözlerini merakla bana diken seyyar satıcılar, yabancılar ve kılığı bozuk her türden insanla dolu olduğunu gördüm. Hemen, sanki bir şey unutmuşum gibi ceplerimi yoklayıp geri döndüm ve güvertede kaldım.

Mavnayı, yedekçi yolu boyunca rahvan giden yaşlı bir kısrak çekiyordu. Doğduğum yerin yavaş yavaş gözden kayboluşunu izlerken, rüzgar giysilerimi vücuduma yapıştırıyordu. Suyun üzerinde sanki ağırlığımız yokmuş gibi süzülüyorduk. Yol boyunca rast geldiğimiz bataklık kömürü, sebze, meyve ve diğer mallarla dolu küçük mavnalar, geçmemiz için kenara çekiliyordu. En son gözden kaybolan, uzun yıllar boyunca ailemle birlikte gittiğim

kilisenin çan kulesiydi. Leidschendam'dan böyle alçaltıcı bir şekilde ayrılmaktan pişmanlık duyuyordum ama ileriye bakmak bundan daha önemli değil miydi? Bahar çiçekli kıyılara ya da çayırlıklarda yuva yapan kuşlara? Çiftliklere ve usul usul dönen yel değirmenlerine?

Kaptan, kaldırılması gereken bir köprü için düdük çaldı. Soğuktan ürperiyordum, sonunda ambara indim. Masanın etrafındaki tahta sıralar kapılmıştı, tek boş yer bir grup gürültücü ve kaba adamın yanıydı; tükürük hokkasını bile isabet ettiremeyen kaba saba heriflerdi bunlar. Onların yanına oturmaktan başka çarem yoktu. İçlerinden biri, yüzünde yılışık bir gülümsemeyle bana bakıp, yabancı bir dilde bir şeyler söyledi. Gevezeliğine kulak asmayacak kadar bilinçliydim. Suzanne yanımda olsaydı, o da adama gülümserdi, ama onu böylesine vahim zorluklara sürükleyen şey de buydu zaten. Gözlerimi hava menfezlerinden birine sabitledim. Ben buraya ait değildim – ailemin geri kalanıyla birlikte güverte kamarasının önünde oturuyor olmalıydım – ve bu dünyada bundan daha fazla alçalmamak için dua ediyordum.

Karşımda, kucağında küçük bir oğlan çocuğu olan bir kadın oturuyordu; küçük oğlan sürekli yanında yakınındaki her şeyi tutmaya çalışıyordu. Kadının benden on yaş kadar büyük olduğunu tahmin ediyordum ama yanılmış da olabilirdim – sadece beş yaş daha büyük de olabilirdi. Çocuk doğuran bir kadının, o mutlu olayı tatmayı dört gözle bekleyen bir kadına göre bu kadar yaşlı görünmesi korkunç bir şey. Mavna değiştirdikten sonra onun yanına oturmaya karar verdim. Böylece insanlar birlikte yolculuk ettiğimizi sanır, bu onun için de güvenli olurdu.

Yolculuk, istasyon değişimi karmaşası, bağıran hamallar, çarpma kapılar, soğuk hava akımları, füme yılan balıkları, tükürülen balık kılçıkları, gürültülü gevezelikler ve sürekli değişen yolcularla belleğimdeki yerini alıyordu. Başlangıçta hepsine dikkatle bakıyor ve algılıyordum ama bir süre sonra gelecek düşünceleriyle o kadar meşguldüm ki etrafımdaki olaylar arka plana geçmişti. Tahta sırada arkama yaslanmış Amsterdam'da tanışacağım insanların hayalini kuruyordum. Edineceğim yeni arkadaşların. Belki de içlerinden biri beni, bana uygun bir adamla tanıştıracaktı. Maceracı bir yönü olan asil bir şahsiyet ama pervasız olmayan biri, Pazar günleri beni yürüyüşe çıkaracak ve ne demek istediğimi anlatmak için her çareye başvurmak zorunda kalmadan beni anlayacak, aynı zamanda da anlatacak her zamankinden daha çok şeyim varmış gibi hissettirecek biri. Ne yazık ki bu, başkaları konuşurken duyduğum, ama tatma ayrıcalığına hiç sahip olmadığım bir şeydi.

Mavnaları ilk değiştirdiğimizde çocuklu kadının yakınında durup onun yanında oturabileceğim bir yeri garantiye aldım. Bu bana umut vermişti: eğer her şeyi bu kadar çabuk öğrenirsem başarı şansım yükselebilirdi, kendimi içinde bulduğum bu zor şartlara rağmen.

Daha sonraki değişiklikler sırasında da kadının kuyruğundan ayrılmamaya baktım. Kadın, yolculuk boyunca çok nadir konuştu, arasıra, tek tük bir iki kelime söyleyip oğluna sıkıca sarılarak, okşayarak ve yumuşak yanaklarından öperek onunla oynuyordu. Gözlerimi onlardan nerdeyse hiç ayıramadım ve çocuğu birdenbire kendi öpücüklerime boğma dürtüsüne teslim olmamak için çok çabalamam gerekti.

Amsterdam'dan önceki, ismini bildiğim son kasaba olan Halfweg'i de geçtik. Bir kez daha gözlerimi kapadım.

Mavna birdenbire şiddetle sarsıldı ve kenarlarına su çarptı. Neler olduğunu görmeye can atmama rağmen, iki elimi de kullanarak oturduğum sıraya yapıştım. Bu şekilde korkmuş olmam, yanımızdan büyük gemilerin geçtiğini söyleyerek beni rahatlatmaya çalışan yanımdaki kadını güldürdü. Bir açıklama yapmak için ona dönmek zorunda kalmaktan utanmıştım. Suyun kötü kokusu ambara nüfuz etmiş ve rahatlayıp tekrar hayallere dalmamı imkansızlaştırmıştı. Nerdeyse dokuz saattir yolculuk ettiğimi tahmin ediyordum; Amsterdam çok uzakta olamazdı.

Ayağa ancak mavnanın sallanmayı nerdeyse kestiği bir sırada kalkıp dışarı baktım. Bir sıra ağacın arkasında yükselen uzun direkler gördüm, daha önce gördüklerimden daha uzundular. Kadın, çocuğun kafasına bağcıklı bir başlık geçirdi. "Kereste depoları. Eve yaklaştık ha, Jochem?" Yolcular ceketlerinin düğmelerini iliklemeye başladılar, bazıları da çoktan ayaklanmıştı. Tahta sırada oturmaktan sırtım ağrımıştı. Alt basamaklardaki irikıyım bir adam kapıları iterek açtı. Diğer yolcuların ardından ben de eğilerek alçakta kalan ambardan dışarı çıktım.

Amsterdam'la ilgili ilk izlenimim zihnimde hala nettir. Yüksek rıhtımlara ve yüksek yüksek binalara ve binaların gerisinde yükselen bir yığın kilisenin çan kulesine hayran kalmıştım. Kıyıda, her türden insanın pürtelaş içinde gelip geçtiği olağanüstü bir koşuşturma vardı: hamallar, siyah takımlı beyefendiler, büro memurları, denizciler, sepet taşıyan hizmetçiler, renkli roplar giymiş yabancılar ve süslü elbiseler içindeki kadınlar. Şimdilerde bunlardan hiç birine

dönüp ikinci kez bakmıyorum ama o zamanlar gözlerim fal taşı gibi açılıyordu.

Kaptan, karaya çıkmama yardım etmek için elini uzattı. Büyük halamın bana geçici olarak kalacak bir yer sağlayabilecek bir tanıdığının adresini yazdığı kağıt parçasını çıkarmak için etekliğimin altındaki bağcıklı ceplerimi yokladım, ama ilk başta bulamadım. Hırsızlardan korktuğum için kağıdı paramla birlikte cebimin en dibine gizlemiştim. Rıhtım, şimdiden geçit arayan insanlarla doluyor, küçük çocuklu kadın da kocasının kollarını terkediyordu. Kaptan bana el salladı.

Kalabalığa karışmış, nerede olduğumu ya da hangi yöne gideceğimi bilmeden kendimi kalabalığın akışına bırakmıştım, hala kağıt parçasını bulmaya çalışıyordum. Bacaklarım çok uzun süre hareketsiz kaldığından tutulmuştu. Burası Leidschendam'dan daha farklı kokuyordu, havası daha az temizdi. Bazı sokaklar korkunç kalabalıktı, birkaç kez bir yük kızağının ya da bir el arabasının yolundan çekilmek zorunda kaldım.

Kağıdı bulduktan sonra yoldan geçen bir kadına Kuzey Kilisesi'nin yolunu sordum; galiba büyük halamın tanıdıkları kilisenin birkaç sokak arkasında oturuyorlardı. Kadın yolu tarif etti ama söylediklerinin sadece yarısını hatırlıyordum. Yol boyunca iki kere daha sormak zorunda kaldım ama her seferinde verilen cevabı unuttum, çünkü kendimi gördüklerime kaptırmıştım: göze hitap eden bilmediğim türlü yiyeceklerin bulunduğu tezgahlar; kitap, tütün kutuları ve diğer malları satan seyyar satıcıların bulunduğu geniş köprüler; yabancı bir dilde şarkı söyleyen müzisyenler; kalabalık kafeler ve hatırı sayılır sayıda eczane. Nihayet

Kuzey Kilisesi civarındaki semte vardım ama büyük halamın tanıdığının evi yanıp kül olmuştu; sadece sağ ve sol tuğla duvarları ayakta kalmıştı.

Uygun bir kalacak yer bulmak için etrafta en azından iki saat daha dolanıp durdum, nihayet büyük meydana çıkmıştım. Burası, hakkında çok şey duyduğum Dam olmalıydı, bir tarafındaki kocaman bina da Belediye binası olsa gerekti. Bir yığın yüksek pencereden içeriyi görmek imkansızdı; görünmez, yüksek bir makam tarafından izlendiğim gibi tatsız bir hisse kapıldım.

Karanlık çöküyordu. Acele etmeliydim. Bazı evlerde insanlar çoktan mumlarını yakmışlar, sokaklarda da yayalar seyrelmişti. Su kanallarında yüzen çöpleri daha yeni fark edebilmiştim. Bir tahta parçasının üzerinde yatan ölü bir köpek gördüğümü sandım ama bu bir ıslak paçavra yığını da olabilirdi. Bir oğlan çocuğu yük tablasını çekerken her şey dar sokaktan aşağı yuvarlandı ve kuşağından ölü sıçanlar sarkan pejmürde kılıklı sıçan avcısı bir adam dengesini kaybetti. Bazı dar sokaklarda kiralık odalar vardı ama tek başıma kolayca köşeye kıstırılabileceğim bu karanlık geçitlere girmeye cesaret edemedim, bunun yerine daha güzel ve sıhhi birkaç tesiste yatak fiyatını sordum. Hepsi de çok çok pahalıydı. Bu şartlar altında param anında biterdi, uygun bir iş bulmamın ne kadar süreceğini bilmeme de imkan yoktu. Çoğundan daha temiz ve daha geniş olan bir sokakta başka bir pansiyon görünceye kadar dolanıp durdum. Girişte bir hizmetçi duruyordu; elinde bir mum, birini bekler gibiydi. Karanlık nerdeyse çökmüştü, riski göze almaya karar verdim. Karaltı gibi görünen evlerin arasında hızlı hızlı ve uzun adımlarla yürüdüm.

Hizmetçi bana, nerdeyse tamamı, büyük, bel vermiş bir yatakla doldurulmuş bir oda gösterdi. Yatak düzeltilmemişti; sanki içinde vahşi bir hayvan yatmış gibi çarşaflar yatağın bir tarafından dışarı çıkmıştı. Yatağın yanındaki sandalyede bir ısırık alınıp bırakılmış bir parça ekmek vardı; yerde bir iç eteklik duruyordu. Birdenbire dönüp gitmek istedim ama hizmetçi odanın fiyatını söylediğinde tereddüt ettim; olur da çabucak iyi bir iş bulamazsam, param burada kalmaya uzun bir süre yeterdi.

Orada kalmasaydım Mösyö De Malapert'le asla tanışamayacağımın farkında olsam da o pansiyonu hatırlamaktan hoşlanmıyorum. Bu kadar az parayla başka ne olurdu ki? Diğer müşterilerin yüzleri belleğimde bulanıklaşmış durumda, tanrıya şükür. Bir aktör, gezici bir şarlatan, üçüncü sınıf bir ressam ve gelir kaynakları belli olmayan birkaç kız vardı pansiyonda. Kısacası, daha önce uzaktan yakından hiçbir ilgim olmayan türden, varlıkları bana buranın evden başka her şey olduğunu hissettiren insanlar. Unutamadığım tek yüz, yeni yatak arkadaşım Brüksel'li Brigitte'in yuvarlak yüzüydü. Brigitte, başıma gelmesini istemediğim her şeyi temsil ediyordu. Pansiyondaki ilk günümden itibaren yalnızca geceleri değil, akşam ve sabah saatlerini de kendisiyle geçirmeye zorlayarak benden arkadaşlık bekleyip durmuştu. Geri kalan zamanlardaysa iş aramak için dışarı çıkıyordum. Diğer müşterilerin görgüsüz davranışlarına canımın sıkılması onu sadece eğlendiriyordu, bir gün yemek masasında sarfedilen edepsiz bir söz yüzümü kızartınca yılışık yılışık sırıtıp, "İlahi şekerim," dedi "amma da terbiyelisin. Buyur şundan bir ağız dolusu çek." Reddettim. Çocukluğumdan beri cinin tadından nefret ederdim. Adamlar merak ve tik-

sintiyle karışık bir şekilde ona bakıyorlardı. Elbisesi kadınsı kıvrımlarını gizlemekten acizdi ve bu da onu hiç rahatsız etmişe benzemiyordu. Üstümüzdeki odada üç adamla birlikte kalan ve yeleğinin altından ufak içki şişesini hiç eksik etmeyen eski bir korse yapımcısı, her geçişinde gözleriyle onu izliyordu. Bir keresinde sarhoş bir anında Brigitte'in vücudunun bazı kısımlarının yer çekimine çok az direnç gösterdiğini söylemişti.

Akşamları odamızda Brigitte'in yanına uzanıyordum, en azından birileriyle randevusu olmadığı zamanlarda. İlk kez benim yanımda başlığını çıkardığında kafasının arkasındaki saçların keçeleşmiş olduğunu görmüştüm. Gece ve gündüz aynı gri kombinezonu giyiyordu. Yaydığı koku bana, ısıtmak üzere ateşe yeni konmuş bir haftalık soğan çorbasının kokusunu çağrıştırıyordu. Ağzımdan nefes alıyor ve vücudundan yayılan kokunun tahminimce kaynaklandığı bölgeyi düşünmemeye çalışıyordum. Durmadan bağlantısının koptuğu bir kocadan bahsederdi. Bir kere kibarca onunla temasını ne zaman kaybettiğini sordum ama duymazlıktan geldi. Konuşanın hep kendisi olmasını yeğler, benim söylediklerime pek nadir tepki verirdi. Sık sık, başına gelen hiç bir şeyin kendi suçu olmadığını tekrarlayıp dururdu: bu herkesin başına gelebilirdi. Bir gün aynı fikirde olduğumu söyleyince, neden bahsettiğim hakkında aslında en küçük bir fikri olmamasına rağmen, sanki can ciğer arkadaşmışız gibi elini benimkinin üzerine koydu. Bitkindim, sözlü bombardımanını daha fazla soru sormayarak durdurmaya çalıştım ama o hiç aldırış etmeyip sanki yanında yatmıyormuşum, başka bir odadaymışım gibi yüksek sesle lafazanlık etmeye devam etti. Susturmak

için ikinci bir teşebbüste bulundum, bu sefer uzun bir esnemeyle, ama bu da işe yaramadı. Sonunda konuşma sırasını ben almaya çalıştım ve bu beklenmedik bir biçimde etkili oldu. Ben konuşurken nefesi gittikçe ağırlaştı, nihayet horlamaya başladığında kabalık etmiş olmadan ona sırtımı dönebildim.

Nadir de olsa ara sıra pansiyona, görgülü, kendilerinin hiçbir kusuru olmadığı halde müşkül duruma düşen müşteriler, benim gibi insanlar gelirdi. Oda arkadaşım, meramını diğerlerinden daha medeni bir biçimde ifade eden Fransız aksanlı bir adam da dahil, yeni müşterilerin hepsini esir aldı. Adamın ceketi eskimişti ama kesiminden anlaşıldığı üzere zamanında iyi paraya mal olmuştu. Koltuğunun altına sıkıştırdığı bir kemanı vardı.

Konuşmadan dinliyordum ama sonunda bana dönüp yolculuğumun nereye olduğunu sordu. Belli ki böyle pansiyonlarda uzun bir süre için kalamayacağımı ilk bakışta anlamıştı. Elbette o da kısa zamanda ayrılacaktı. Ayrıntılara girmeden durumumu anlattım. Neden bahsettiğimi anladığını göstermek için arada sırada bir iki kelime ederek beni dikkatle dinledi. Ben bitirdikten sonra birkaç soru sordu ve ardından arkadaşlarından birinin, müzik kitapları satan Mösyö De Malapert'in evinde bir hizmetçilik işi olduğundan bahsetti. Mösyö De Malapert müzik kitapları yayınlıyor, müzik aletleri satıyor, evlerde müzik dersleri veriyordu ve tiyatro orkestrasının daimi klavsencisiydi*. İki yıl önce, babasının ani ölümünden sonra, ailesinin müzik dükkanının yönetimini üstlenmişti. Annesi de babasının hemen ardından ölmüştü, "Ama bundan bahsetme" dedi. Başka çalışanı

* Ç. N: *müz.* Klavsen, piyanonun atası olan, klavyeli ve telli bir çalgıdır.

olup olmadığını sordum. Kemancı bana, De Malapert'in kahyasının yaşlı ve hasta olduğunu söyledi. Hizmetçisi çok daha gençti ama onun yanında kalamamasının bir nedeni vardı, nedenini belki daha sonra öğrenebilirdim. Ev halkının geri kalanı çoğu zamanını Fransa'da geçiren bir kız kardeşten ve bir yardımcıdan ibaretti. Kemancı bir sonat yayınlamayı umut ettiği için dükkana bir gün önce gitmişti. Yakın bir zamanda tekrar gidecekti, benim için iyi şeyler söylemeyi teklif etti. Bu aşamada Brigitte konuşmamızı böldü. Kemancının başlangıçta canı sıkılmış gibiydi ama kısa süre sonra gülümsedi – sanırım onu görgüsüz ve komik buldu – ve Brigitte'in söyleme gereği duyduğu şeyleri kibarca dinledi.

Daha fazla bir şey söylemeden ikisinin yanında kaldım. Müzik eserleri yayınlayan birinin yanında çalışmak iyi bir fırsat olacaktı. İyi soydan gelen insanlarla tanışabileceğim bir çevreye geri dönecektim. Beni bir hizmetçi olarak tanıyacakları doğruydu ama içlerinden birinin bana ilgi göstermesi imkansız bir şey değildi. Bu da başıma neler geldiği konusunu dikkatlice açmama olanak verirdi. Çevremdeki yeni insanların güvenini kazanmam elbette ki zaman alacak bir şeydi, ama sabırlı olur da elimden geleni yaparsam, eminim ki doğduğum sınıftan insanlara ulaşma şansı yakalayabilirdim. Muhtemelen işe Suzanne'in hatasından bahsetmekle başlayamazdım çünkü olayları nasıl anlatırsam anlatayım, bu bana da aksi şekilde yansırdı.

İki gün sonra kemancıdan Mösyö De Malapert'le nerede ve ne zaman tanışacağımı bildiren kısa bir mektup aldım. Benim için bir randevu ayarlama cesaretinde bulunmuştu.

II

Mösyö De Malapert'le görüşeceğim günden bir gün önce kahverengi üst etekliğimin üzerindeki ufak lekeyi sabunlu suyla yıkayarak çıkardım. Nerdeyse hiç belli olmuyordu ama dikkatli bir adam renk değişikliğini hemen fark edebilirdi. Kumaş yer yer öylesine tel tel olmuştu ki kolaylıkla yırtılabilirdi, bu yüzden bu işi fazlasıyla özen göstererek yaptım. İnşallah yakında yeni bir üst eteklik alabilecek kadar param olacaktı, çünkü bu etekliği tersyüz etmeye değmezdi. Leke olup olmadığını görmek için ceketimi de kontrol ettim. Bir zamanlar bu ceketin çok güzel olduğunu düşünmüş, uzun yıllar da giymiştim ama şimdi bakınca, Mösyö De Malapert'in fark edeceğini düşündüğümden, hiç de hayranlık duymuyordum. Rengi grileşmiş, ve dirsekleri de eskimişti.

Kemancı, evin Varmoesstraat üzerinde – Dam'dan itibaren sayınca Sint Janstraat'ın kuzeyindeki sekizinci ev - olduğunu yazmış ve oraya nasıl gideceğimi izah etmişti.

Kolaylıkla kaybolabileceğimi bildiğimden yol için bol zaman bırakmıştım; o zamanlar bir kanalı diğerinden ayırt etmekte güçlük çekiyordum.

Dam, geçen seferkinden daha da kalabalıktı. Bir sürü girişi olan kantar binasının çevresinde oyalanıp bir aşağı bir yukarı koşuşturan hamalları izledim. Yaşlı bir kadın fincanı bir metelikten şekerli sütlü çay satıyordu; Leidschendam'dakinden daha pahalıydı. Bir oğlan da aynı paraya elma satıyordu, bu da ucuz değildi. Önümde bir kadın alışveriş yapıyor, satın alınanları taşımak üzere bir hizmetçi de el arabasıyla kadının arkasından geliyordu. Biraz daha ileride bir balık pazarı vardı.

Notunun sonunda kemancı Warmoesstraat'la Fluwelen Burgwal arasındaki ara sokaklardan uzak durmamı yazmıştı. Pansiyondayken müşterilerin bu ara sokaklardan bahsettiğini duymuştum; bazılarının orada, nerdeyse hiç güneş görmeyen o daracık binalarda tıklım tıkış vaziyette birlikte yaşayan aileleri vardı. Kemancının talimatlarına harfiyen uyup dolambaçlı yollardan gitmeyerek Warmoesstraat'a döndüm. Leidschendam'dayken sokaklardan hiç korkmazdım ama bu garip şehirde dikkatli olmam gerekiyordu. Bir ara sokağın köşesindeki bir evin ön kapısının yanında, kaldırım taşları arasına dikilmiş bir tabelada şunlar yazıyordu:

> *Açıla açıla denizlere, düştüm bitap, oldum bedbaht,*
> *Sonunda saldım çapa, manitamın dibi sıra.*

Okumayı öğrenirken bana yardım eden babam, böyle bir tabelanın önünde durduğumu görse hakkımda ne düşünürdü acaba? Babam, benim ya İncil, ya tabiat bilgisi ya

da Cumhuriyet tarihi okumamı istemişti. Kimsenin gözüne bakmamaya çalışarak aceleyle yoluma devam ettim. Sekiz dokuz metre ilerleyene kadar da gözlerimi yerden kaldırmadım. Burada bir sürü kitapçı dükkanı ve yayınevi vardı: hepsi de yan yana çalışan basımcılar, keskici ve dizgiciler, kitapçılar ve ciltçiler. Evlerden çok, işyerlerinin adlarını taşıyan tabelalar, pencereler ve tenteler vardı sanki. Bir kumaş dükkanında keten bezi ve yünlü kumaşların yanı sıra Lyons ipeği, İspanyol taftası ve Doğu ya da Batı Hint Adalarından gelen pahalı kumaşlar da vardı. Diğer dükkan sahipleri de mobilya, egzotik baharatlar ya da Nürnberg porseleni satıyorlardı. Dükkanların altındaki karanlık bodrum katlarında bir pusula imalatçısı, bir ekmek fırını ve bir çıkrık imalatçısı iş başındaydı.

Sint Jansstraat'tan sonra sekiz ev saydım. İşte bu evdi. Ön cepheleri süslü ve dükkan pencereleri geniş iki yüksek binanın karşı tarafında dikiliyordum. Her iki yanda da, ziyaretçiler ağır ahşap giriş kapılarına varmak için üç yüksek basamak çıkmak zorunda kalıyorlardı. Bu iki geniş binanın ortasındaysa daha küçük, çok sade ve kapısı caddenin seviyesinde olan dar bir ev vardı. Sanki bu binalardan artakalan boşluğu doldurmak için inşa edilmiş gibi duruyordu. Sağdaki binanın kocaman tabelası, binanın şarap tüccarı Bloamset'e ait olduğunu duyuruyordu. Daha da kocaman tabelası olan soldaki ise yayıncı Hoogmeijer'e aitti. İki dükkanın da tenteleri ve içeride satışta olan ürünleri sergileyen katlanır rafları vardı. Dar evin ise tentesi solmuştu, rafları da yoktu. Eğer bu evi arıyor olmasaydım kesinlikle farkına bile varmadan evin önünden geçip giderdim.

Kızıl kıvırcık saçlı tombul bir genç adam dirseklerini servis penceresine dayamış geleni geçeni izliyordu. Elinde bir kurabiye vardı ve sanki içeriden birinin onu yerken görmemesi gerekiyormuş gibi kurabiyeden alelacele bir ısırık alıyordu. On sekiz ya da en fazla on dokuz yaşlarındaydı. Kemancının tarifinden Mösyö De Malapert'in otuzlu yaşlarında olduğunu biliyordum, ayrıca onu kesinlikle bu kadar hödük biri olarak hayal etmemiştim. Sanırım bu genç, bir hizmetçi ya da bir yardımcıydı. Arsızca bir merakla benim için bir tahminde bulundu. "İş için mi geldin?"

Başımla onayladım. Başının üzerindeki kabartma harflerle yazılı tabelayı ancak o zaman fark ettim.

Kurabiyeyi iki büyük ısırıkta mideye indirip ortadan kayboldu. Hemen ardından kapı aralığında narin, nerdeyse kadınsı çehreli bir adam belirdi.

Şimdi, yıllar sonra, bedenine en sonunda ne olduğunun acı hatırası içimde kabarmadan Mösyö De Malapert'in çehresini düşünemiyorum. Yine de, onunla ilgili ilk izlenimimi aktarmaya çalışacağım. Orta boydan biraz daha uzun, ince ve dik duruşlu biriydi. Kara, çukur gözleri ve çekingen ama samimi bir yüz ifadesi vardı. Servis kapısını benim için açarken biçimli ellerini ve uzun parmaklarını fark ettim. Tanrının ona bahşetmediği dış görünüşünün diğer bölümü de göze eşit ölçüde hitap ediyordu. Başında, gereksiz fiyonkları ve bukleleri olmayan, pratik tarzda kısa bir peruka vardı; gömleğinin kol uçlarına dikili tertemiz beyaz farbelaları ceketinin kollarından dışarı taşıyordu. Sanırım evin içinde de her şey aynı şekilde pırıl pırıl, tertemizdi. İyi kesimli koyu mavi takımının kaliteli olduğu belliydi, cafcaflı değildi; bu da beni rahatlatmıştı çünkü gemisinin gönderine

bayraklar ve cafcaflı flamalar çeken bir kaptan, tayfaların yulaflarından tereyağını esirger. Karşılıklı olarak nezaket alış verişinde bulunduk. Hızlı hızlı ve tıpkı pansiyondaki kemancı gibi Fransız aksanıyla konuşuyordu.

Ön kapı müzik dükkanına açılıyordu. Kapı aralığında gördüğüm genç adam şimdi tezgahın arkasında duruyor, vücudundan kızartma kokusu yayılıyordu. Az önce kurabiyeyi tuttuğu elini bana uzatarak kendisini yayıncının yardımcısı Peter van de Lugt olarak tanıttı.

Dükkan küçük ve fazla doluydu ama mobilyaları dağınıklıktan çok, derli toplu bir izlenim uyandıracak şekilde yerleştirilmişti. Kitap raflarını geçerken Mösyö De Malapert'in arkasından onu izledim. Farklı mobilya parçalarının etrafından zarafetle dolanarak geçiyordu. Raflar notaların yazılı olduğu ciltlenmemiş ağır kağıt yığınlarıyla doluydu ve üzerlerine kategorilerini belirten etiketler konulmuştu: flüt düetleri, keman sonatları, klavsen süitleri, lavta* metotları, şarkılar, nota kağıdı … Vitrinde sergilenen müzik aletleri vardı, diğer aletler ise, özel raflar üzerinde duvarlara asılmıştı, sık aralıklarla ama birbirlerine değmeyecek şekilde. Müzik aletleri için ayrıca tel ve eşlik eden bayanlara yarı fiyatına olan konser biletleri sattıklarını belirten bir tabela asılıydı. Küçük yuvarlak bir masanın üzerinde ilaç ve gargara şişeleri de vardı. Büyük, telli bir çalgının önünden geçerken

* Ç. N: *müz.* Mızrapla çalınan, gövdesi uttan küçük bir çalgı. Uttan farkı, gövdesinde daha az dilim bulunması ve perdeli olmasıdır.
Ç. N: *müz.*(***viola da gamba***) *(bas viyol)* Avrupa'da XV. yüzyılın sonlarından XVIII. yüzyılın sonlarına kadar kullanılmış perdeli bir yaylı çalgıdır. Viyolonsele benzer. Günümüze kadar gelişmiş tüm yaylı sazların atası kabul edilir.

Mösyö De Malapert bir an için durdu. "Bu sol köşedeki bass gamba'ya dikkat edin, babamındı," dedi. Bekleyip benim müzik aletinin yanından geçmemi izledi.

Bu ilk sınav olmalı, beni aletten olabildiğince uzakta tutarak yeterince dikkatli davranıyor muyum görmek istiyor galiba, diye düşündüm. Amma da eski bir aletti. Ya yeniden verniklenmeli, ya da daha modern bir modeliyle değiştirilmeliydi. Tellerin altında beyazımsı bir tabaka toz oluşmuştu, tanrı bilir nereden gelmişti. Burada çalışmaya başlarsam, tozunu alır ve güzelce cilalardım.

Mösyö De Malapert bir bateriyi yuvarlak bir kutunun içine koyup, sitem dolu bir bakışla yardımcısının eline verdi.

"Bir müşteri Türk zillerini görmek istemişti de," dedi Peter. "Yerine koymaya vakit bulamamıştım."

"İnsanlar her şeyi stok olarak elimde bulundurabileceğimi sanıyorlar. Benim aslen müzik eserleri yayıncısı olduğumu unutuyorlar." Bateri sopalarını da yerden kaldırıp onları da Peter'a uzattı. "Başka perküsyon aletlerine ihtiyaç duymamaları ne yazık, arka tarafta hala epeyce var. Niye artık hiç kimse bir tef ya da orkestra davulu istemiyor?" Daha da dostane bir ifadeyle bana dönüp dikkatimi yerdeki kafesli sandığa çekti. "Buna çarpmayasın sakın. Dün getirildi, daha yeni açıyordum da. Nota kağıtları. Harika, boş kağıtlar." Elini kağıdın üzerinde sevgiyle gezdirdi.

Beni uyarmasına gerek yoktu, çünkü ancak pansiyondan bir ayyaşın ayağı bu sandığa takılabilirdi. Sandığın yanından geçerken düşüncemi söylemeyi göze aldım, "O Türk zilleri çok yer kaplıyor olmalı. İnsanların sizden bütün bunları depolamanızı beklemelerini anlayamıyorum."

Şüphesiz ki saçma olan bu yorumuma cana yakın bir şekilde gülümseyip hole doğru ilerledi. Merdivenleri çabucak çıktı. Bütün tavırları telaş içindeydi, adeta hayatının her dakikasını iyi kullanmaya kararlı gibiydi. Evin daha fazla bölümünü görebileceğim üst katta oturmayı önerdi ve normalde benimle kız kardeşinin ya da kahyasının görüşeceğini ama kız kardeşinin ucu açık bir ziyaret için Fransa'ya gittiğini ve kahyasının da çok hasta olduğundan bakıma ihtiyacı olduğunu ve ailesinin yanında kalmaya gittiğini söyledi.

Birinci kattaki salonun beyaz plastik boyalı duvarlarının üçte ikisi meşeyle kaplanmıştı. Odanın düzenlenme biçimi bende biraz tuhaf bir izlenim bıraktı: klavsen odada en önemli konumda yer almış, geri kalan mobilyalar onun etrafına yerleştirilmişti. Örneğin arkası düz dört iskemle, iki koltuğun arkasına yarım daire şeklinde yerleştirilmişti. Ağır, yuvarlak ayaklı ahşap masa eski bir şark halısıyla örtülmüş ve duvara dayanmıştı. Yanında sürgüsü kapalı bir yazı masası duruyordu. Karşı duvarda besteler ve kitaplarla dolu bir kitaplık vardı: *Müzik Teorisinin İlkeleri, Hollanda Müzik Tarihi, Koro Eserleri Seçkisi, Müzik Sözlüğü* … Yan duvarda, biri sert görünümlü bir adama, diğeri de olağanüstü güzel bir kadına ait iki portre asılıydı. Portrelerin bir çift oluşturduğu aşikardı. Adam, şu anda odada duran yazı masasına yarı dönük vaziyette oturuyor ve bir elini uzatıyordu. Karısı da tatlı tatlı gülümsüyor ona bir şey uzatıyordu. Bu şeyin ne olduğunun yabancılar için bir sır olarak kalması gerekiyordu herhalde. Kadınla Mösyö De Malapert arasında güçlü bir benzerlik vardı: aynı ince beden, aynı mükemmel yüz hatları, kadının gözlerindeki aynı yumuşak ve nazik ama içine kapanık bakışlar.

Benden oturmamı istedi ve bir fincan çay içmeyi teklif etti. Oturur oturmaz yardımcısını çağırıp ondan çaydanlığın altını yakmasını istedi. Görünüşe göre Peter diğer personelin görevlerini geçici olarak üstlenmişti. Çaya çok düşkün olmama rağmen, içmeyeli hayli zaman olmuştu. Büyük halam, Suzanne ve benim bir kahvaltıda ve bir de öğle vakti büyük bir bardak arpa suyu içmemizin daha iyi olacağını düşünürdü; ona göre bu daha ucuz ve daha sağlıklıydı.

Mösyö De Malapert'in karşısında oturmaktan biraz tedirgin olmuştum. Evine çalışmaya geldiğimde büyük eniştemin yaptığı gibi – o ve karısı buna 'onlarla yaşamak" derdi – beni tepeden tırnağa süzmek yerine, Mösyö De Malapert sadece, görüntüsü onunkilerden daha güzel olmayan ellerime bakakalmıştı. Ellerimi her gün gülyağı ile ovardım; herkes gülyağının ellerimi yumuşak tutacağını ve çatlamayı önleyeceğini söylerdi ama yine de çok fazla ağır iş yapmaktan kızarmış ve pütür pütür olmuşlardı. Elerimi kucağıma koydum, eteğimin kıvrımları arasında yarısı gizli kalıyordu. Birkaç alakadar soru sordu, hepsine dürüstçe cevap verdim. Birkaç kez ziyaret etmiş olduğu Leidschendam'dan söz ettik. Çok geçmeden de büyük halamdaki görevime değinip oradan niçin ayrıldığımı sordu. Kendime bir şans vermeye kararlı olduğumdan gerçeği gizlemeyi aklıma koymuştum. Beni tanımayan biri için başıma gelen talihsizlikler büsbütün inanılmaz gelecekti. Önce ailemi benden alan yangın çıkmış ve ailemin mütevazı sermayesini tüketmişti; Suzanne ve ben o gece şans eseri bir arkadaşımızın evinde yatıya kalmıştık. Ardından, bizi kanatlarının altına almaya rıza gösteren tek insan olan, ama kız kardeşim evli bir erkekle yakalanır

yakalanmaz da bizden vazgeçen büyük halam tarafından sepetlendiğim o beklenmedik olay gelmişti başıma. Mösyö De Malapert'in o olayın kahramanı olan kişinin gerçekten de kız kardeşim olduğundan kuşku duymasından korkmuştum. Bu kişinin, o akılsızlığın suçlusu olan kız kardeşim olduğuna inansa bile, onunla kan bağım olduğu için aynı şeye meyilli olacağımı düşünebilir yine de hakkımda şüpheye düşebilirdi. İşte bu nedenle büyük halamın evinden neden ayrıldığım sorusuna vereceğim cevabı önceden prova etmiştim.

"Artık Mayıs ayındayız. Taşınma ayı. Çoğu hizmetçi her iki ya da üç yılda bir ev değiştirir. Kiliselerdekilerden daha iyi işler var. Ben büyük halamın yanında on yıl çalıştım ama akrabalarla bu kadar uzun süre birlikte yaşamak zor olabiliyor …" Ona referansımı verdim. Cevabım hepten de yalan değildi. Bundan sonra meseleyi çok yakından takip etmezse, ben de bu durumu pekala atlatabilirdim.

Büyük halamın mektubunu yüzünde bir şaşkınlık ifadesiyle okudu; muhtemelen böyle bir şeyi daha önce hiç görmemişti. Yan duvarlardan dışarıda oynayan çocukların sesleri geliyordu. Bütün bunları benimle konuşanın bir erkek olması tuhaf diye düşündüm. Kahyası hastaydı, kendisi evli değildi ama kız kardeşinden başka bir akrabası yok muydu acaba? Yoktuysa, demek ki üç aşağı beş yukarı benimle aynı durumda bulunuyordu. Buna rağmen, kadınların yapmasının daha uygun olacağı işleri halletmek zorunda kalmaktan hiç şikayetçi değildi. Onun için üzülmüş ve yükünü hafifletmeye heveslenmiştim. Mobilyalara daha yakından bakınca, klavsen ve kitaplık hariç, dükkandaki eşyalardan daha tozlu olsalar da, hepsinin de çok kaliteli

olduğunu fark ettim. Bu salonda nadiren mi misafir ağırlanıyordu acaba? Burada çalışmaya başlarsam, mobilyaların tozunu her gün alacaktım. Bir zamanlar geleceğimle ilgili farklı beklentilerimin olduğu doğruydu ama eğer beni işe alırsa, kendimi yeni işime adayacaktım. Her şeyin, en güzel eşyaların bile şeklini ve duruşunu bozan kir tabakasından arındırılmasını sağlayacaktım. Temizlik, sadece sünger ve paspas kullanmaktan ibaret değildir.

Hoogmeijer Yayınevi tarafındaki çocuklar heyecanla bağrışıyorlardı, bir bebek feryat etmeye başlayınca, bir kadın onlara sessiz olmalarını söyledi. Mösyö De Malapert tıpkı çizdiği resimle manken arasındaki benzerliği kontrol eden bir portre ressamı gibi gözlerini birkaç kez referans mektubundan ayırıp bana baktı. Her şey çok saygıdeğer bir biçimde gelişmişti, başka bir hizmetçi olsa müthiş memnun kalırdı ama ben bu aşamada çiftçi tarafından dişleri kontrol edilen bir beygirmişim gibi hissetmekten kendimi alamadım. Dışarıda oynayan çocuklar artık birbirlerine çubuklarla ya da tahta parçalarıyla vuruyor gibiydiler, bu gürültü patırtının yukarısında bir kadına şarkı söylettiriyorlardı. Kadının şarkısı ya avaz avaz gülen ya da ezgiyi tutturamamasına rağmen şarkıyı kadınla birlikte söyleyen bir adam tarafından sık sık yarıda kesiliyordu.

Mösyö De Malapert birdenbire müthiş bir yorgunlukla ileriye baktı. Bir an için neden söz ediyor olduğumuzu unutup, aslında bir kitap satıcısı olan ama müzik eserleri de yayınlayan komşusuyla ilgili olarak içini döktü. "Tek bir notayı bile okuyamaz, müzik terminolojisinin anlamını hemen hemen hiç kavrayamaz ve hataları fark edemez. Müzik aletlerini bile birbirlerinden ayırt edemez."

"Böyle birinin müzik eserleri yayınladığını düşününce."

"Kalkmış bir de benim dükkanımı devralmak için araştırma yapıyor."

"İnsanın sinirini bozar."

Anlaşılan, Mösyö De Malapert'in canı o kadar sıkılmıştı ki benim beylik laflarıma aldırmadan devam etti. "Hoogmeijer için kolay tabi. Kendi matbaa makinası var, dünyanın her yerindeki satıcılarla bağlantı kuruyor, iki dizgi makinası, hemen hemen bir kuruş maliyeti olmayan beş stajyeri var. Bense bir sürü işimi dışarıya yaptırmak zorunda kalıyorum. Böylesi daha pahalı ama sonuçları daha iyi. Onun stajyerleri günün yarısını sarhoş geçiriyorlar."

Durumun gerçekten bir skandal olduğunu mırıldandım.

"Arka pencerelerimi açtığım zaman burnuma gelen tek koku atölyesinden gelen mürekkep kokusu oluyor." Çayını yudumlayıverdi.

Gürültü nihayet biraz azalmaya başlamıştı. Sakin haline yeniden kavuştu. Kağıdı geri verirken "Referansınız güzel," dedi. "Kız kardeşim sonradan bununla ilgili bir sorun çıkmasın diye sizden ne beklediğimizi size anlatarak başlamamı istedi benden. Fransa'dan döndüğü zaman bütün bunları sizinle ayrıntılı olarak konuşacak. Umarım çok yakın bir zamanda olur bu." Bir şey çıkarmak üzere ceplerini yokladı.

Ondan sonra okuduğu mektup, benim izleyen yılki günlük programımı kararlaştırmak üzere yazılmıştı.

"Kapı önü, hol ve dükkan hafta içi her gün sabahtan ovulacak. Pazartesi ve Salı öğleden sonraları salon ve yatak

odalarının tozu alınıp parlatılacak. Arka odayı atlayabilirsiniz: şimdilik baskı makinasını ve orada bulunan diğer aletleri kullanmıyor olacağım. Çarşamba günleri bütün ev temizlenecek, Perşembe günleri ise ovma-yıkama günü ve Cuma da mutfak temizlenecek. Tabi ki her gün yemek yapılacak. Bu da alışveriş, bulaşık ve çamaşırın da her günkü iş olması anlamına geliyor. Bu ay haşere yumurtaları ya da dışkıları olup olmadığını kontrol etmek için döşemenin adamakıllı incelenmesi gerekecek, ayrıca bütün örümcek ağları temizlenecek." Tiksinti duyarak başını salladı. "Kahyam bu işi henüz yapmadı, tabi ki hastalığı yüzünden."

Söylediği her şeye, olur, tabi ki, elbette gibi kelimelerle karşılık veriyor, mevcut ayrıntılarla sözünü kesmeme gerek kalmasın diye bütün hizmetçilik deneyimimi bu cevaplarla doldurmaya çalışıyordum.

Okumaya devam etti, "Karafatmalar ve tahtakurularına karşı önlem almanın şimdi tam zamanı." Bir tiksintiyle yüzünü ekşitip gözlerini kağıt parçasından ayırıp, " Hala yapılmamış olmasına inanamıyorum. Siz uygun bir metot biliyor musunuz?"

Ev işlerinden fazlasını bilmemi gerektiren, beni gafil avlayacak bir soruydu bu. "İlkönce sönmemiş kireç ve terebentin karışımını duvarlardaki çatlak ve yarıkların üzerine fırçayla sürüyorsunuz," diye cevap verdim usulcana, "sonra da tahtaları küllü suyla ovalayarak temizliyorsunuz. Bundan bir süre sonra, içinde portakal kabuğu tozu eritilmiş olan suyla duvarları her gün sıvazlıyorsunuz."

Beni ilgiyle dinledi, hatta bir şeyler bile not aldı. "Anladığınız üzere haşerelerden müthiş nefret ederim."

Ortak bir şeyler paylaşmaktan memnun, ağzımdan "Ben de," lafını kaçırdım. "Şu vızıldayan şeyler!"

"Küçük canavarlar bazen açık duran bir partisyonun üzerine konuyorlar, eğer defteri kontrol etmeden kapatırsanız ertesi gün kağıdın üzerinde kahverengi benekler buluyorsunuz."

"Ya da kırmızı," dedim, "ki bu daha da beter. O zaman böceklerin kendi kanınızı …" Birdenbire ayağa kalktı. "Şu an müsait misiniz?"

Başımla soruyu mütevazı bir şekilde onayladım.

"Size hizmetçinin odasını göstereyim." Mektubu katlayıp cebine koydu. Okuma bilmediğimi düşünmüş olmalı çünkü sonradan mektubu çöpe atacağı kağıtların arasında buldum.

Birinci katta salonun bitişiğinde dört oda daha vardı: Arka oda önceden anne babasının odasıydı ama şimdi onun odası olmuştu; bitişik oda kız kardeşinin odasıydı ve çok ferahtı; holün diğer tarafında bulunan sağdaki küçük oda çoğunlukla kahyanın yattığı odaydı; bunun bitişiğinde de yakında benim kullanacağım bir yan oda vardı. Önceki hizmetçisi Petronella Engelbaart nerdeyse iki haftadır yoktu. Mösyö bana onun caddeye bakan dar odasını gösterdi. Hizmetçinin burada daha fazla neden çalışmadığı hemen anlaşılıyordu: yerlerde ekmek kırıntıları vardı, pencereler kirli, kapının tokmağı da yağlıydı.

"Her yeri tahtakuruları sarmış," dedi. "kendi odasında bile onlardan kurtulma zahmetine katlanamadı." Beni dikkatle tarttı, o an için beni işe alıp almamayı ölçünüyor olmasından korktum.

"Aziz Kristof otu," dedim, "şimdilik yatağınızın altına onu koyun."

Memnun bir şekilde gülümseyip kapıyı yavaşça kapattı. "Bir dahaki gelişinizde kahyam size yardımcımın yattığı tavan arasını, aşağıdaki ofisi ve mutfağı gösterir."

Salona geri döndüğümüzde kontratın süresini, ücretimi alacağım ilk günü ve Yeni Yıl ikramiyelerini, yıllık yardımları ve konuklardan gelenleri anlattı. Hemen iyi bir ücret teklif etmesi beni sevindirmişti. Yoksa ırgat soyundan gelmediğimi soru sormadan anlamış mıydı? Altı ay için otuz gulden başlangıç için iyi bir ücretti, özellikle de yiyecek ve yatacak yer de sağlanıyorsa. Param hizmetimin ilk döneminin sonunda ödenecekti, buna göre sonraki altı ay için kontratım uzatılabilecekti. Eğer Mösyö'ye iyi hizmet edersem ücretimi yıllık olarak arttıracaktı. Konuşmasını "Gelecek hafta başlayabilirseniz çok memnun olurum," diyerek bitirdi.

Uzun uzun düşünmemi gerektirecek bir durum yoktu. Kadınlar için imkanlar sınırlı sayıdaydı: iplik eğirmek, dikiş dikmek, çamaşır kolalamak, çamaşır yıkamak, kaşkol örmek ve sokaklarda çay satmak gibi, Wormer'de sadece bisküvi fabrikası vardı. Brigitte bana orada çalışan kadınların korkunç uzun mesai yaptıklarını ama yine de iki yakalarını bir araya getiremediklerini söylemişti. Kendisi için daha iyi bir şey bulduğunu söylemiş, ama o şeyin ne olduğundan bahsetmeye çok isteksiz davranmıştı. Ben de, bulduğu o şeyin bana uygun olmayacağını bildiğimden anlatması için onu zorlamamıştım. Doğru ve dürüst yoldan ayrılmak istemiyordum; temiz bir vicdan taşımak benim için önemliydi.

Mösyö De Malapert'in teklifini kabul ettim. Şimdi her şeyin halledilmiş olmasından daha da rahatlamış olarak bana bir fincan çay daha koydu. Yeni işimle hiç ilgisi olmayan kişisel tercihlerim hakkında sorular sordu. Hangi çiçekleri güzel bulduğum, en çok hangi yiyecekleri sevdiğim gibi sorular. Salondaki klavyeli müzik aletinin adını bilip bilmediğimi de öğrenmek istedi. Bana göre bu son soru hakaret etmek gibi bir şey olmuştu ama bunu bilmesine imkan yoktu, bu yüzden yüzüne vurmayıp memnuniyetle cevap verdim. Ne de olsa taşradan gelen bir hödük olmadığımı anlamış olması gerekirdi çünkü ondan sonra bana en çok hangi müzik aletini çalmayı öğrenmek isterdim diye sordu. Sırf tedbiri elden bırakmamak için en çok, şarkı söylemeyi öğrenmek istediğimi söyledim. Şarkı söylemeyi kim sevmezdi ki? Söylediklerimi dikkatle dinledi, sonra başka şeylerden konuşmaya devam ettik. Hayatımda ilk defa mavnadayken hayalini kurduğum o özel duyguya kapıldım: ne demek istediğimi anlatmak için her çareye başvurmak zorunda kalmadan beni anlayacak, aynı zamanda da anlatacak her zamankinden daha çok şeyim varmış gibi hissettirecek biri.

III

Pansiyondan ayrıldığım günü bugünkü gibi hatırlıyorum, özellikle de Brigitte'in söylediği son sözleri. Cumartesi günüydü, erkenden kalkmıştım. Kısa bir gece olmasına rağmen kendimi olağanüstü zinde hissediyordum. Boynuma temiz, beyaz bir eşarp dolayıp, korsemi her zamankinden daha sıkı bağlayarak özenle giyindim. Gerçi bu doğru dürüst nefes alamamam anlamına geliyordu ama gün boyunca dik durmamı sağlayacaktı. Bu kadar sıkı bir korse, çalışırken kullanılamayacak kadar sıkıntı yaratırdı ama Mösyö De Malapert'in evinde ilk iki gün izinliydim. Pazartesi gününe kadar işe başlamamamı kararlaştırmıştık.

Beni yalnız bırakmamak için Brigitte de erkenden kalkmıştı. Gidişimi görmek onu üzüyordu ama keyfi de en az benim kadar yerindeydi. "Al sana bir kanıt. Neler olacağını hiç bilemiyor insan," dedi hülyalı hülyalı. "İşinin bu kadar iyi gideceği aklıma bile gelmezdi."

Gidişimin hayattaki şansını nispeten arttırdığını mı düşünüyordu acaba? Bu anlamsız emele acımamazlık et-

meyip onu hayal aleminden uyandırmamayı tercih ettim. Kısa pelerinimi omuzlarıma atıp pansiyondan ayrıldım. Brigitte vedalaşmak için benimle caddeye kadar geldi, suratını benimkine yaklaştırıp, "Buradan ilk ayrılan ben de olabilirdim," diye fısıldadı.

Onunla ikinci kez hemfikir olduğum yalanını söylemeye dilim varmadı ve hiç konuşmadan, bir taraftan da nefesimi tutarak yanaklarından hafifçe öptüm. Zavallı sefil, dedim içimden. Gizemli kuyun kurumaz da sokaklarda dilenmeye mecbur kalmazsan önümüzdeki iki aya kadar da halen burada olacaksın. Benimkisi ise sadece iki hafta sürmüştü. Bir geçiş dönemi. Herkesin hayatında bir kerecik olsun yaşanan türden bir şey.

Brigitte soğukkanlıydı ve şimdi bana alaycı bir gülümsemeyle bakıp, "Neyse canım, en sonunda hangimizin en iyi çıkacağı hala belli değil" dedi.

Vedalaşmak için onu öptüğümde yana kayan başlığımı düzelttim. "Oyalanamam. Mösyö De Malapert beni bekliyor. İlk günümden itibaren her şeyin nerede olduğunu bileyim diye kahyası bilahare bana evi gösterecek: çayın, kahvenin, et saklama kavanozlarının, taze aktariyelerin, çamaşırların, şaraplar ve alkollü içkilerin yerini."

Yüzündeki gülümsemeye ara vermeden beni dinledi. Elimi kaldırıp son bir kez el salladım ve ona sırtımı döndüm.

Bu sefer yolu kemancının mektubuna bakmadan buldum. Peter van de Lugt dükkanda yalnızdı. Tezgahın üstünde yayınlanması planlanan üçlü bir sonat cildi için abone listesi duruyordu. Mösyö De Malapert beni ofisine çağırdı. Bu küçük oda ağzına kadar müzik kitaplarıyla doluydu.

Masasına oturmuş bir partisyonu inceliyordu ve tıpkı daha önceki gibi tertemiz bir şekilde giyinmişti. Başını kaldırıp bakmadan partisyonda bir şeyi işaretledi. Sanki başka bir dünyada gibiydi, tıpkı bir rüyadan yavaş yavaş uyanan biri gibi. Bir melodi mırıldanıp notaları kontrol etti ve bir şeyi değiştirdi. Ancak o vakit kafasını işinin başından kaldırıp bana baktı. "Burada olduğunuza çok sevindim. Ne yazık ki kahyam hala iyileşmedi. Sizi odanıza götüreyim. Kusura bakmayın, yine böyle telaş içindeyim."

"Sizi işinizden alıkoymayayım. Odada gezmek benim için yeterli olur."

Tekrar özür diledi ve bir anlaşmayı henüz kabul eden birinin memnuniyeti içinde bana bakıp çıktı.

Yatağın kenarına oturup kapalı kapının ardından hala çok net duyulan ayak seslerini dinledim. Hatta aşağıda yardımcısıyla yaptığı kısa konuşmanın bir iki kelimesini bile işittim. Büyük halam, Suzanne ve bana birer oda vermemişti. Onun evindeyken her zaman mutfakta yatardık. Geldiğimiz gün "Evin en sıcak yeri," demişti hevesle.

Odada yataktan başka basit bir masa, bir iskemle, bir tas ve sürahi, bir kova ve ayaklı bir şapka askısı vardı. Duvarlardan birinde duvarın renginden daha açık renkli kalan dikdörtgen bir bölgenin üzerine çakılmış bir çivi duruyordu. Benden önceki hizmetçi ona ailesini hatırlatan bir şey mi asmıştı ki buraya? Boş zamanlarını nasıl geçiriyordu acaba? Nakış işliyor muydu? Yoksa sadece pencereden dışarı mı bakıyordu? Pencere pervazındaki çatlaklar, yün artıkları ve yarıklara göre kesilmiş acıbadem kurabiyesi hamuruyla doldurulmuştu. İğrenç bir görüntüydü bu, ama aynı zamanda içimi rahatlatmıştı çünkü yeni işverenimin eski

hizmetçinin pabucunu eline vermekle insafsızlık etmemiş olduğunu gösteriyordu.

Kendimi daha da fazla evimdeymiş gibi hissetmem için bir şeyler yapmam lazımdı. Bu arada birkaç parça eşyam yeni adresime gönderilmişti. Nerede yaşayacağımı bildirmemden sonra, büyük halam bu işi halledecek kadar iyi davranmıştı. Samimi ama abartısız bir de not iliştirmişti. Arkadaşının bana vermiş olduğu o adresten hala ulaşıp ulaşamayacağımı bilmesem de Suzanne'e de taşınacağımı bildiren bir mektup yazmıştım. Leidschendam'da birlikte yaşarken içinde eşyalarımızı sakladığımız sandık, duvarın karşısında duruyordu. Bu sandığa, akşamları birlikte dama oynadığımız dama tahtasıyla taşlarını, bir zamanlar babama ait olan pişirilmiş topraktan yapılmış küçük oyuncak atı, annemin çay tepsisini ve sahibi olduğumuz en değerli şeyi, çerçevesi girift, oymalı abanozdan yapılmış olan aynamızı koyardık. Şimdiyse ailemizin sahip olduğu hemen her şeyi kül eden o yangını düşünmek istemiyordum. Kurtarılmış olanları görmek çok tuhaftı: tesadüfi bir seçki, tıpkı batan bir gemiden kıyıya vuran enkaz gibi.

İş başına. Eğer sallanmazsam bütün odayı bir günde tertemiz yapabilirdim. Odayı havalandırmak için pencereyi açtım. Burası alışık olduğumdan daha da gürültülü bir yerdi. Sokaktan at arabası tekerleklerinin tıngırtıları, avaz avaz bağırarak birbirlerini kovalayan okul çağındaki çocukların sesleri geliyordu; uzakta bir yerlerde sokak satıcıları mallarını övüyorlardı. Pervazdaki çatlaklara tıkılmış kurabiye hamurunu ve yün artıklarını kazımak için mutfağa gidip bir bıçak getirdim. O pasaklı haspa yapacak daha iyi bir şey bulamaz mıydı sanki? Sandığı boşaltıp temizledim ve eşyalarımı yeniden içine yerleştirdim. Keten kombinezonlarımı,

yedek iç etekliğimi, önlüklerimi, korsemin içine giydiğim dantel yeleklerimi, boynuma bağladığım eşarplarımı, uzun çoraplarımı ve referans mektubumu. Dama tahtasını masanın üzerine koydum ve sanki iki oyuncu oyuna az önce ara vermişler gibi siyah-beyaz taşlarını da üzerine dizdim. Oyunu beyaz taşların sahibi kazanıyordu. Bir bacağı eksik olan atı karşı duvardaki pencerenin denizliğine yerleştirdim. Çay tepsisini masanın üzerine koydum, aynayı da duvardaki çiviye dikkatlice astım. Hah şöyle!

Leidschendam'daki evde, geceleyin annemle babam şöminenin başında otururlarken onları aynadan görebilirdim. Suzanne'le benim paylaştığımız yatağı, odanın arka tarafından ayıran aynadaki çatlaktan gizlice onları gözetlerdim. Hiçbir zaman çabucacık uykuya dalamazdım. Annemle babamın sessiz sessiz sohbet ettiklerini çoğu zaman duyardım, en azından Suzanne fena halde horlamıyorken. Bir gece gelecekle ilgili konuşurlarken, konuştuklarından kendilerine miras bırakılan ve yuvadan ayrılma vaktimiz geldiğinde kız kardeşimle bana devretmeyi düşündükleri tahvilleri olduğunu anladım. Babam Suzanne'in kilisede tanıştığı delikanlı hakkında çok olumlu konuşuyordu: aynı dine mensubuz, güvenilir, akıllı ve tekstil ticaretine girmeye hevesli bir çocuk. İkisi de çok genç ama inşallah iyi sonuçlanır. Babam ayrıca, bana ilgi gösteren bir adamdan, adını daha önce duymadığım tüccar bir ahbaptan da bahsetti. Annem de karşı çıkıp, "Başkaları da olabilir. Aceleye gerek yok." Elimi kulağımın arkasına siper edip dinledim. Fısıldamaya devam etti, ama öteki alternatifleri anlatırken giderek o kadar heyecanlandı ki sonunda eski ses tonuna geri döndü. Birkaç isim saydı, önce akranım olan genç adamların, sonra kendi akranı olan adamların isimlerini. Bu

ikinci kategoridekilerin bahsini açınca, acayip bir heyecanın etkisi altına girip boyuna anlattı da anlattı, sonunda babama gına gelip sinirli bir şekilde susmasını söyleyene kadar. O vakit annem sözünü mütevazı bir şekilde, "Umarım Anna benim kadar şanslı olur" diyerek bitirdi ve başını usulcana babamın boynuna yasladı. Böyle anlarda annem otoriter kahramanına teslim oluyormuş gibi görünse de, aslında tıpkı perde arkasında bütün ipleri elinde bulunduran bir kraliyet danışmanı gibiydi. Onları dinlediğim o gece de aynı rolü oynuyordu. Babamı pohpohluyor, gururunu okşuyordu. Ne kadar da akıllıca davranmıştı o tahvilleri bunca zamandır saklayarak. Sonra, gemilerdeki o hisseler vardı. Altın bir kombinasyondu bu. Kızlarının potansiyel evliliklerini bu kadar çok düşündüğü için ne kadar da nazik bir adamdı. Ellerini ellerine alıp okşadı. Babam şimdiden biraz olsun yumuşamıştı. Sonra, çok tatlı bir ses tonuyla benim için çok iyi bir koca olacağını düşündüğü adamdan bahsedip adını tekrarlarken babamın elini okşamaya devam etti.

Aynanın eğri durup durmadığını kontrol etmek için bir adım geriledim. Hayallere dalmaya bu kadar uzun süre harcamamam gerekiyordu. Yeni odamda yapılacak çok iş vardı. Bir toz beziyle aynanın tozunu aldım. Mösyö salonda klavsen çalmaya başlamıştı. Neşeli bir parça. Daha sonradan öğreneceğim adıyla *Vivace*[*]. Ev sahibinin müzikle ilgilendiği bir evde işe başladığım için şanslıydım. Daha kötüsünü de yapabilirdim. Artık ev sahibine iyi bakmak için elimden geleni yapmam ve her yeri temiz tutmam gerekiyordu. Gözden kaçmazdı, bu nedenle müziğin ritmine ayak uydurarak pencerenin denizliğinin de tozunu aldım.

---

* Ç.N. *Müz.* "Canlı ve hızlı" anlamına gelen İtalyanca bir tempo terimi.

IV

Mösyö'nün klavseninin yanındaki kitaplıkta duran partisyonu ve Warmoesstraat'tan apar topar ayrılırken elime geçirebildiğim birkaç parça eşyası burada, bu tavan arasındaki odamda duruyor. Benim kesinlikle anlayamayacağım gizemli semboller bunlar; tıpkı yabancı bir dilde yazılmış bir yemek kitabı gibi. Onun evindeki odama yerleşirken Mösyö, Telemann'ın mı yoksa Dandrieu'nün mü bir eserini çalıyordu asla bilemeyeceğim. Daha sonradan, müzikle ilgili duyduğum onca sohbetten nihayet birazcık bir şeyler öğrendikten sonra bile, bu iki besteci arasındaki farkı söyleyemiyordum; üstelik de Mösyö'nün nerdeyse her gün onların bestelerini çalmasına rağmen. O ilk dönemi, işime duyduğum heyecanı ve o heyecanın nedenini düşünmek hala beni mutlu eder.

Warmoesstraat'a varmamın nerdeyse hemen akabinde evi, uğradığı böcek istilasından kurtarmaya giriştim. Bütün odaları adamakıllı elden geçirdim; şilteleri ters yüz ettim,

battaniyeleri havalandırdım, iskemle minderlerinin tozlarını çırptım ve yerleri temizledim. Bu işlemin en azından bir ay önce yapılması gerekiyordu, çünkü yılın bu zamanında gözle neredeyse kesinlikle görülemeyecek büyüklükte böcek yumurtaları olurdu.

Kahya kadın iyileşmemişti, bu yüzden ilk günümden onun işlerini de yüklenmiştim. Mösyö çok fazla talimat vermiyordu, işi öylesine başından aşmıştı ki eften püften şeylerle onu rahatsız etmeye cesaret edemiyordum. Alışverişe gideceksem mesela, bana sadece balık, sebze ve bal almamı söylüyordu. Ben de arifane bir şekilde başımla onaylıyordum ama pazara gittiğimde de pisi balığıyla dil balığı arasında kararsız kalıyordum. Buna karar verdikten sonra ise hangi sebzeleri seçeceğimi bilemiyordum. Acaba hala bulunabilir olan kış mahsullerinden usanmış mıydı? Yoksa bunların yerine henüz pahalı olan ilkbahar sebzelerinden mi alsaydım? Fıçının dibindeki koyu renkli balı mı severdi, yoksa daha açık renkli balı mı severdi? Bazen alış veriş sepetim tamamen dolmadan önce şehirde en azından iki saat dolanıp duruyordum ama dönüş yolunu bulmak için adres sormak zorunda kaldığım Warmoesstraat'tan nadiren uzaklaşıyordum. Saati kontrol etmemiş olmasını umarak malzemeleri mutfağa çabucak yerleştiriyordum ama o benden bir kere bile şikayet etmemişti. Onun için çalışmaktan mutlu olduğumu ve onu mutlu etmenin hoşuma gittiğini fark etmekten kendimi alamıyordum. O memnun olduğunda ben de memnun oluyordum.

Mösyö'den başka Peter'ı da nerdeyse her gün görüyordum. Peter'la ben iyi anlaşamıyorduk, onunsa bu durumun gerçekten farkında olup olmadığı tartışılırdı.

Önceki hizmetçi onunla iyi vakit geçirmiş olmalıydı, ama ben, aile terbiyemden dolayı bana karşı sergilediği laubali bir davranış tarzına alışmayı imkansız buluyordum.

Sabahları salonu temizledikten sonra dükkana gidip rafların, tezgahın, vitrinin ve gargara şişelerinin bulunduğu masanın tozunu alıyordum. Mösyö, viyola da gamba ve diğer müzik aletlerine dokunmamı yasaklamıştı. Ona ait müzik aletlerine, insanların kırılacak eşyaları taşırken gösterdiği özeni gösteriyordu, doğal olarak benim de aynı özeni göstermem gerekiyordu. Bazen toz almam düşündüğümden uzun sürüyor, Peter geldiğinde ben hala dükkanda oluyordum. Peter tavan arasındaki yatağını çok nadir kullanıyordu, ama gecelerini nerede geçirdiği hakkında hiçbir fikrim yoktu. Geldiği zaman saçları darmadağınık, gömleği pantolonundan dışarı çıkmış ya da ceketinin düğmeleri iliklenmemiş oluyordu. Ona baktığımı gördüğünde göz kırpıyor, saçlarını parmaklarıyla tarıyor ve üstünü başını düzeltiyordu.

Günlük çalışmasına dirseklerini servis penceresine dayayıp geleni geçeni izlerken kurabiye yemekle başlıyordu, tıpkı onu ilk gördüğüm günkü gibi. Güneş yüzünü ısıtıyor, o da sanki vakti çok bolmuş gibi davranıyordu. Bir müşteri geldiğinde kurabiyesini gizlemiyordu ama geri kalanını boş vaktinde bitiriyordu. Sadece Mösyö'nün kendisini bir şeyler yerken görmemesine dikkat ediyordu.

Peter, müşterilere karşı çok rahat davranıyor, onlarla laflıyordu, çoğu zaman da müzikle hiç ilgisi olmayan her türden konuda. Oldukça açık yürekli bir ifade tarzı vardı ve benim de güvenimi kazanmak için çabalıyordu. Dükkanda daha ilk kez bir arada bulunduğumuz zaman örneğin, bir-

birimizi uzun zamandır tanıyormuşuz gibi bir başkasının en yakın arkadaşları dışında hiç kimseye anlatmayacağı her türden ailevi sorununu bana anlatarak her nedense onun için özel biriymişim gibi hissettirmeye çalışmıştı. Sabırla dinlemiştim. Sözünü bitirdikten sonra bana ailemi sormuş ve daha önceki hizmet dönemim hakkında da bir sürü soru sormuştu. Bense, ona karşı onun bana davrandığından daha az açık yürekli davranmış ve başka herhangi birine de seve seve verebileceğim ayrıntıları anlatmakla sınırlı kalmıştım. Leidschendam'da doğduğumu, bir kız kardeşimin olduğunu ve anne babamın iyi yürekli insanlar olduklarını anlatmıştım. "Onları çok seviyorum," demiştim. "Seviyorum" demek elbette ki bir yalan değildi, öyle değil mi ama? Yoksa "severdim" mi demeliydim?

O ilk sohbet sırasında Suzanne'in Bay Kerckrinck'le ilişkisinden hiç bahsetmememe rağmen, sonradan onu bana defalarca sorup durdu. Bir şeyler gizlediğimi anlamış olmalıydı. Benim kadar hoş bir hanım mıydı? Ailemin diğer üyelerini hiç sormuyordu. Soğukkanlılığımı korudum ve şeytana uyup ayrılmamın asıl nedenini ona anlatmadım. Gardımı almak ve Warmoesstraat'taki geleceğimi tehlikeye atmamak için dikkatli olmak zorundaydım.

Bazen ilk müşteri ben hala temizlik yaparken gelir, Peter da onlarla benim önümde ilgilenmeye başlardı. Müşteriye ne kadar kötü hizmet verdiğini görmek beni şaşırtırdı. Kuşkusuz, amaç bir şeyler satmaktı değil mi? O kadar çene çalmanın Mösyö'ye ne yararı oluyordu ki? Beklenenin aksine, bu sırada Peter aptala yatıyordu. Konuşma, mahalleye yeni gelen bir kız, yiyecek ya da en son dedikodular gibi onun ilgisini çeken bir konuya değindiğindeyse zekası

gerçekten çok kıvrak oluveriyordu. Konu, sıkıcı bulduğu bir şey olduğundaysa – bir müşterinin sorduğu bir keman sonatıysa mesela – hemen uyuşuklaşıyordu. Sonatı hemen bulamazsa, üzülmüş numarası yaparak başını sallıyor ve avazı çıktığı kadar bağırarak Mösyö'ye seslenip onu çalışmasından alıkoyuyordu. Mösyö doğruca doğru kağıt kümesine gidip onun bulmaya çalışması gereken şeyi çekip çıkartıyordu.

Peter'ın anlattığı hikayelerle benim çok sonraları pek de dürüst olmayan yollardan edinmiş olduğum bilgileri birbirine karıştırmış olmam mümkün. Mösyö'nün hikayesi benim hikayem oluyor. Ama bana Mösyö'nün büyük babası ve büyük annesinin Hollanda'ya kaçan Huguenot'lar* olduğunu anlatan kişinin Peter olduğundan eminim. Amsterdam'a ya 1658'te ya da 1685'te gelmişler, hangisi olduğunu unutuyorum, ve Valon Kilisesi'ne katılmışlar. Akrabalarının çoğu – Delft'e giden, Mösyö'nün sonradan bağlantı kurmaya çabaladığı evli bir çift dışında - İngiltere'ye kaçmış ve bir

* Ç.N. Huguenot, 16 ve 17'inci yüzyılda Fransız Protestanlarına verilen isimdir. Calvin öğretisine yakınlıkları ve azizlere "tapınma" başta olmak üzere çeşitli katolik uygulamalarını reddetmeleriyle tanınırlar, aynı zamanda ölüm cezasını da kabul etmezlerdi. 1572'de Pariste yer alan ve kısa zamanda tüm Fransa'ya yayılan "Aziz Bartolomeus Yortusu" katliamında, hemen hemen tüm Huguenot önderleri yok edilmiş, yaklaşık 250 yıl aralıksız süren din savaşları esnasında binlerce Protestan öldürülmüş ve binlercesi de başka ülkelere göç etmeğe mecbur kalmıştır. Katolik bir siyaset güden XIV. Louis'nin Protestanlara inanç özgürlüğü tanıyan Nantes Fermanı'nı 1685"te yürürlükten kaldırması ve izlediği baskı siyaseti 400 binin üstünde Huguenot'un Fransa'yı terk etmesine yol açmıştır.

Ç.N. Delft, ressam Vermeer'in yaşamış olduğu 750 yıllık tarihe sahip küçük ve tipik bir Hollanda kentidir.

avuç dindaşlarının desteğini bir kenara bırakırsak, yalnızca kendi olanaklarıyla idare etmeye zorlanmışlar.

Peter ayrıca müzik işiyle, yani benim daha sonraları Mösyö ile konuklarından dinleyerek öğrendiğim şeyle ilgili pek çok şey anlatmıştı. Mösyö'nün büyük babası da bir müzisyendi; viyola da gamba çalıyordu. Bir tahta parçasının üzerine gerilmiş birkaç tele bir ileri bir geri yay sürterek hayatını makul bir şekilde kazanmayı ancak aşırı idealist bir insan bekleyebilirdi. Büyükbaba müzik dersleri de veriyordu ama bu da pek az kazanç getiren bir işti, bu nedenle oğlunun, Andreas De Malapert'in, geleceğini güvence altına almaya karar verdi ve onu işleri iyi giden başarılı bir müzik dükkanının sahibi olan Poitel adında bir başka Huguenot'a çırak olarak verdi. Bir şey başka bir şeye yol açtı: Andreas mesleğinde çabucak ilerledi ve çok geçmeden eski haritaların arkalarına da olsa kendine adına müzik eseri basmaya başladı. Bir müzik dükkanı açıp kendine bir eş aradı ve evlendi. Bazı erkekler vakit kaybetmekten hoşlanmazlar; bana çekici gelen bir erkek türüdür bu. Andreas aynı zamanda müzik dersleri de veriyordu, sonradan benim de bizzat tanıştığım aşırı derecede zengin bir adam olan Borgholt'la da işte böyle tanıştı. Borgholt bir mısır tüccarıydı ve müzik derslerinden sonra, iş konusunda tavsiyelerde bulunarak ve ara sıra da finansal destek olarak öğretmenine yardım etti. Borgholt'a kalırsa, ister mısır, ister tavuk, isterseniz müzik satardınız, ne sattığınızın bir önemi yoktu; buna ben de tamamen katılırdım; bir tekstil tüccarının kızı olarak, ticaret çok iyi bildiğim bir konuydu. Borgholt'un en büyük oğlu, babasının ticari sorumluluklarını devralmış olanı, çok geçmeden mısır ticaretinden vazgeçip

büyük bir başarıyla yabancı şirketlere yatırım yapmaya başladı. Aile giderek daha da zenginleşti. Sanırım Borgholt bu konudan biraz rahatsızlık duyuyordu çünkü Pazar günleri dinlediği, sürekli olarak aşırı zenginliğin yalnızca nefsine hakim olamamayı getireceğini ilan eden vaazların benim dinlediklerimden hiçbir farkı olamaz. Refah ve bolluk içinde sürdürülen bir hayat, getireceği bütün tehlikelerle birlikte insanı ahlaksızlığa sevk ederdi. Borgholt da bunu, tanıdık çevresindeki bir kaç insana parasal olarak yardım ederek ve bir dizi hayır işiyle uğraşarak dengelemeye çalışıyordu. Örneğin Peter, Borgholt'un eski arkadaşlarından ve iş ortaklarından birinin kapatıldığı akıl hastanesine her yıl yüklü bir bağışta bulunduğunu duymuştu; anlaşılan Borgholt'la iş yapmak sözü geçen kişi için pek de hayırlı bir şekilde sonuçlanmamıştı. Borgholt kendisi için önemsiz olan bir şeyin bir başkası için çok önemli olabileceğini artık anlamıştı.

Andreas'ın hayatı her varlığın sürdürmesi gerektiği biçimde seyrediyordu, en azından başlangıçta. Müzik işi yavaş ama istikrarlı bir şekilde büyüyordu. Bir ev aldı ve onsekiz ay arayla iki erkek evladının, Jean ve Maurice'in babası oldu. Daha sonra kızı Denise doğdu. Mösyö çocukken bile dükkanda babasına yardım ediyordu. Müziğe, özellikle de İtalyan bestecilere büyük bir ilgisi vardı, çok geçmeden de yaptıkları işle ilgili olarak pek çok müzisyenin bildiğinden daha fazla şey öğrendi, hatta bazen, ilk gururlu bakıştan sonra, oğlunun bilgi birikimini sergilemesini her zaman hoş karşılamayan babasından bile çok şey biliyordu. Ancak Andreas'ın hayatındaki bu şanslı başlangıçtan sonra, felaketler birkaç kez art arda geldi. Önce büyük oğlu geçir-

diği bir çocukluk çağı hastalığından öldü, ardından kendisi kırk iki yaşında çiçek hastalığına yakalandı. Peter, cerahatli morarmış çıbanlar ve enfeksiyonun iç organlarında yarattığı tahribatın ayrıntılarına girmişti ama ben bunların üzerinde durmamayı tercih ederim. Önemli olan Andreas'ın oğluyla yaptığı son konuşmasıydı. Bu konuşmada Borgholt'un sözünü her zaman dinlemesi ve düşünmeden yapılmış bir plan için tehlikeli bir işe girişerek onun parasal desteğini kaybetme riskini asla göze almaması için oğluna baskı yaptı, çünkü Borgholt, tavsiyeleri, özellikle de ticari tavsiyeleri hiçe sayıldığında bunu çok kötü karşılardı. Daha geçenlerde örneğin, müzik öğretim teknikleri ve şarkı kitapları yayınlamaya başlamasını tavsiye etmişti; bunlara her zaman rağbet vardı. İki gün sonra da Andreas De Malapert öldü. Bu süre zarfında çiçek hastalığına yakalanan karısı da birkaç hafta sonra öldü.

Mösyö'nün de benim gibi tüm ailesini çok genç yaşta kaybetmiş olmasının ve başkaca hemen hiç akrabasının kalmamış olmasının, yani Fransa'da kalmış olan De Malapert'ler da olabileceği için en azından tanıdığı akrabasının kalmamış olmasının beni duygulandırdığını hatırlıyorum. Acaba kız kardeşi bu yüzden mi sık sık Fransa'ya gidiyordu? Hayata yalnız başına göğüs geren tek kişinin ben olmadığımın farkına varmakla bir teselli bulmuş ve aramızda bir bağ olduğu duygusuna kapılmıştım. Mösyö'nün geçmişini öğrendiğim zaman, onunla ilk karşılaştığımızda ona karşı tamamen dürüst davranmamış olmaktan birden bire bir pişmanlık duymuştum. Korkularıma rağmen, Leidschendam'daki insanların Suzanne'i suçladıkları türden bir hata edeceğimden şüphelenmek büyük ihtimalle aklının ucundan bile

geçmeyecekti. Tanışmamızın ilk gününden itibaren benim, hiçbir kabahati olmadığı halde başı belaya girmiş, oldukça iyi bir aileden gelen bir kadın olduğumu nasılsa anlayacaktı. Gerçeği gizlemekle işleri kendim için zorlaşmaktan başka bir şey yapmamış olmam ve ona bizzat verdiğim bilgiye dayanarak artık hakkımda yanlış düşünmesi çok yüksek bir olasılıktı. İnsanların kafasından ilk izlenimi silmek son derecede zordur.

Peter bu konulardan bahsederken hep geçiştirerek anlatırdı. Doğrudan kendisini ilgilendiren bir şey olmadığı sürece fazla heyecanlanmadan bir konudan diğerine atlayıp dururdu: satış rakamları, cenazeler ve az önce yediği kek, çorap söküğü gibi birbirinin ardından gelirdi. Ben dükkanın içinin tozunu alırken o da hep aynı şeyleri söyleyerek avarelik ederdi. Mesela, birkaç kez Mösyö'nün dükkanı devralmasından bu yana dükkandaki alışverişin her gün daha da azaldığını iddia etmişti. Yeni bir eser yayınlamalarından bu yana epey bir süre geçmişti, üstelik Mösyö'nün üçlü bir sonat için tezgahın üzerine bir abone listesi bırakması da ilk kez olmuyordu. İnsanlar bunlarla ilgilenmiyorlardı. Buraya sadece çene çalmak için ve birazcık da şansa, birkaç çalgı teli ya da bir tabaka boş nota kağıdı almak için geliyorlardı. Ondan sonra da hangi yeni eserin yayınlanması planlanıyor diye şöyle bir bakmak üzere gelebiliyorlardı. Peter, Mösyö'nün haddinden fazla ciddi ve çok da ketum olduğunu düşünüyordu. Tek yaptığı müziğini düşünmekti. Sanki insanlar müziğiyle ilgileniyorlarmış gibi. "Benim gibi birine sahip olduğu için şükretsin," diye beni inandırmaya çalıştı.

V

Peter'dan Mösyö hakkında şunu bunu öğrenmemden başka, konuşmalara kulak misafiri olarak da çok şey öğreniyordum. Bunda olağandışı bir yan yoktu, her hizmetçi yanında çalıştığı aile hakkında gereğinden fazla şey bilirdi ama ben bazen bazı şeyleri duymazlıktan gelmek için daha fazla çaba göstermeliydim diye düşünüyorum. Ama bunu yapmak yerine, duyduklarımdan ufak kesitleri günlüğüme yazıyordum üstelik de. Bazen, sevdiklerimin başına gelen felaketlerin istenmeyen bu gizli dinlemelerin bir cezası olduğu endişesini yaşıyorum; yazmaksa, durumu daha da kötüleştiren hiç de yakışık almaz bir davranıştı, hele ki bunların hiç birinin beni ilgilendirmediği göz önüne alınacak olursa. Öte yandan, bazen de çevremdeki herkes ve her şey hakkında çok daha fazlasını öğrenmem gerekirdi diye düşündüğüm anlar da oluyor.

Borgholt'la tanıştığımda Peter'ın bana ondan bahsedişinin üzerinden iki aydan biraz fazla bir zaman geçmişti.

Artık yaz mevsiminin ortasına gelmiştik. Mösyö'nün konuklarından birinin huzuruna bu ilk çıkışım olacaktı, bu yüzden biraz heyecanlıydım. Müşterileri, meslektaşları ve her zamanki öğrencilerinden başka Mösyö'nün fazla geleni gideni olmuyordu. Büyük halamın evindeyken, konuklar beni esasen aileden biri, zor günler geçiren genç bir akraba olarak görürlerdi ve yardımcı olmak için yaptığım her şey takdir görürdü. Mösyö'nün konuklarıysa beni farklı standartlara göre değerlendirecekti.

Borgholt bende anlık bir izlenim bıraktı. Üzerindeki giysiler son derece şıktı ve şüphe yok ki şimdiye kadar tanıştığım insanlardan kat be kat daha zengin biriydi. En kaliteli kumaştan yapılmış pelerinini çıkardıktan sonra konyak rengi kollu yeleğinin düğmelerini açtı. Pahalı, nakışlı yeleği şişko göbeğini sıkıca sarmıştı. Yanakları şarap kırmızısıydı, keyifli bir ifadesi ve alaycı bir gülümsemesi vardı. Merdivenleri çıkarken nefes nefese kaldı, sanki önceki akşam yediği yemeği henüz bütünüyle hazmedememiş gibiydi.

Müzik dersleri aldığı salonun kapısını ardından kapattım. Şimdilik iyi gitmişti. Mösyö, Borgholt'a içki ikram etmek için dersin bitimine kadar beklememi tembih etmişti, yoksa kendisi de ona müzik dersi vermeye çalıştığını unutabilirdi. İşte o zaman, Amsterdam'a geldiğim günden beri ikinci hatamı yapmış bulundum. Mutfağa gitmem gerekirdi – ovmam gereken kaplar vardı – ama gitmedim. Onun yerine gidip bir temizlik bezi getirdim ve holde gereksiz birkaç iş yaptım. Aslında sırf meraktan orada dikilmiyordum. Kendime yeni bir hayat kurma şansı vermek istiyorduysam, etrafımda olup bitenleri bilmem gerekiyordu.

Borgholt berbat bir klavsenciydi, bunu anlamak için uzman olmak gerekmiyordu. Müziğin ritmini berbat ediyor ve devam etmeden önce de parmaklarını klavyede gereğinden fazla bir süre tutuyordu. Çalma biçimi, bana yürümeyi öğrenirken iki bacağı üzerinde dengesini eşit ölçüde sağlamayan bir çocuğu hatırlatıyordu: adımları düzensizleşir, bacakları titrer ve sonunda da düşer.

Mösyö araya girip çalmasını durdurduğunda bir an için elimdeki bezle hareketsiz kaldım. Kapının ardından söylediklerini duymak zor oluyordu, ben de kulağımı kapıya yaklaştırdım. Bu benim için yakışıksız bir davranıştı; bunu kabul edecek ilk kişi benim. Ama her zaman doğru şeyi yapan insanlar acaba etraflarında olup bitenlerle gerçekten meşgul olurlar mı? Mösyö'nün, bir prense bir şeyler izah eden bir özel öğretmen edasıyla, Borgholt'a bas tonunu gerçekten çok iyi çaldığını söylediğini duydum. Eğer havalı bulursa, aralara bazı ilave notalar da ekleyebilirdi. Mösyö uygulayarak gösterdi: tuşlara dokunuş anında istikrar buldu, ritim de çok doğal bir hal aldı.

Parçayı yeniden çalmak yerine Borgholt, dahil olduğu müzik topluluğunun kemancısı, belediye meclisi üyesi Temminck hakkında gürül gürül konuşmaya başladı. Bu Temminck, ünlü kemancı Pietro Antonio Locatelli'den ders alıyordu ve adam süsleme işinde uzman görünüyordu. Borgholt ustalık isteyen şeyleri arkadaşına bırakmayı önerdi. Süslemenin fazlası yakışıksız olurdu.

Bu sırada klavsende birkaç kez ardı ardına çalınan bir pasaj duyuyordum, sessiz ama çok sabırsızca.

Borgholt konuşmaya devam ediyor, bu arada Temminck'in harika mahzenini ve kendisine ait değerli tıbbi aletler

koleksiyonunu anlatıyordu, bir doktor ya da bir cerrah olmadığı halde toplamıştı bunları. Bir eczacı bile değildi üstelik. Bunu sırf ilgisini çektiği için yapmıştı.

Pasaj giderek daha da hızlanıyordu.

Borgholt klavsene elini bile sürmeden Mösyö'den kendisi için bir koro müziği çalmasını istedi. Temminck'e yeni bir eser – her zaman aldığı yaban domuzları ve tavşanları gibi hediyelerden farklı olacak – armağan ederek onu şaşırtmak istiyordu. Temminck'in dört belediye başkanının dördünün, ve ayrıca evlenme çağındaki üç kız evladın, kararı üzerinde çok etkili olduğunu herkes biliyordu.

O öğleden sonra Mösyö, Borgholt için pek çok eser çaldı. Çok iyi çaldığını hatırlıyorum: duygulu ama gösterişsizdi. Birkaç kez peş peşe Borgholt bir pasajın orta yerinde patavatsızca araya girip çalmasını durdu ve yeni bir parça çalmaya başlamasını istedi. Mösyö kendisinden istenenleri karşı çıkmadan yerine getirdi ama çalış tarzının gittikçe daha da hızlandığı benim gözümden kaçmamıştı.

Ona acımıştım. Ne de olsa, o ciddi ve yetenekli bir müzisyendi. Bu, tıpkı işi kapmak için panayır seçmelerinde bir numara sergilemeye mecbur edilmeye benziyordu. Öyle görünüyordu ki ekmeğimi garanti altına almak için kendini küçük düşürmek zorunda kalan yalnız ben değildim.

Elimde tepsiyle salon kapısının önünde dikildiğim sırada Borgholt peş peşe birkaç kez "*bravissimo*" diye bağırarak ilk kez alkışladı. "Muhteşem," diye bağırdı, "o kadar farklı sesi bir araya getirme biçimin." Tıpkı bir düğünde dans etmeye çalışan sarhoş bir köylü gibi kendini müziğin coşkusuna bırakarak birkaç ölçüyü şarkı olarak tekrarladı. "Ne kadar

akılda kalıcı bir ezgi. Temminck bayılacak buna, belediye meclis üyesi olarak o kadar ciddi işleri varken üstelik."

Elimdeki tepsiyi bırakmadan dirseğimle kapıyı açmak için yana döndüm. Mösyö'nün bu kadar kaba bir muameleyi sineye çekmesini tuhaf bulmuştum. O sanıldığı gibi biri değildi. Peter'ın Mösyö ile babası arasında geçen o son konuşma hakkında bana anlattığı şeyler geldi aklıma. Galiba Mösyö'nün parasal sıkıntısı, zenginliğinden dolayı Borgholt'un hissettiği suçluluk duygusundan daha büyüktü. Kapıyı açmak için omzumla dürttüm. Borgholt'un "Bunu alayım," dediğini duydum. Kapıyı tekrar dirseğimle kapattım, ancak ondan sonra başımı kaldırmaya cesaret edebildim. Masaya, iskemlelere, yazı masasına ve döşemeye yayılmış notalarla, salon her zamankinden daha dağınıktı; bu Borgholt'un işi olmalıydı çünkü Mösyö asla etrafta bir şeyler bırakmazdı. Kahve cezvesi ağzına kadar doluydu, çay kaşıklarını tıngırdatarak aheste aheste odanın öbür tarafına geçtim. Fincanları ve altlıklarını kaydırmamaya dikkat etmem gerekiyordu. Gözümün ucuyla Borgholt'un attığım her adımı izlediğini görüyordum. Gerçi biri beni izlerken kendimi hiç rahat hissetmezdim ama, onun huzurunda elbiselerim her zamankinden daha pejmürde görünüyor gibi gelmişti bana. Tepsiyi yan masanın üzerine dikkatlice bıraktım. Fincanlara kahve doldururken en ufak bir utanma duygusu göstermeden gözünü kalçalarıma diktiğini fark ettim. "Yeni kız mı?" diye sordu Mösyö'ye.

Mösyö bir koltuğa oturup güven veren bir şekilde gözünün ucuyla bana baktı. "Muazzam bir gelişme bu. En sonuncusuna güvenemiyordum, alışveriş için pazara gittiği zaman yolunu buluyordu."

"Bu seferkinin adı ne?"

"Anna. Gerçekten mükemmel bir iş çıkarıyor."

Mösyö'nün verdiği cevaplar nazikti ama sanki konuşulanların tek kelimesini anlamayan bir tür evcil hayvanmışım gibi benim önünde benim hakkımda konuşulmasına alışık değildim. Büyük halamın evinde hiç değilse sohbete katılmama izin verilirdi. Kahveleri doldurup bekledim. Borgholt kalçalarıma bakmaya devam ediyordu. Kalçalarımın sıradışı bir yanı olacak hali yoktu ya? Ah keşke Suzanne orada olsaydı. Benden daha uzundu ve birlikteyken benden biraz önde dikilmeyi alışkanlık haline getirmişti.

"Kahveme likör koyuver, Anna," diye emretti Borgholt. "Tadını alabileceğim kadar cömert bir damla olsun."

Likörü de koydum ve yine bekledim. Mösyö'nün benim için yapabileceği bir şey yok muydu? Sakin sakin kahvesini yudumluyordu. Borgholt bana niçin bu kadar tenkit edici bir şekilde bakmaya devam ediyordu ki sanki? Derhal işe yarar bir şeyler yapmam gerekiyordu, böylece Borgholt bedenimi sadece bir çalışma aleti olarak görürdü; bir kürek de güzelliğine bakılarak yargılanamaz. Acaba odaya saçılmış nota kağıtlarını toplayıp alfabetik olarak dizse miydim? Ne de olsa, buradaki ilk günümden itibaren Mösyö kendi kendime çalışarak inisiyatif alırsam beni takdirle karşılayacağını açıkça belirtmişti. Bir nota yaprağını yerden kaldırdım; sanki tozlu tavan arasından gelmiş gibi kokuyordu.

Mösyö ile Borgholt konuşmaya başladılar. Geçmişteki o konuşma sık sık aklıma gelir çünkü sonraları, çoğu yanlış anlamalarımdan birini o konuşmaya dayandırmıştım. Anlaşılan salona serilmiş olan eserlerden bazıları Mösyö'nün

babası tarafından yayınlanmıştı ve Borgholt halen satılmamış olmasına şaşırmıştı. Mösyö buna şiddetle tepki gösterdi ve o zamanlar başka bestecilerin eserlerini yayınlamak istediğini söyledi: "Corelli'yi, Vivaldi'yi, Albinoni'yi, Tartini'yi…" Ancak babası onu dinlememişti. Mösyö o zamanlar gençti ama uysal bir delikanlıydı. Şimdiyse rakiplerinin bütün bu bestecileri yayınlamış olmalarını kabullenmenin kendisi için çok zor olduğunu itiraf etti. "Le Céne, Hoogmeijer, hepsi de benim yapmak istediklerimle başarı sağladılar."

Ben etraftaki eserleri toparlarken, o da işinde daha atak olmak istediğinden bahsediyordu. Gelecekte kendisine gerçek bir isim yapması için bu onun tek şansıydı. "*L'estro armonico opus 3*[*]," diye birkaç kez tekrarladı. "Bütün bu *concerti grossi*nin nicesinin satılması inanılmaz bir şey." Rüyadaymış gibi bir ses tonuyla işini büyütme planlarından bahsediyordu.

Borgholt müthiş bir sükunet içinde yeleğinin gümüş düğmelerinden birine damlayan bir damla kahveyi silerek temizledi ve Mösyö'nün sözünü bitirmesini bekledi. Ardından da, "Başkalarının başarılarının seni doğru yoldan çıkartmayacağını umarım. Böyle büyük bir yatırım için sermayen yetmez, daha da önemlisi, annen ve babandan kalan şu para, onu çok dikkatli kullanmak zorundasın, o parayı dişlerinden tırnaklarından arttırarak biriktirmek zorunda kaldılar. Sen de baban gibi öğretim yöntemleri ve şarkı kitapları yayınla. Yeni bir tabela yaptır. Eğer tavsiyemi dinlersen gelirin birdenbire artmaz ama her yıl muntazaman

---

* Ç.N. Antonio Vivaldi'nin 1711 tarihli 12 keman konçertosundan oluşan eseri. Bu eser, Vivaldi'nin adının Avrupa çapında duyulmasını sağlamıştır.
Ç.N. (concerto grosso) Büyük konçerto.

artar. Müzik işinin olmasını istediğin kadar büyük bir hale gelmesi nesiller sürer."

Galiba Borgholt haklıydı. Mösyö çok aceleci davranıyordu. Hem, işler kötü giderse ben de işimi kaybederdim. Borgholt iri gövdesiyle öne doğru eğilip Mösyö'ye birkaç nasihatte daha bulundu; en çok beğendiğim sonuncu nasihatiydi. "Bunlarla uğraşacağına kendine bir eş bul, senin yaşında tam zamanıdır, gerisi gelecektir, senin için olmazsa, o vakit çocukların için gelecektir." Borgholt'un bir sonraki sözü beni pek memnun etmemişti ama bütünlük sağlaması açısından onu da tekrar edeceğim. "Kendine eteğinin üst tarafında mükemmel olduğu kadar alt tarafında da mükemmel olacak bir hatun bul." Kahkahalar atarak tekrar arkasına yaslandı ve dinleyip dinlemediğimi anlamak için yan tarafına bir göz attı.

Mösyö gözlerini boşluğa dikmiş hiç tepki vermiyordu.

Bir kitabın baş sayfasının üzerindeki tozu üfledim.

"En küçük oğluma da aynı şeyi söylüyorum," diye sürdürdü Borgholt. "Everard'ı tanırsın. Ara sıra şarkı söylerken duydun. Tıpkı senin gibi o da heyecana kapılır."

Konu Everard'a gelince Mösyö oturduğu yerde doğruldu.

Borgholt'un, Everard'ın geçmişi hakkında anlattığı hikaye olacakların, ya da daha doğrusu, eğer ben araya girmeseydim olabileceklerin bir öngörüsü olmuştu. Çünkü hiç kuşku yok ki, Borgholt oğlundan bahsederek Mösyö'yü uyarmak istemişti ama aslında onu harekete geçirmiş ve aklına fikir sokmuştu.

Borgholt başka bir şehirde bazı tüccarlarla tanışmasının oğlunun yararına olacağına karar vermişti. Everard'ın idari bir pozisyon elde edeceği halen kesin olmadığı için Borgholt Latince okulunu bitirdikten sonra onu Utrecht'e hukuk okumaya göndermişti. Ansızın döndüğü güne kadar galiba Everard orada birkaç haşarı yıl geçirmişti. Saten pantolonu lime lime olmuş ve bedeni morarmış çürükler içinde dönmüştü. Birkaç genç kabadayının yolunu kestiğini iddia etmişti. Nedenini kimse bilmiyordu. Borgholt bunun nedenin bir kadın olduğunu düşünmüştü. Öyle ya da böyle bu, parasal bir meseleydi. "Risk almak tıpkı senin gibi Everard'ın da kafasına sokulmuştu."

Kağıdı hışırdatmamaya dikkat ederek ve büyük bir tomarı iki küçük parça haline getirerek eseri düzenledim. Bir işi gereğinden çok daha uzun bir süre nasıl sürdüreceğimi bana Suzanne öğretmişti, onun tekniklerini uygulamam sayesinde şimdi de Everard'ın spekülasyon yaparak çok büyük miktarda para kaybettiğini öğrenmiştim. Son derece pahalı giysiler giymeye ve arkadaşlarına hediyeler almaya bayılıyordu. O sıralarda pek çok sınırlı sorumlu şirket kurulmuştu, ve binlerce başka insanla birlikte Everard da parasını Sigorta Şirketi ve İl Ticaret Şirketi gibi güvenilmez şirketlere yatırmıştı. Ayrıca on binin üzerinde eşit hisseye ayrılmış beş milyon Hollanda Florini'nden aşağı olmayan bir sermaye gerektiren Türk Korsan Gemilerini batırma projesinden çok etkilenmişti. Bu hisseler çoğunlukla sürekli yükselen fiyatlardan bir günde birkaç kere satılıyordu. O zamana kadar tamamen aklı başında olan kadın erkek herkes birden bire bağımlı kumarbazlar gibi davranmışlardı. Her kesimden insanın aklı çeliniyordu: doktorlar, pansiyon sahibeleri ve süvari subayları muazzam karlar sağlamış-

lardı, amma velakin, hamallar, evde kalmış kız kuruları, mezar kazıcıları, baca temizleyicileri ve hizmetçiler de öyle. Borgholt bu son kategoriden bahsederken bakışları bir an için üzerime çevrildi. "Bu kızlar artık küçük bira ve gümüş paralarla yetinmiyor, bademli pasta, şekerli çilek ve İtalyan şarabı istiyorlarmış." Zevkle başını salladı. "Everard sahip olduğu her peninin hesabını yapıyor artık."

Mösyö, tıpkı bir çocuğun bir peri masalını dinlemesi gibi Borgholt'u dinliyordu. Borgholt susunca, Mösyö şu yorumda bulundu, "Everard doğru olanı yapmış. Sadece gereğinden fazla sürdürmüş."

VI

Dolu yağıyor. Mobilyalarım tavan arasının kuru olan tarafında üst üste ve benim tek yapabileceğim yatağımda oturmak. Alt kattaki ihtiyarlar uyuyorlar. Artık her gece yazıyorum. Elime kramp girince sandıktaki kağıtları ayırma işine geri dönüyorum. Çok yavaş ilerleyen bir iş bu. Okuduğum bir şeyin içine çekiliyorum, o zaman da düşüncelere dalıp gidiyorum. Daha fark edemeden, yine gece yarısını geçmiş ve birkaç saatlik bir uyku çekmek istiyorsam paydos etmemin zamanı gelmiş oluyor. Hem alt kattaki ihtiyarlar da çok fazla mum kullanmamdan hoşlanmıyorlar.

Mektuplardan başka, Mösyö'nün davasıyla ilgili topladığım makaleleri de okuyorum. Bazıları gizli günah hakkında – buna daha sonra döneceğim – ama diğerleri ilgili konular. Bir insan namusunu ne zaman yitirir? Bu gün, namus ve itibarın her zaman dış dünya tarafından belirlendiğini, ve başka bir insanın namusu hakkında karar verirken hepimiz

birden dış dünyaya katılabilsek de, sürekli olarak aynı dış dünyanın bir gün bize de saldırması tehlikesi altında olduğumuzu okudum. Bedensel aşk alanında da bir insanın namusu ile davranışları arasında sıkı bir ilişki vardır, özellikle de kadınları ilgilendirdiği yerde. Baş, namusun şeref koltuğudur ama bütün organları, salgı ve dışkıları ve bunlara ilişkin kokularıyla birlikte belden aşağısı utanç ve skandal kısmıdır. Bir kadın için belden aşağısı önemli olan tek şeydir ve namusunu koruyup korumadığına ya da yitirip yitirmediğine sadece vücudunun o alt yarısının yaptığı ya da yapmadığı şeyle karar verilir. Namuslu olmak için beyinlerimizi kullanma seçeneği, erkeklerin yaptığı biçimde, bizim için geçerli değildir.

Yaz mevsimi yerini belli belirsiz güze bırakıyordu. Ekim ortasına kadar sıcaklık düşmeye başlamazdı. Geçen her gün dışarısı iç karartıcı ve karanlık olurken, ev içerisindeki yaşam da gittikçe daha da hoş oluyordu: mumları ve lambaları erkenden yakmak ve ateşi beslemek zorunda kalıyorduk. Çoğu insan birbirinin sıcaklığını arıyordu, en azından, başka evlerde yaşanan şeyin bu olduğunu varsayıyordum. Sadece altı ay geçmiş olmasına rağmen, Mösyö'nün evindeki görevlerimi sanki yıllardır onun için çalışıyormuşum gibi yerine getiriyordum. Nereleri nadiren temizleyebileceğimi ve nerelerin daha çabuk kirlendiğini biliyordum. Örneğin mutfağı her gün temizliyordum çünkü yemek buharı, duman ve is çok geçmeden yağ tabakası olarak düzenli temizlenmeyen her şeyin üzerine yerleşiyordu. Bodrum kattaki süpürgeyi ya da paspası ışık bile yakmadan anında bulabiliyor ve çorba pişirmek, ütü ve reçel yapmak gibi iki veya üç işi aynı anda yaparken hiç zorlanmıyordum. Gerek olsaydı kolaylıkla çocuk bile bakabilirdim.

Ev idaresi yürüdüğüne göre, artık Mösyö'nün güvenini tamamen kazanmıştım. Başlangıçta bana sadece, acıktığım zaman yememe izin verilen ekmek, yağ ve peynirin bulunduğu küçük dolabın anahtarı emanet edilmişti ama kilerin anahtarını da bana vereli çok oluyordu. Kahyası halen hastaydı ama çok uzun zamandır ailesine hizmet ettiği için onun yerini alma ihtimalimin lafı bile geçmiyordu; ne de olsa halen iyileşebilme olasılığı vardı. Sonuç olarak çok çalışmak zorundaydım ama her şeyi kendi bildiğim şekilde yapma avantajım vardı ve bu da beni öyle memnun ediyordu ki yardım istemek aklıma bile gelmiyordu.

Geçmişim hakkındaki gerçeği söylemem için Mösyö'yle kişisel olarak bir kez daha konuşma fırsatım olmamıştı. Besteleri düzeltmek, yabancı müzisyenlerle yazışmak ve öğrencilerine ders vermekle fazlasıyla meşguldü. Mösyö'nün müzik işiyle ilgili olarak Peter haklı çıkmıştı. Dükkan gittikçe daha da sakinleşiyordu. Artık çoğu sektörde ticaret kötüleşiyordu, insanlar her yerde masrafları kısıyor gibiydi. Artık nerdeyse hiç kimse tel satın almıyor, partisyonlar raflarda kalıyordu. Üçlü sonatın yayını iptal edilmişti çünkü çok az abone vardı. Buna çok şaşırmıştım çünkü madem ki kötü hava yüzünden dışarıda yapılacak pek bir etkinlik kalmamıştı, o halde insanlar sıcak ve rahat odalarda bir araya gelip birlikte müzik çalarlardı diye düşünüyordum.

Peter da işini giderek daha da savsaklamaya başlamıştı. Haftada birkaç kez onu tezgahın arkasında değil de, üzerinde, bir şeyler satın almaktan çok oraya sadece onun için gelmiş görünen genç bir kadınla sık sık derin bir sohbete dalmış vaziyette görür olmuştum.

Öğlen yemeği alışverişini genellikle sabahları yapıyordum. Artık semti çok iyi öğrenmiştim, ara sokaklar dışında her yere gidiyordum. Çoğunlukla önce Dam'a yakın balık pazarına yürüyordum. Kalabalığın arasında kendime güvenerek ilerliyordum. Balık pazarına ilk gidişimde, semti temiz tutan kanat uçları kesilmiş leyleklerden biri ziyafet çeksin diye birinin onun önüne atmaya çalıştığı bağırsaklar bana isabet etmişti. Leidschendam'da bizim böyle leyleklerimiz olmamıştı. Artık böyle şeyler başıma gelmiyordu. Çoğunlukla Geldersekade'ye gidiyordum; orada bir şarap tüccarının dükkanına bitişik harika bir manav vardı. O kış bolca havuç ve kırmızı pancar satın aldım; havuç pişirildiği zaman göğüse ve ciğerlere çok iyi geliyordu, pancarsa lezzetli bir salata oluyor ve üstelik kanı da temizliyordu.

Dükkanlarda, işsiz tersane işçilerinin, balıkçıların ve tekstil işçilerinin karılarının parasızlıkla ilgili şikayetlerine giderek daha çok kulak misafiri oluyordum. Öteberi seçerken daha fazlasını duyabilmek için oyalanıyordum. Varlıklı aileler bile zor günler geçiriyor, hizmetçilerinin, hatta kahyalarının bile işlerine son veriyorlardı. Mösyö'nün başına böyle bir şey gelmeyeceğini umuyordum. Belki ona yardım edebilirdim. Zor koşullarda, yeteneklerimin sıradan bir hizmetçininkinin çok ötesinde olduğunu ona gösterebilirdim. Aslında daha ilk günden evin hanımı olmamış mıydım? Kız kardeşi uğramamıştı bile. Parayı iyi idare ediyor, işlerin nerede ucuza halledilebileceğini biliyordum. Varlıklı ailelerin bazıları ayakta kalamamıştı çünkü gelirleri azalırken harcamaları sabit kalmıştı. Oysa böyle durumlarda, iyi bir ev idaresi fark yaratırdı.

Mösyö'nün mesleği hakkında çok az şey bilmeme rağmen, dükkanında işlerin kesat gitmesinin sadece genel ticari durgunluktan kaynaklandığına inanmıyordum. Hoogmeijer'in dükkanına her gün bir sürü müşterinin girip çıktığını görüyordum ve baskı makinası da aralıksız çalışır görünüyordu. Peter öteki yayıncıların kitaplarının, *Büyük ve Genişletilmiş Okyanus Atlası* gibi eserlerin iyi sattığını söylemişti; ona kalırsa üstelik bunlar Fransızca ve Almanca metinli altıdan az olmayan ciltten oluşuyordu. Ayrıca en yeni Gospel* yorumlarının ve oniki ön tıbbi müdahale yönteminin yeni bir bilimsel çalışmasının bir sürü alıcısı oluyordu. Karşılaştırma yapmak adil değildi ama elbette ki bunların üçü de yararlı eserlerdi.

Mösyö'yle şahsi olarak temas kuramamamın yanı sıra, yeni arkadaşlar da edinememiştim. Balık pazarında ellerinde kovalar ya da filelerle yürüyen hep aynı hizmetçileri görüyordum. Ya balıkları inceliyor ya da ikili veya üçlü gruplar halinde bir tezgahın önünde dikilmiş sohbet ediyor oluyorlardı; bazen bir tanesi elini gizlice diğerinin koluna koyuyor ya da gizli bir şey söylemek için başlarını birbirlerine yaklaştırıp ardından kahkahayı basıyorlardı. Sima olarak tanıdığım bir kadın onlara baktığımı fark ederse onları çabucak selamlıyordum, sözle değil de daha çok gözlerimle. Kimisi selamıma karşılık veriyor, kimisi de sadece başıyla selam veriyor ve konuşmalarına devam ediyorlardı: anlayabildiğim kadarıyla benim hakkımda. Artık onlardan biriymişim gibi görünsem de, yine de onlarla aramda bir mesafe olduğunu hissediyordum. Kullandıkları dili ve tavırlarını çok bayağı buluyordum.

* Ç.N. İncil.

Çok yüksek sesle, bazen de birbirlerinin kalçalarına şaplak atarak gülüyorlardı. Kesin olarak söyleyebileceğim bir şey olmamakla beraber, onlar da benimle aralarında bir mesafe olduğunu hissediyorlardı. Bana baktıkları zaman, bakışları sanki beni yabansı bir hayvan türü olarak görüyorlarmış gibi hissettiriyordu. O zaman onlara sırtımı dönüyor ve balıkçının karısına istediğim şeyleri işaret ediyordum: vatoz, kalkan, pisibalığı, mezgit, ıstakoz, dilbalığı, mersinbalığı ya da morina.

Ara sıra, aynı anda kapılarımızın önünü temizlerken karşılaştığımızda Hoogmeijer'in hizmetçisi Lea van de Pol ile konuşurdum. Neşeli, yardımsever ve başkalarıyla ilgilenen bir kadındı. Ancak bir keresinde Mösyö'yü kendi personelinin rakiplerininkiyle çene çalmasından hoşlanmadığını söylerken işittiğim için, onunla çok fazla ilişkimiz olmasını istememiş ve bir Pazar birlikte yürüyüşe çıkma teklifini geri çevirmiştim.

Ötekiler, yani beni uygun bir arkadaş olarak görebilecek varlıklı kadınlar ise, beni nerdeyse hiç fark etmiyorlardı. Bana soğuk davranmıyorlardı, o kadar da değil, ve bir dükkan kuyruğunda birlikte beklersek onlardan biriyle konuşuyordum bile, yolun karşısındaki matbaacının karısı gibi, ama bu asla eve davet etmeye varmıyordu.

Mösyö ile ikinci ve daha şahsi bir temas kurmadan önce neredeyse kış gelmişti. O yıl ilk karın erken geldiğini hatırlıyorum, 5 Aralık'ta. O gün sokak çok kalabalıktı, bir sürü insan fazladan alışveriş yapmak için dışarı çıkmıştı: Katoliklerin hepsi, Aziz Nikola'nın günahkar yortusunu kutlamaya hazırlanıyorlardı. Kar, pat pat yürüyen atların toynaklarından çıkan sesi boğuyor, kızaklar o kulak

tırmalayıcı demir gıcırtısı sesi çıkarmadan, ve bir kerecik olsun, Tanrıya şükür, kızakçıların kızak ayaklarının önüne yaydıkları, yürüyüşten dolayı sırılsıklam olmuş, sabahleyin kapının önünde parçalarını bulduğum o pis paçavraları kullanmalarına gerek kalmadan sessiz sesiz kayıyor ve kaldırım taşlarını kazıyordu. O gün dükkanın önündeki kaldırımı bir kez daha süpürmüştüm.

Ne yazık ki herkes aynısını yapmıyordu, bu yüzden dükkana uğrayan tek tük müşteri, ayakkabılarını kaplamış karla birlikte içeri giriyordu. Bu beni sinirlendiriyordu çünkü iyi bir evde sokağın pisliği ve çamurunun evin eşiğinden içeri geçmemesini sağlamak önemli bir şeydi. Temizlenmek, ayırt etmek ve ayrı tutmaktır. Çok temizlik yapan birinin ruhu da temizlenir, en azından o zamanlar öyle düşünüyordum.

Pis karı süpürmeden önce müşterilerin dükkandan ayrılmalarını beklemek zorunda kalmıştım ama o zamana kadar da kar çoktan erimiş ve dükkanın her köşesine yayılmıştı. Bu yüzden tekrar paspas yapmak zorunda kaldım, kitaplıkların altlarını bile.

Günün sonunda her zamanki gibi Mösyö'ye bir bardak brendi götürdüm. İki tam gününü muhasebeyle ilgilenmeye harcamıştı, genellikle dağıttığı şeyleri toparlardı ama buna rağmen salon giderek daha çok bir işyeri gibi görünmeye başlamıştı. Masası, çalıştığı küçük ofisten çıkarılmıştı; o oda artık partisyonlarla dolu kitaplıklarla doldurulmuştu. Onu daha önce hesaplarıyla bu kadar ilgilenirken hiç görmemiştim, üstelik her geçen saat daha da endişeli görünüyordu. Kapının yanındaki köşede muhtemelen büyük babasına ait bir tabela vardı.

"*Charloi köyünden Fransız müzik öğretmeni A.M. De Malapert birkaç çocuğa müzik ve ayrıca okuma, yazma ve aritmetik dersi verebileceğini burada ilan eder*."

Mösyö, çok bıkkın bir hareketle faturaları yazı masasının kenarına itti; bir tanesi yere düştü. Hiç konuşmadan bardağı alıp dudaklarına götürdü ve bir dikişte bitirdi. Hemen ardından benden bir tane daha doldurmamı istemesi ve onu da bir dikişte bitirmesine çok şaşırmıştım, bu her zamanki alışkanlıklarına tamamen ters düşen bir davranıştı. Sonra da, "Hesaplarımı bu kadar uzun süre ihmal etmemeliydim," dedi.

Şaşkına dönmüş bir ses tonuyla konuşmasına ve tıpkı eve ilk geldiğimde komşusuyla ilgili bir şeyler anlatırken yaptığı gibi bakışlarını benden kaçırmasına rağmen, böyle bir şeyi benimle konuşmasına çok şaşırmıştım.

Faturayı yerden almak için eğildim. Sesi çok hüzünlüydü.

"Bırakın kalsın." Tıpkı somurtuk bir çocuk gibi faturayı tekmeledi. "Pek çok şeyde her gün zaten bana çok yardım ediyorsunuz."

Kanın yanaklarıma akın ettiğini hissederek yüzümü başka yöne çevirdim. Demek, yaptığım iş fark ediliyordu ve evdeki her şeyi her gün aynı şekilde temiz tutarak, çabalarımın meyvelerini görünmez kıldığımı sanmakla hata etmiştim. Alışverişte de artık aynı miktarda yemek yaptığım halde ilk geldiğim günden daha az para harcadığımı da fark etmiş miydi acaba? Bazı esnaflar ihtiyacım olan her şeyi onların dükkanından satın aldığım için bana indirim yapıyorlardı. Şömineye doğru yürüdüm.

Halen boşluğa bakar vaziyette müzik işiyle ilgili konuşmaya başladı, sanki Borgholt'la ya da meslektaşı bir esnafla konuşuyordu. Müzik konusunda sınırlı bir bilgi birikimim olduğundan bu düşüncesizliğini hakaret olarak mı algılamalıydım, yoksa beni kendisini anlayabilecek biri olarak gördüğü ve genel eğitimimin sıradan bir hizmetçininkinden çok ileride olduğunu fark etmiş olduğu için övünmeli miydim emin değildim. İkincisi olmasını dilerdim, çünkü öyleyse, babamın Suzanne ve bana okuldan geldikten sonra verdiği fazladan dersler boşa gitmemiş olurdu. Bu arada şömineye çok yaklaşmış olduğumdan hoş bir sıcaklık basmıştı. Susup tekrar faturalara gözünü diktiğinde, ona bir soru sordum, ya da verdiği derslerden biri sırasında ya da bir meslektaşından duyduğum birkaç cümleyi yineleyerek bir müzik parçasıyla ilgili bir şeyler söylemeyi göze aldım.

Karşılaştırma yapmak üzere yazılmış, onunla benim aramda yerde duran birkaç satır vardı. Onları okumaya niyet etmemiştim çünkü sayfanın üzerinde o kadar da fazla kelime yoktu, ama gözüme çarpınca artık çok geçti. Anladım ki büyükbabasının tabelası için yeni bir slogan bulmaya çalışıyordu. Kolay bir iş değilmiş meğer. Hem uzun hem kısa cümleler yazmış ve ilan tahtası üzerindeki kelimeleri farklı biçimlerde düzenlemeyi denemişti. Ön kapıda asılı olan tabela babası tarafından asılmıştı. Çok küçüktü, metin neredeyse okunmaz hale gelmişti.

Bardağını yeniden doldurmamı istedi. Yerde duran faturaya bakıyor ve duvarların ne kadar ince olduğundan şikayet ediyordu. "Hoogmeijer'in yazarkasa çekmecesi. Günde kaç kere açılıp kapanıyor?"

"Çın çın ötmesi işinize fena halde mani oluyor olmalı."

"Adam, ister İncil, ister Tevrat, ister ahlaki risaleler, bulmacalar, kehanetler, gezi günlükleri yayınlasın, isterse de müzik kitapları yayınlasın, o ve onun gibiler için hiç fark etmiyor, yeter ki, Tanrı bilir dünyanın hangi köşesine göndermeden önce, kitapları istiflemek için kullandıkları fıçılar güzel ve dolu olsun. Arapça bir harf ile İbranice bir harf arasındaki farkı bile ayırt edemezler. Ama çok başarılılar! Çok başarılılar!"

"Dürüst ve çalışkan insanlar bunun mükafatını çok nadir görürler." Daha fazlasını söylemek istemiştim ama kin duyarak konuşmuş olmam kanımı dondurmuştu. O haksızlık duygusunu çok iyi bilirdim. Büyük halamın geleni olduğu vakit, yiyecek servisini yapan genellikle Suzanne olur ve bütün övgüleri o alırdı, oysa bütün öğleden sonra mutfakta köle olan ben olurdum. Kapları ve servis tabaklarını gülümseyerek getirirdi ama misafirlerin bundan daha dokunaklı bulacakları bir şey olmayacağını bilerek, alttan alta gözleriyle de gizli bir acı çekiyormuş izlenimi uyandırmaya çalışırdı. Küçük bir kuş kadar bile cikciklemeden çok çalışan bir öksüz.

Mösyö daha bir ilgiyle bana baktı, sanki varlığımın farkına ancak şimdi varmış gibi. Yine gözleniyor olmaktan huzursuzluk duymuştum. Ve üzerimdeki kıyafetlerden de. Bütün olan bitenden sonra, sırf orada dikiliyor gibi olmayayım diye acaba eğilip yerdeki faturayı kaldırsa mıydım? Rahatmışım gibi bir izlenim yaratmak isteyip elimi bir iskemlenin arkalığına koydum hafifçe.

Görünüşe göre huzursuzluğumdan habersiz, aynı içe dönük ifadeyi takınarak geçmiş hakkında konuşmaya

başladı. Çocukken notaların yansıma görüntüsünün bakır plakalar üzerine kabartmasını yaparak babasının notaları basmasında ona yardım etmeyi hep sevmişti. "Nerdeyse hiç konuşmazdık, babam iki de bir bana talimat verirdi."

Müzik eserleri yayınlama işiyle yakından ilgilenmiyor olmama rağmen, anlattığı hikayeler hayallere dalıp gitmeyi tetikliyordu. Bir an için kendimi her gün karısının da ilgisini çeken şeylerden bahseden bir adamın karısı olarak hayal ettim.

"Müzisyen kuşaklardan geriye bazı besteler kaldı," dediğini duydum bu hayallerimin arasında, "sırf birisi onları yazma ve dağıtma zahmetine katlandığı için. Yeni basım teknikleri ve bu günkü yüksek baskı sayılarıyla bir bestecinin eserinin ölümünden asırlar sonra da hala çalınıyor olma şansı her zamankinden daha fazla, dahası da var, müzik bizim bile bu gün hayal edebileceğimizden kat kat büyük bir konser salonunda yankılanabilir. O yeni çağın insanları, öldü gözüyle bakıldıktan sonra birdenbire dünyanın öbür tarafından geri dönen bir kaşifin hikayelerini dinler gibi müzik dinleyecek. Buna katkıda bulunacak bir görevde bulunmak benim için bir onurdur."

Konu hakkında anlamlı bir şeyler söyleyememden dolayı hayıflanmıştım ama dikkatle dinlemem sayesinde gelecekte bunu da yapabilmeyi umuyordum. Elim hala sözde rahat bir şekilde iskemlenin arkalığında duruyordu. Benimle arkadaşlık etmesinin keyfini çıkartmama daha fazla izin vermemeye gayret etmeliydim, yoksa romantik fantezilerimin bağımlısı haline gelecektim. Tıpkı bir posta arabasında seyahat eden bir gezgin gibi, böyle bir anda yanında konuşacak birinin olmasına elbette minnettar

olurdu. Hiç kimse olmasaydı, basbayağı kendi kendine de konuşabilirdi.

Bir iskemle çekmem için işaret etti. Önce tereddüt ettim, ama ardından oturdum. Rakibi Roger'ın piyasaya sürdüğü kalay plakalardan bahsetti. Bu plakalar, notasyonu De Malapert'lerin halen kullandığı bakır plakalardan çok daha fazla açık seçik gösteriyordu. Roger ayrıca porteleri kıyaslanamaz bir şekilde düz çizen beş uçlu bir alet de edinmişti. Sonra sustu, gözlerini pencereye dikmiş yoğun kar yağışından neredeyse görünmez olan dışarıdaki gaz lambasına bakıyordu. Kepenkleri kapama vaktim gelmişti.

Giysilerim ısınmış, kumaşı erimiş gibi görünüyordu, şömineden uzaklaşmam gerekiyordu. Ona ailemden, bazen beni saran düşüncelerden, sık sık yatağımdayken gördüğüm yangın görüntülerinden, hissettiğim suçluluk duygusundan ve annemle babamın ölümünden sonraki yıllar boyunca kendimi sakinleştirerek uyutmak için her gece tekrar tekrar ettiğim dualardan bahsetmek istedim. Ve sonra belki de söylediğim yalanlardan da.

Orada böylece otururken, konuşmaya çok uzun bir süre tereddüt ettim. Sanki tanrı bana Mösyö'yü daha yakından tanımam için bir fırsat vermişti ama ben karşılık vermekte çok geç kalıyordum ve sıram geçip gidiyordu. Şimdiyse bir başkasının deneme vakti gelmişti.

Zilin sesinin çok tiz ve gürül gürül geldiğini hatırlıyorum, ama başka herhangi bir zaman bundan daha gürül gürül ya da tiz gelemeyeceğini bilecek kadar da gerçekçiyim.

Mösyö birden ayağa fırladı, yüz ifadesi sertleşmişti ama birdenbire her zamanki resmi havasına dönerek benden

kimin geldiğine bakmamı istedi. Elimde bir mumla alt kata koşturdum. Kapıyı açar açmaz kar taneleri sıcak, yanan yüzüme akın etti. Karşımda duran adam benden ancak bir kafa boyu daha uzundu; üç kenarlı şapkası başındaydı. Kibirli bir dansçı edası takınmıştı. Mösyö'nün evde olup olmadığını sordu.

Kimin aradığını sormak için mumu biraz yukarı kaldırdım. Çok daha genç bir surattaki Borgholt'un çehresini ancak o zaman tanıyabildim. Bu onun oğlu Everard olmalıydı: aynı şarap kırmızısı yanaklar, aynı meraklı, alaycı ifade, aynı burun ve ağız.

Üst kata çıktım. Mösyö, kimin kendisini tanıttığını duyunca misafiri derhal içeri almamı emretti.

Tekrar alt kata koşturup Everard'ın ıslak şapkasını teslim aldım. Peruğundaki saçlar birisi tepede, küçük olanı ise daha aşağıda duran iki siyah kurdele ile bağlanmış uzun bir at kuyruğu şeklinde ensesinde toplanmıştı; subayların ve rahatça hareket edebilme gereksinimi duyan diğer seçkin beyefendilerin kullandığı bir peruk tarzıydı. Giysileri babasınınkinden bile daha fiyakalıydı. Işıl ışıl işlenmiş olan frakının önü bir çatal kuyruk oluşturacak şekilde her iki yanından kısaltılmıştı. İnce çoraplarının üzerine dar, saten pantolon giymişti. Belinden görkemli bir şekilde oymalarla süslenmiş, hareket ettikçe hafif hafif bir ileri bir geri sallanan bir süvari kılıcı sarkıyordu. Başarısız spekülasyonlarını atlatmış görünüyordu.

Salon kapısını Everard için açık tutarken, yerdeki faturaların ve kağıt tomarlarının artık orada olmadıklarını fark ettim. Tabelanın üzerine de bir bez parçası atılmıştı.

Mösyö ve Everard birbirlerini sıcak bir şekilde selamladılar. Burası alt kattaki holden daha aydınlıktı, böylece Everard'ın çehresinin, her hareket edişinde sallanan yuvarlak yanaklı babasınınkilerden çok daha zarif olduğunu fark ettim. O zamanlar kesin olarak tayin edemeyeceğim nedenler yüzünden Everard'a anında antipati duymuş olmama rağmen, çok güzel bir yüzü olduğunu da inkar edemezdim.

Saatler sonra geldiği için özür diledi ama Mösyö mazeretlerine aldırmadan misafirine az önce benim oturduğum iskemleyi sundu. Everard frakının kuyruğunu kenara iterek iskemleye doğru yürüdü. Varlığımı görmezden geldi, Mösyö de artık bana aldırış etmedi. Everard orada oturmuş olmamdan dolayı muhtemelen hala sıcak olan kumaşa poposunu koyunca, var olmadığım gibi, dahası, hiçbir zaman var olmamışım gibi tuhaf bir duyguya kapılmıştım.

Everard yüzünü Mösyö'ye dönerek onu babasının gönderdiğini söyledi. "Altı ay önce ona verdiğiniz bir eser hakkında. Hatırlıyor olmalısınız. Şu iyi dostu belediye meclisi üyesi için olan hani." 'İyi' kelimesini biraz alaycı bir şekilde telaffuz etmişti. "Babam dostlarını seçerken çok dikkat eder. Ayrıca yakında başka bir ders daha almayı umut ettiğini söylememi istedi. Pek insaflı bir öğrenci değil sanırım."

Babasının onun hakkında anlattığı hikayelere inanmakta haklı olduğum varsayılırsa, bu kadar pervasız ve dürtüsel yaşamış birinin insaflı olma konusunu gündeme getirmeye cüret etmesine çok şaşırmıştım, yine de, ne kendini şeffaf bir biçimde gören ne de bunun için çaba harcayan çok insan vardı.

Everard ıslak peruğunu bir an için düzeltip ardından, oyalandıkları diğer meseleler ortada olduğuna göre, ba-

basının dostlarının eseri başından sonuna kadar çalmaya vakit bulmalarının biraz zaman aldığını söyledi. "Önce Temminck'e birkaç tıbbi alet hediye etti ama beste çok daha büyük bir başarıydı." Peruğundan omuzlarına düşen kardan bir fiske vurarak kurtuldu. "Babam dostlarını memnun etmeyi sever, özellikle de nüfuzlu ya da çok güzel kız evlatlarla kutsanmış olanları." Gülümsedi. Büyüleyici bir gülümsemeydi bu, inkar edemem, kadınların çoğu böyle gülümseyebilse çok memnun olurdu herhalde. "Ters bir zamanda geldiysem tekrar özür dilerim."

Mösyö ikinci kez Everard'ın özrüne aldırmadı. Bu abartılı dostluk gösterisi niyeydi ki? Ciddi bir nezaket yeterli olurdu oysa ki. Mösyö içecek bir şeyler getirmem için işaret etti.

Kilere indim. Bu basık yer, karanlık ve soğuktu. Taş döşemede büyük bir gölet oluşmuştu, suya basmamak için döşenmiş tahtaları ıskalamamaya dikkat etmem gerekiyordu. Şarap, yağ şişeleriyle aynı rafta, baharat kavanozlarının arkasında duruyordu. Bakır telle şişenin mantarını oynattım.

Salona döndüğümde ortam değişmişti: Everard'ın kucağında bir partisyon vardı ve Mösyö de şevkle müzikal bir keşiften bahsediyordu. Artık birbirleriyle daha az resmi bir tonda konuşuyorlardı; tıpkı uzun zamandır birbirleriyle bağlantı kuramamış olan ve başlangıçta biraz acemilik çeken ama sonra dostluk bağlarını yeniden keşfeden çocukluk arkadaşları gibiydiler.

Şarabı servis edip başka bir şeye ihtiyaçları olup olmadığını öğrenmek için bekledim. Ama Mösyö, "Anna, odandaki tek mangalla sonradan üşüyorsan mutfaktaki kazanı kömürle doldurup odana götürebilirsin." Dostça

bir baş işareti yaparak, artık çekilebileceğimi bildirdi. Başkalarının yanındayken benimle arasına daha fazla mesafe koyma gereği duymasını anlıyordum ama sözleri yine de acıtmıştı. Mumumu alıp odadan çıktım.

Sonradan beni çağırmak isteyebilir diye salonun kapısını aralık bırakmıştım. Kazanı yanıma alma önerisiyle ilgilenmedim. Onun yerine mangalımın altındaki küçük toprak kabı korlanmış kömürle doldurdum. Kendi odamın kapısını da aralık bıraktım, terliklerimi çıkarıp ayaklarımı ısıttım. Salondan Everard'ın sesi geliyordu, babasının müzik topluluğu hakkında bağıra çağıra bir şeyler anlatıp sonra da kahkahalara boğuldu. Çoğu insan bu gülüşü yapmacık bulurdu ama Mösyö üzerinde bulaşıcı bir etki yaratmıştı. Birdenbire bütün tasalarından sıyrılmış gibiydi. Daha önce bu şekilde güldüğünü duyduğumu hiç hatırlamıyordum.

Everard hisse senedi piyasasındaki deneyimlerini anlatıyordu. Hakkını vermek gerekirse, bundan daha güzel bir hikaye anlatamazdı ama yine de, Mösyö'nün hayranlıkla karşılık vermesine şaşırmıştım. Borgholt'un tavsiyelerini unutmuş muydu yoksa? Tabelayla ilgilenmesine bakılırsa elbette hayır, öyle ya? Everard atıp tutmaya başlamıştı. Eğer Mösyö parasal bir risk almaya hazır olursa, müzik tarihinin seyrini değiştirebileceğini iddia ediyordu.

Mösyö'nün cevabı yarım yamalak duyuluyordu.

Everard çoğu yayıncının, müziği körlerin renkleri algıladığı şekilde algıladıklarını düşünüyordu. Mösyö gerçek bir içgörüye sahip tek yayıncıydı. Bir düzeltmen olarak başka hangi sebepten bu kadar itibar görsündü? Onun tavsiyelerine başvuran pek çok kişi vardı ayrıcana.

Mösyö'nün abartılı bir şekilde pohpohlayıcı bir konuşmaya aldanmayacağını umuyordum. Everard müzikten ne anlardı ki? Şarkı söylemesi de sadece bir hobiydi, değil mi ama? Keşke Borgholt çıkagelseydi. Kapıyı aralık bıraktığım için odam her zamankinden daha fazla cereyan yapıyordu, ben de mangala birkaç parça daha kömür attım. Benden önceki hizmetçi pencere pervazındaki çatlağı acıbadem kurabiyesi hamuruyla acaba hangi ayda doldurmuştu?

Everard'ın sesi beni o kadar rahatsız etmişti ki odaklanacak başka bir şey bulmaya çalıştım, sonra en son yazdığım mektubuma cevap vermemiş olmasına rağmen Suzanne'e mektup yazmaya karar verdim. Ona anlatacak çok şeyim vardı.

İyi niyetime rağmen, o gece yazacak tek kelime gelmedi aklıma. Onun yerine ellerimi mum alevinin etrafında gezdirip salonda neler konuşulduğunu duymak için daha da fazla kulak kabarttım.

Mösyö'nün İtalyanca bir opera yayınlamaya Everard'ın bu ziyareti sırasında mı karar verdiğini bilmiyorum. Ancak Mösyö'nün Vivaldi'yle aynı değerde gördüğü ama daha az tanınmış bir besteci olan Tomasso Marcello'nun adının, birkaç defa geçtiğinden eminim. Tomasso Marcello, Floransa asilzadelerinden bir aile tarafından bir opera yazmakla görevlendirilmişti. Partisyon, pek çok operanın başına geldiği gibi, birkaç yıl içinde heba olup giderse bir felaket olurdu bu. Çoğu yayıncı böyle bir öneriyi çok çok riskli buluyordu. Beylere onları sakinleştirecek bir şeyler ikram etmeye can atıyordum. Bir hizmetçi isterse, baskın bir varlık olabilirdi; gerekirse tekrar tekrar, doğru anda bölerek bir konuşmaya nüfuz edebilirdi ama ben

öyle biri değildim. Şarap gırla gidince, Mösyö de yüksek sesle konuşmaya başladı, "En azından yüz seksen sayfa… iyi kalite Zaandam kağıdından… kalay alaşımı… çok özenli bir başlık sayfası mizanpajı …". "…harika bir yazım karakteriyle yazılmış aile adınız," diye devam etti Everard. "Babanızın, büyükbabanızın, büyük büyükbabanızın taşıdığı isim, sizden sonra da yaşayacak olan isim."

Bir opera yayınlamanın Mösyö'yü iflas ettirmesi ne kadar mümkündü ki? Acaba en çok kimi özlerdi, Peter'ı mı beni mi? Ben ona dükkanda yardım edemezdim. O gecenin ilerleyen vakitlerinde beni rahatlatacak başka bir şeyin gündeme geldiğini hatırlıyorum. Her ikisinin de tanıdığı, Mösyö'nün daha önceki uşağı Doode Scoonenbou hakkında konuşmaya başlamışlardı. Konuşurken onun bahsi nasıl açıldı hatırlamıyorum. Mösyö, Doede'nin kendisi için birkaç hafta boyunca çalıştığını ama sonra birdenbire ortadan kaybolduğunu söyledi. Ona ne olduğunu sık sık düşünüyordu, çok iyi ve yardımsever bir delikanlıydı. Bir tüccarın onu uşak olarak işe alıp beraberinde kolonilere götürdüğü gelmişti Everard'ın kulağına. Dam yakınındaki The Serpent* adlı meyhane sahibi tanıştırmıştı onları. Mösyö eski hizmetkarının güvenilmez olduğunu, ama iyi olduğunu duyduğuna sevindiğini söyledi; başına bir felaket gelmiş olmasından endişelenmişti. Çalışanlarını bu kadar düşünüyor olmasını duymak içimi rahatlatmış ve endişelerimi bir kenara bırakabilmiştim.

Misafirini nihayet yolcu ettiği zaman artık nerdeyse sabah olmuştu. Misafiri bizzat kendisi geçirmişti, görülmedik bir şeydi bu, ama görünen o ki, Everard ziyaretine geldiğinde her şeyin kuralı değişmişti.

---

* Ç. N. Serpent: (İng) İblis anlamına gelmektedir.

VII

Yaşlı karı kocanın tavan arasına taşındığım vakit, sandığıma derhal güzel bir kilit koydum. Henüz hayatımı zorlaştırmamışlardı ama bir gün, uzun zamandır kendileri için çalışan kadının geçmişini merak eder hale gelme olasılıklarını yabana atamam doğrusu.

Halen gizli günahla ilgili bilgi toplamaya devam ediyorum. Anlamak acıyı hafifletir derler. Eğer bu doğruysa, doğru bilgiye henüz ulaşamadım demektir.

Bir insanın itibarını ve namusunu koruması hakkında daha çok şey öğrenmemin yanı sıra, artık kadınlar ve erkekler arasındaki farklılıkları da daha iyi biliyordum. Doğa erkeklere kendilerini kontrol etmeyi bahşetmiştir ama kadınlar doyumsuzdur ve kendilerini sıkı denetim altında tutmak onlara çok zor gelir. Kadının erkeğe boyun eğmesi tek mantıklı yoldur, yoksa işler tamamen çığırından çıkar. Artık bu farklılığın kendine hakim olma konusunda nasıl ortaya çıktığını biliyorum. Kadın bedeni

erkek bedeninin eksik bir modelidir. Reddetmesi zor. Bunu daha önce hiç düşünmemiştim ama madem ki artık bu konuda daha çok şey biliyorum, o halde kadın bedeninin, belirli bir bölgede, erkek bedeninin içe dönmüş bir modeli olduğunu ben de anladım. Kadınların bu kadar güçlü arzulara sahip olmaları bu eksiklik yüzündendir. Bunun doğurabileceği sonuçları örneklemek için sadece Suzanne ya da Brigitte'e başvurmam yeterli. Elbette ki erkeklerin iradelerini kaybettikleri istisnai durumlarda, sonuçlar kadınlar için olduğundan daha farklıdır: erkekler tıpkı Everard gibi iflas ederler.

Biraz vakit aldı ama sonunda Suzanne bana cevap yazdı. Bu öğleden sonra onun mektuplarını küçük bir deste yaptım. Toplam yirmi mektup almış olmalıyım ondan. Leidschendam'dan ayrıldığım zaman onu ne kadar özleyeceğimi hafife almıştım. Suzanne konuşkan ve girgindi, onunla birlikteyken benim sessizliğim pek fark edilmezdi; her zaman beraberdik ve her zaman konuşurduk, konuşan nadiren ben olsam da. Anne ve babamızla birlikte evdeki masanın etrafında otururken örneğin, o gün günümüzün nasıl geçtiğini o anlatır, ben de ayrıntıları vermek ve çarpıtılan gerçekleri düzeltmek için araya girerdim, çekingenliğime rağmen böylece ben de fikrimi söylemiş olurdum.

Ona yazarken eskiden birlikte paylaştığımız her şeyi düşündüm. Tek bir kelime bile ona, birlikte oynadığımız bahçeyi, ya da kızlarının tüccar meslektaşlarınınkinden daha sevimli, daha zeki ve daha nazik olmasını isteyen babamızın aksiliğini, günler boyu sadece tatlı acıbadem tartı yemek isteyen ve hizmetçinin başka bir şey pişirmesini yasaklayan annemizi hatırlatmaya yeterdi.

Ancak Suzanne'nin cevaplarını okurken, aramızdaki yakın ilişkiyi biraz romantikleştirmiş olabileceğimi fark ettim. Hayatı bensizken bile en az benimle birlikteyken olduğu kadar doluydu. Hatta çok daha maceralı olduğu izlenimine bile kapılmıştım. Belki de gereğinden fazla. Böyle şeyleri bu kadar uzaktan yargılayabildiğime göre, verdiği kararları ve bulduğu insanları onaylamak zordu. Yine de kendimi ondan ayrı olarak düşünemiyor ve her hafta ona bir mektup yazmaya devam ediyordum. Benim de yaşayabileceğim, ama yaşamadığım bir hayatı yaşıyordu. Üstelik o, bir hizmetçi olarak çalışmanın benim gibi biri için ne anlama geleceğini tasavvur edebilecek tek kişiydi.

Suzanne'in ilk mektubunu onun huzurunda açtığım zaman, Mösyö'nün suratındaki şaşkın ifadeyi hala gözümün önüne getirebiliyorum. Suzanne'in nasıl olduğundan o kadar endişeliydim ki ondan nihayet haber aldığımda çevremdeki her şeyi unutmuştum. Mösyö benim okuma yazma bildiğimi bilmiyordu ve kökenim hakkındaki gerçekleri ona hala söylememiştim.

Bergen op Zoom (Tarihten tam olarak emin değilim)*

Anna'cığım,

Sana yakın bir zamanda yazma fırsatı bulamadığım için üzgünüm. Bu kadar uzun sürdüğü için bana kızma. İnşallah yazmanın benim için kolay olmadığını unutmamışsındır. Ben her dakika hoplayıp zıplamayı isterken, sen her zaman bir kağıdın başına sakince oturup konsantre olabilirdin. Doğru kelimeleri

* Ç.N. Hollanda'da küçük bir kasaba.

bulamadığımdan değil, kelime sıkıntısı çekmiyorum, sadece yerimde duramıyorum.

Bir tanıdıktan, Bay Kerckrink'le suçüstü yakalananın sen olduğunu sanan insanlar olduğunu öğrendim. Bunu duyunca dehşete düştüm. Ve de olayla ilgili uydurdukları şeyleri! Güya o aylardır hiçbir şey içmemişçesine çıplak memeni emerken sen onun kucağına oturuyormuşsun. Olacak iş değil! Başka birisi de seni, eteklerin yukarı sıyrılmış vaziyette yatağın üzerinde yatarken gördüğünü iddia ediyor. Benim yaptıklarımdan dolayı senin başının belaya girdiği için çok çok özür dilerim senden.

Leidschendam'dan ayrıldıktan sonra kime gideceğimi bilmeden Güneye doğru yolculuk ettim. Yolda genç bir çiftle tanıştım. Medeni insanlar, onları seveceğinden eminim. Sadece eğlenmek için seyahat ediyorlar. Hizmetçileri o kadar çok hastalanmıştı ki yolculuğa devam edemiyordu, böylece onun yerini ben aldım. Çiftin uşağı, adı Job, oldukça genç bir adam ve onlarla birlikte kalıyor, ama çoğu zaman keşke hizmetçi değil de o hastalansaydı diyorum. O kadar tembel ki, nerdeyse bütün işleri kendi başıma yapmak zorunda kalıyorum. Oysa, işleri çok daha adil bir şekilde paylaşmıştık.

Hanımımla çok iyi anlaşıyoruz. Adı Isabella De Neufville ve olağanüstü güzel bir kadın. Onun için çalışmaya başladığımdan beri, önceki hizmetçisi hakkında başka bir şey söylemedi, bu yüzden kim bilir belki de onunla kalmama izin verir.

Yolculuğun ilk günlerinde gözlerimi çevremden alamıyordum: manzara, kasabalar, köyler, insanlar, konuştukları dil, adetleri, her şey, Leidschendam'dakinden çok farklıydı. Her zaman seyahat etmek istemişimdir. Antwerp ve Paris'e gitmek istediğimi söylediğim için beni azarladığın ve hayal gücümün fazla gelişmiş olduğunu söylediğin yürüyüşlerimizi hatırlıyor musun? Nihayet

oldu. Yarın Antwerp'e, ve oradan da Paris'e gitmek için buradan ayrılıyoruz.

De Neufville'lerle Bergen op Zoom'da geçirdiğim haftalar olağanüstü güzeldi. Her yerde onları çok iyi karşılayan tanıdıkları var, çok uzun bir süredir bu kadar iyi beslenmemiştim; lahana turşulu sülün, kaz palazı, çayır kuşları. Yemeğimi, artanları bana veren personelle birlikte mutfakta yediğim bir gerçek ama sülün, sülündür.

Bergen op Zoom

Bir hafta daha geçti ve biz hala buradan ayrılmadık. Durumum birdenbire değişti. Geçen gece neşeli bir yemekten sonra, De Neufville'ler iskambil oyununda büyük miktarda para kaybettiler. Böyle bir işe karıştıklarından hiç haberim yoktu dersem bana inanmalısın. Sadece eğlenmek için oynadıklarını sanıyordum. Ara sıra aşırı derecede cömert olduklarını düşünürdüm, bana karşı da. Şimdi onlarla kalıp kalmayacağım belli değil, bununla ilgili henüz bir anlaşma yapmadık.

Keşke senin kadar aklı başında olsaydım, o zaman, kendimi rüzgarın akışına bırakmak yerine derhal kalıcı bir iş araştırmasına girmiş olurdum. Korkarım, başım yeniden belaya girecek. Ancak bu sabah, İsabella De Neufville'in giyinmesine yardım ederken, kendimi aşırı sert bir şekilde yargılamamamı söyledi bana. Kim oldukları insanların elinde olmayan bir şeydir, benlikleri üzerinde ağaçların kendi varlıkları için oldukları kadar etkili olamazlar. Sence de bu doğru, değil mi?

Hatırlıyorum, Suzanne'in sürdürdüğü hayat beni o kadar endişelendirmişti ki mektubu okumayı bırakmıştım. Kendi ağacı hakkında birkaç cümle daha yazmış, sonra da

birkaç dalını kesen bir bahçıvandan ve ağacın gövdesine işeyen bir köpekten bahsetmişti. Aynı zamanda biraz da kıskanmıştım. Suzanne tanıdığı insanlarla kolayca sohbet edebilmesinin yanında, birbirinden çok farklı süslü giysili yabancılarla temas kurmakta da olağanüstü bir başarı göstermişti. Pazar günleri birlikte yürüyüşe çıktığımızda da daha önce hiç görmediğim insanlarla selamlaşırdı. Selamlaştığı kişi yanımızdan geçip gider gitmez de bana gümüş kuyumcusunun oğlu, köşedeki ressamın çırağı, ya da bir sokak ilerdeki gözleme evinin sahibi diyerek o kişinin kim olduğunu anlatırdı. Bu insanların farkına varan kişi pekala ben de olabilirdim, ama olmamıştım. Üç kalemden daha uzun olan bir alışveriş listesini bile aklında tutamazken, yüzleri hatırlamakta sıradışı bir hafızası vardı. Davranışlarını dikkatle incelerdim ama bütün bu ilişkileri nasıl kurduğunu yalnızca bir dereceye kadar anlayabilirdim. Mesela ne zaman bir yerden bir şeyler satın almak zorunda kalsa, konuşmasını asla sadece asıl gerekli şeylerle kısıtlamaz, hiç zorlanmadan konudan konuya atlar, daima konuşacak başka bir şeyler bulurdu, genellikle de o kişinin daha önce ilgilendiğini fark ettiği şeyler olurdu bu, ya da her ikisinin de ilgilendiği ortak bir şey, aşk ya da köpeklerden korkmak gibi – sanırım iki konu arasında gidip gelir, birbiri ardından bahsederdi. Birisi bir hastalıktan muzdaripse, konunun ayrıntılarına girerdi. Hastalığa yakalanan kişinin duygusal yaşamında hastalığa yol açan nedeni bulmaya çalışır ve vücut sıvılarındaki uyumun bozulmasına neden olan korku, üzüntü ya da öfkeyi ciddiyetle ele alırdı. Bu konuları nerden bulduğunu hiç anlamazdım. Bazen ona sorardım ama sadece omzunu silker ve birden bire aklına geldiğini, hiç bilmediğini söylerdi.

Büyük Hala'nın evinden beri, yaşamaya asıl şimdi başlamış gibi hissediyorum kendimi. Koruluktaki göl kenarında yürüdüğümüz Yılbaşı Gününü hatırlıyor musun? Hava çok soğuktu ve kalın buz tabakasında bir kuş donmuştu. Sanki uçmak üzereymiş gibi görünüyordu. O görüntünün beni bu kadar etkilemesinin nedenini ancak şimdi anlıyorum. Büyük Hala bütün o pis işlerini yapacak kadar kaçık birini bulmuş mudur dersin? Bence, seni ya da beni evlendirmek için arabuluculuk etmeye hiç girişmemesinin nedeni kendi çıkarı içindi. Tanrı bilir ne için bizi uyarmaya çalışırken yaptığı o değersiz konuşmalarını hala duyar gibi oluyorum: "Herkes birbirinden sorumludur ve aile ilişkileri ve arkadaşlıklarının yanı sıra, bu sorumluluk insanların birbirine destek olmasına olanak tanıyan ya da insanların ihtiyaç halinde başvurabileceği, ve insanları sıkı ve sağlam bir biçimde birbirine bağlayarak toplumumuzu bütünleştiren istihdam temellerinde de uygulanır. Dikkatli olmazsanız, sonunda insanların farkına bile varmadan ayakları altında çiğnediği sökülmüş, artık iplikler gibi yere düşerseniz." Tanrıya şükür, artık onun bu saçmalıklarını dinlemek zorunda değilim. Bütün bunları bizi yanında kalmaya ikna etmek için söylediğine inanıyorum. Bir bütün olarak bakınca, yangın onun için çok iyi şekilde sonuçlandı: kanatları altına aldığı iki genç kızın çok çalışabildiği ortaya çıktı. Bu kadar ucuza çalışacak işçiyi başka nerden bulabilirdi? Anne babamız dini prensiplerine saplanıp kalmayarak yangın sigortası yaptırmaya ayak dirememiş olsalardı tabi ki bizim hayatımız da çok farklı olurdu.

En kısa zamanda yine yazarsın değil mi? Şu müzik yayıncısı adam nasıl biri?

Sevgiler,

Suzanne

Not: Yeni bir üst eteklik ve ona uygun bir ceket satın almak çok güzel bir fikir. Yerinde olsam, sırf hizmetçi olarak çalıştığın için çok fazla içerleyip de renk seçiminde çok kısıtlayıcı davranmazdım. Göz alıcı renkler giymek bir hizmetçi için niye uygunsuz olsun ki? Kırmızı ya da daha da iyisi, kırmızımsı turuncu ne kadar harika olurdu değil mi? Bu renkler niçin zengin kadınlara mahsus olacakmış sanki?

VIII

Aralık ayının sonunda sabah uyandığımda el yüz yıkama kabımdaki suyun üzerinde ince bir buz tabakası oluştuğunu gördüm. Üzerine bastırınca parmaklarım buzu kolayca kırıp geçti, tıpkı bir kap et suyu üstündeki kısmen donmuş yağ tabakasına benziyordu. Bu olay beni telaşlandırmıştı çünkü odamda ısıtma yoktu ve daha en soğuk aylara bile girmemiştik. Ancak o gün, daha ben bahsetme fırsatı bulamamışken, Mösyö yatağımın üzerine iki battaniye daha bırakmıştı. Demek ki o da benim gibi geceleri üşüyordu.

Bu kadar düşünceli olması çok rahatlatıcıydı, hemen aynı gece battaniyeleri kullandım. Yatmadan önce – bütün gün çalıştıktan sonra çoğu zaman okuyamayacak ya da Suzanne'e mektup yazamayacak kadar çok yorgun oluyordum – sıcak bir bardak anasonlu süt içiyor ve hemen uyuyabilme umuduyla alnıma da birkaç damla haşhaş yağı damlatıyordum. Hava akımını engellemek için pencerenin

pervazına birkaç eski bez parçası yerleştirmiştim. Dışarısı çok sessizdi: şehrin kapıları kapatılmış, sokaklar boşalmış ve insanlar kepenklerini indirmişlerdi. Geceye yan yatarak başladım. Bu yatakta benden önce bir sürü insan yatmıştı, yatağın ortasında oluşmuş çukurluğun etrafına kıvrılarak yatmak sırt ağrısıyla uyanmaktan kaçınmamın tek yoluydu. Dağ gibi yığılmış battaniyelerin altında eziliyordum. Her zamanki gibi hemen uykuya dalamadım ve kayda değer hiçbir şey olmamasına rağmen, o gün olanları düşünerek orada öylece yattım. Sebzeler pahalanmıştı. Sobada parmaklarımı yakmıştım. Balık pazarında bir sohbet başlatmayı yine beceremediğimiştim. Mösyö bir öğününü atlamıştı – oysa, yemek yediğini görünce dünyalar benim olurdu.

Öbür tarafıma döndüm ve ikimizi şöminenin önünde sohbet ederken hayal ettim. O tek seferden beri bir daha hiç olmamıştı bu, ama bunu düşünmek benim biricik adetlerimden biri haline gelmişti. Pek akıllıca olmadığını biliyordum ama hayal gücüm çok güçlüydü. Gündüzleri konuştuklarımız zihnimde hala canlı bir şekilde dururken, gece olunca birbirimize ne söylemiştik ne söylememiştik hatırlayamıyordum. Kendimi gerçekte olması mümkün olmayan, kelimelere dökmemeyi tercih ettiğim şeyleri hayal ederken buluyordum. Aynı anda da başka şeyler, olması daha olası olan meseleleri, düşünmeye zorluyordum. Kendimi kandırmamam gerektiğini biliyordum, çünkü Mösyö için ben sadece bir hizmetçiydim. Yanında bir maymunla da hava almak için dışarı çıkmazdı. Bazen dükkana ona ilgi duyan kadınlar gelir ve kendilerine Peter'ın değil de, bizzat Mösyö'nün hizmet etmesinde ısrarcı olurlardı. Mösyö'nün seçim yapabileceği çok kadın vardı. O zaman

kendi kendime şöyle derdim: sürekli gördüğü tek kadın benim ve bir seferde birkaç dakikadan fazla konuştuğu tek kadın benim.

Düşüncelerimin beni alıp götürdüğü zamanlar, yataktan çıkar ve kendimi sakinleştirmek umuduyla dualar ederdim. "… ve bu gece bitip sabah olana dek beni koru." Tıpkı çocukken yaptığım gibi, o zamanlar bana hissettirdiği güven duygusunu yeniden kazanacağım umuduyla bu cümleyi durmadan tekrar ederdim. Hem Mösyö'nün, hem de Suzanne'in mutlu olması için de tanrıya çok sık dua ederdim. Suzanne'in hayatını paylaşabileceği uygun birini bulmasını diler, onun da başını koyabildiği bir yastığı ve sıcak tutan battaniyeleri olmasını dilerdim. Bir yabancı Suzanne'in neden olacağı sıkıntılara katlanabilir mi diye meraklanmaktan da kendimi alamazdım.

Yıllarca onunla aynı yatağı paylaşmıştım, kaç kere öbür tarafına dönerken hamur gibi olmuş eli bir tokat gibi suratıma inmişti, ya da kaç kere uykusunda debelenip büyük halamızın ya da bir adamın adını sayıklarken kaval kemiğimi tekmelemişti. Ondan dört yaş büyüktüm, bu nedenle de, bana öyle geliyordu ki başımıza gelen bütün o şeylere bir anlam vermesi onun için, benim için olduğundan daha beter ve daha zor oluyordu. Ben ailemizin sıcaklığının keyfini uzunca bir süre sürebilmiştim. Eğitimimi tamamlamıştım. Üstelik, yanan evimizle birlikte, drahomanın da kül olduğunu anlar anlamaz evlilik vaadinden birdenbire dönen bir adamın yarattığı o şaşkınlık ve utanca da maruz kalmamıştım. Onun için üzülüyordum, ve geceleyin yine abuk sabuk şeyler söylemeye başladığı zaman, ayaklarımı toplar, sabırla tekmelemeyi kesmesini beklerdim.

Katlanmak zorunda kaldığım bütün zorluklara rağmen, kısık sesle yaptığımız sohbetleri ve battaniyenin altındaki bedenlerimizin sıcaklığını özlüyordum. O yanımdayken içim daha rahat oluyordu. Sinsice dolaşan serserilerden ya da böyle şeylerden korktuğum için değil, hayır, yalnızlığımda içimde büyüyen ve uzadıkça daha da acilleşmeye başlayan bazı özlemlerden kaynaklanıyordu bu. İnatla, düşüncelerimi başka şeylere kaydırmaya çalışıyordum.

İşte bu sırada misafir kabul salonunda kendi kendine usulcana şarkı söyleyip, bir aşağı bir yukarı dolaşan Mösyö'nün sesini işittim. Geceleri geç vakte kadar çalışmaktan hoşlanıyordu, Andreas De Malapert'in oğluyla sohbet etmek isteyen bir müşteri tarafından rahatsız edilme riski olmadığının bilincinde, güvenli bir şekilde. Bir alçak, bir yüksek sesle şarkı söylüyordu, bir bas enstrümandan hızla bir flüte geçerek, bütün bir orkestrayı taklit ediyordu adeta. Bir keresinde bana bir partisyonu okurken konsantre olabilirse eğer, adeta onun önünde icra ediliyormuşçasına müziği kafasında duyabildiğini söylemişti. Bu benim için, tamamen imkansız olmasa da, fevkalade zor bir şeydi, ama o bunun o kadar da zor bir şey olmadığını iddia etmişti. Bunun yalnızca bir mimarın çizimlerinde var olan bir sarayı gözünde canlandırabilmek gibi bir şey olduğunu söylemişti.

Fazladan battaniyeler beni önceki gece olduğundan daha sıcak tutuyordu tutmasına ama, yine de üşüyordum. Sırtımdaki kaslar sertleşmiş, ayaklarım da yavaş yavaş donuyor gibiydi. Bütün bunlara rağmen, onları ovmak için hiçbir teşebbüste bulunmuyordum. Yatakta kendime mümkün olduğu kadar az değiyor ve saygıdeğer olmayacak

pozisyonlara girmekten kaçınıyordum. Yine başka şeyler düşünmeye çalıştım. Düşüncelerimde kendi kendime şöyle diyordum: yeni bir eteklik al, kalın kumaştan yapılmış bir eteklik. Ve sonra astarlı bir ceket için paran kalırsa, gözlerinin rengine uygun, griye çalan yeşil renkli bir tane ara. İlk altı ayım için aldığım ücreti ve Mösyö'nün bana verdiği ikramiyeyi düşündüm. Yakında, Noel ve yeni Yıl geliyordu, başka ikramiyeler de olabilirdi. Paramı hemencecik harcamak istemiyordum, en azından birazını biriktirmeye karar vermiştim. Ne var ki, böyle şeyleri düşünmenin hiçbir yararı olmuyordu.

Kendi vücudumu çok az tanıyordum. Bir keresinde, on üç yaşımdayken, annemle evimizin önündeki bankta otururken bu konu hakkında konuşmaya çalışmıştım. İlk sorularıma cevapları çok sert ve kısa ve anlatım biçimi de görülmedik bir biçimde resmi olmuştu. Örneğin vücuda "Kutsal Ruhun tapınağı" diyordu, yani bana ait değil de Tanrıya ait bir şeydi o. Sık sık aklına gelen bir ifadeydi: "Bedeni kirleten kişi korkunç bir suç işliyordur. İster kendi bedenleri olsun, isterse başka birinin bedeni, hiç fark etmez. Tanrının doğal hakkı olan bir şeyi Tanrıdan çalıyor demektir. Ruhu lekeliyordur böyle insanlar, bu ne pahasına olursa olsun engellenmesi gereken bir şeydir, çünkü Kutsal Ruh orada başka türlü nasıl yaşayabilir ki?"

Bunu çok garip bulmuştum. Her gün onunla yaşamak zorundayken, nasıl olur da kendi bedenimi ihmal edebilirdim ki? Soru sormakta ısrar etmiştim ama otoriter bir tavırla hiç kimsenin bedenine istediği gibi davranma özgürlüğü olmadığını tekrarlayıp durmuştu. Ona göre, birbirlerine bedenlerini sunma izni sadece ve sadece evli çiftlere veril-

mişti çünkü evlilik tanrının atadığı otoritelerle, yönettikleri insanlar arasındaki kutsal bir sözleşmeydi. Bana neden bu kadar merak ettiğimi sormuş, ben de sorularımın olağandışı bir yanı olmadığını söylemiştim – öğrenmek istediğim o kadar çok şey vardı ki. Ama bu cevabım onu bana karşı daha da hoşgörüsüz hale getirdi. Farklı türden bilgiler arasında çok büyük farklar olduğunda ısrar ediyordu. Bir kadının vücudunun her bölümünü tanımasına gerek yoktu, bu tür şeyleri bilmek sadece doktor ve cerrahlar için önemliydi, ve belki de ressamlar için, ama benim için önemli olmadığı kesindi. Ne de olsa, cerrah testeresinin işleyiş tarzını ya da lavman şırıngasını bilmeme gerek yoktu değil mi ya? Bazı konularla meşgul olmak kadınlar için caiz değildi. "Senin için," dedi, "sadece bir hastalığı zamanında anlamak için insan vücudunu yeteri ölçüde bilmen yeter." İfadesinin sertliği aklımı daha da karıştırmıştı. "Ve bunun da ötesinde, bunun için O'na şükredebilesin diye Yüce Yaradan hakkında genel olarak bilgi sahibi olman gerekir. O zaman hata ve günaha yatkınlığımızı ve faniliğimizi takdir edebilirsin." Gözlerini çok mutlu bir şekilde ileri doğru dikmişti, sanki konuştuğumuz şey etten kemikten ve kandan bir şey değilmiş gibi.

Verdiği cevaplar doyurucu olmaktan o kadar uzaktı ki, daha çok şey anlatması için gözdağı vermeye çalıştım: Reddederse, başka birine sormak zorunda kalacaktım. Hayatımda ilk kez annem kendini bana yabancı gibi hissetmişti. Bildiklerini kendine saklamaya kararlıydı ve bana sırrını açmayı reddediyordu. Sonuç olarak, bana anlatmaya razı olduğu şeylerle ilgili aklımda sadece birkaç tuhaf şey kalmış, mesela memelerin birleştiği yerdeki göğüs çukurluğuna

"döş" ve memelere de "yuvarlaklar" demesi gibi. Parmaklara da özel bir ad takmıştı, serçe parmağı kastederken "kulak parmağı" ve orta parmağı kastederken de "utanmaz" olan diyordu, o zamanlar beni tamamen şaşkına çeviren bir şeydi bu. Anlattığı şeyler bedenimle ilgili olarak içimi daha da rahatlatmamıştı, tam tersine, bana kimin baktığına bağlı olarak bedenim, üzerime giydiğim ya gri ve şekilsiz, ya da iyi biçilip dikilmiş ve çekici bir giysi gibiydi. Hiç kimse bir şey söylemese de, kesimine ya da kumaşına gelince seçme şansım olmamasına rağmen bu giysinin güzelliği ya da çirkinliğine göre değerlendirileceğimi anlamıştım.

Bütün bunlar tekrardan hatırıma gelince alnıma bir daha haşhaş yağı sürdüm. Yine yatağa yatıp hareketsiz kaldım. Bedenimin başka bölgelerine dokunma arzusundan kaçınmam çok önemliydi. "Yarın konfeksiyon dükkanına git," dedim yüksek sesle kendime. Yeni tabelanın Mösyö'nün dükkanını epeyce bir çekici hale getireceği beklentisi içindeydim, bu yüzden hizmetçisinin de daha havalı görünmesinin Mösyö'yü memnun edeceğini düşünüyordum.

Kısacası o gece bütün gerçeklik duygumu yitirmeme neden olan şey, hem yalnızlığım hem de haşhaş yağı sürmemden kaynaklanmış olmalıydı. Öyle bir noktaya gelmiş ve o kadar çok üşümüştüm ki, artık ayaklarımı sıcak tutmak için ovuşturmaya çalışmayı daha fazla erteleyemezdim. Bacaklarımı yukarı çekip ellerimle ayak parmaklarımı sarmaladım. Böyle olunca da normalde vücudumun uygun bir mesafede birbirinden ayrılmış olan bölgeleri birbirlerine değdiler. Adlandırmamayı tercih edeceğim başka bir yerimi daha bir ferah hissediyordum. Bundan daha ileri gitmediği sürece, bunun bir zararı yoktu, ama bacaklarım koynuma

dayalı bu şekilde yatarken içimde uyanan düşünceler masum olmaktan çok uzaktı. Bundan kendimi alamıyordum, bu yüzden tıp ilmi ya da ressamlıkla ilgisi olmayan ve hatta Yüce Yaratan'a şükretmekle hiç ilgisi olmayan şeyleri düşünmeye başlamıştım.

Tam ayaklarım ısınıp da tekrar uzatmak üzereydim ki gerçekle rüyayı daha da birbirine karıştırmama neden olan talihsiz bir şey oldu. Şarap tüccarına bitişik olan duvardan gelen belli belirsiz bir inilti duydum. Başımı kaldırdım ama o anda yeniden sessizlik çöktü. Gerçekten de bir şey duymuş muydum? Bekledim, hala yatağın içinde büzüşmüş vaziyetteydim. Şimdi bir köpek yavrusunu çağrıştıran kesik kesik ve hararetli soluk alışlar duyuyordum, arkasından başka bir inilti daha geldi, bu defa daha yüksek tonda. İniltilerin acıdan mı yoksa zevkten mi ileri geldiğini anlamaya çalıştım ama yine kesildi. Battaniyeleri üzerimden atıp oturur pozisyona geçtim. Bacaklarımı sarkıtmış yatağın kenarında sallıyordum ki boğuk bir sesle içinde "ah" geçen bir kelimeyi ünleyen bir erkek sesi işittim. Anna mı? Bu gün bunu itiraf etmekten utanıyorum ama o zaman o sesin gerçekten de benim adımı çağırdığını sanmıştım. Yoksa birileri gizlice bana karşı birtakım duygular mı besliyordu?

O uzun, yüksek tondan söylenen sesli harfleri bir daha duydum, adımın ilk ve son harfleriydi bunlar. Orada öylece oturup elimle bir kulağımı kapadım. Sesler artık daha da bir aceleyle geliyordu ama hala anlaşılamıyordu, sanki adam bir elmayı ısırıyormuş gibiydi. Yoksa komşular başkalarının onları duyabileceğini unutmuş muydu?

Beni pençesinde kıvrandığım soğuktan koruyan tek şeyin üzerimdeki gecelik olmasına rağmen, şimdi damarlarıma

yakıcı bir sıcaklık akın etmişti. Bir yandan da suçluluk duygusu hissediyordum. Yanıp kül olan evimizin görüntüleri şimşek gibi çakıyordu beynimde; kendimi yine toplumsal konumunu kaybetmiş bir vaziyette sokakta gördüm. Bu korkunç hayaller gerçekte hiçbir zaman görmediğim ama bir şekilde kafamda çok canlı bir şekilde canlandırabildiğim çok güzel şeylere bıraktı yerini peş peşe. Böyle bir şeyin nasıl mümkün olabildiği benim için hala bir sırdır. Yoksa ses aslında salondan mı geliyordu? Ya da Mösyö'nün yatak odasından mı? Yoksa birisi böyle dolaylı bir biçimde bana bir şeyler mi söylemeye çalışıyordu?

Görüntüler birbirini izleyerek gittikçe daha da süratle karışmaya başlamıştı. İki bedeni birbirlerine dönük yatar vaziyette ilk kez gördüğüm yerde, şimdi tek vücut görüyor ve o adamın ve o kadının kim olduğuna artık karar veremiyordum. Süratle gelen görüntüler silsilesi, şimdiye kadar duymuş olduğum bütün hayvan seslerini içinde barındırıyormuşçasına ani bir inilti duyduğum zaman sona erdi ancak.

O gecenin sabahında erkenden dışarı çıktım, bunun bana bir eteklik bakmak için yeterince zaman kazandıracağını düşünmüştüm. Artık kış geldiği için Warmoesstraat daha sakin ve cansızdı. Dükkanların kapıları kapalıydı, bazı tezgahtarlar da soğuğu kesmek için arkalarında kalan bölüme perde germişlerdi. Ben de rüzgardan korunmak için atkımı sıkı sıkıya dolamıştım, zaten uykusuzluktan da sallanıyordum. Geceleyin duyduğum sesleri aklımdan çıkaramıyordum. Gerçeği söylemek gerekirse, şu anda bile o sesleri hala duyabiliyorum kafamın içinde, bütün farklı bileşimleriyle, ve hala yapmam gerekenlere yoğunlaşmak

zor geliyor, tıpkı o zaman olduğu gibi, az kalsın eve yanlış alışveriş yapmış olarak dönüyordum. O sabaha ait pek çok ayrıntıyı hatırlıyorsam, bunu sadece çok geçmeden Everard'ın evden çıktığını görmeme ve gözlemlediğim her şeyi kafama yazmak için elimden geleni yapmama borçluyum.

Uzaktan balıkçı kadınların bağırışlarını duyabiliyordum. Damrak'taki iskeleye bağlanmış teknelerin etrafında buz tabakaları yüzüyordu. Buzlanma başladığından kanallar çok fazla iğrenç kokmuyordu, bilhassa yazın dayanılmaz biçimde leş kokan şehrin bu bölgesinde. Rokin'in tepesindeki Bourse'nin girişi hala hareketsizdi. Hem kitapçı hem de yayınevi olan bir dükkana bakmak için duraksadım. Tentelerin altında katlanır rafların üzerlerinde bir dizi kitap sergilenmişti. Dükkanın içinde duvarlarda büyük haritalar asılıydı. Mösyö'nün niçin böyle rafları yoktu sanki? Devam etsem daha iyi olacaktı. Öyle her dükkanın önünde durursam gün bitmeden geri dönemezdim.

Belediye binasının arkasındaki bir sokakta bir konfeksiyon dükkanı olduğunu biliyordum. Dam'daki devasa bina bu şehirde beni etkilemeyi başaramayan tek şeydi. Mimarisinin ciddi görünümü beni hep korkutuyordu. İnsanlar bu görkemli eserde Tanrı'nın suretini görebileceğinizi söylüyorlardı. Bu, Romalılarla ilgili bir şeydi – binanın ve insanın boyutları arasındaki ilişki - ve beni çok aşan hesaplamalar gerektiriyordu. Her zamanki gibi, bodrum katındaki hücrelerden uzak durmuştum. Bunları boylayan türden insanların dibine sokulmayı hiç arzu etmiyordum. Balık pazarında oraya hapsedilen bir tecavüzcü hakkında çok şey söylenmişti. Herkes o adamın onu hapseden kumtaşı duvarlardaki çıplak kadınların cesetlerini doğramak

için şimdi bile tırnaklarını kullandığını söylemişti. Ayrıca geceleyin ılık tenlerini satmak için belediye binasının çevresindeki bölgeye kadınların dadandığını da duymuştum. Hızlanıp Nieuwezijds Voorburgwal'ı geçmeyi planladığım yerde binanın arkasına dolandım. Aklım elimde olmadan yine o gece yataktayken duyduğum seslere kaymıştı ki, tam o sırada Everard'ı Belediye binasının arka girişinin yanındaki tuvaletten çıkarken gördüm. Hızlı hızlı yürüyor ve gergin bir şekilde etrafına bakınıyordu. Bu beni çok şaşırtmıştı: oysa onu geçen seferki görüşümde burnu havada ve kendinden emin görünüyordu. Yanında gözleri dikkat çekecek ölçüde iri, üzerinde eski bir golf pantolon ve üst üste giydiği lime lime olmuş bir çift gömlek olan ondan çok daha genç bir adam yürüyordu. Bu iki adam birlikte bir yerlere mi gidiyorlardı yoksa şans eseri mi yan yana yürüyorlardı, doğrusu söylemesi zordu. Beni tanıdığına dair hiçbir belirti göstermeden Everard'ın bakışları bana kaydı. O geceki beklenmedik ziyareti sırasında birbirimizi çok az görmüştük.

Tıpkı Everard gibi ben de hızlanıp, köprüden kanalın öbür tarafına geçmek yerine, doğru yürüdüm. Kafam gördüklerimle, ya da daha çok, görebileceklerimle o kadar meşguldü ki, yaptığım şeyin ne kadar uygunsuz bir davranış olduğunu farkına bile varamadım. Bu kadar ürkek ve çekingen halindeyken bile Everard, pek çok kadının dikkatini çekiyordu. Tuvaletten yaklaşık on metre uzaklaştıktan sonra yavaşladı, genç delikanlı da aynısını yaptı. Artık daha rahatlamış bir halde birbirlerini dostça dürtüklediler. Gülümseyip birkaç kelime söylediler. Bu sokak çok daha sakindi ve artık ben de diğer yayaların

arkasına gizlenemez olmuştum. Everard gence biraz para verdi ve uzun adımlarla yürüyüp gitmeden önce saçlarını karıştırarak darmadağınık etti.

Dam yayınlarındaki giysi dükkanında satılan eteklikler sandığımdan çok daha pahalıydı. Kumaşını alıp etekliği kendim diksem bile kalan param bir ceket almama yetmeyecekti. Canımı sıkan, kendim dikmek zorunda kalmam değildi, ne de olsa önemli olan sonuçtu – iyi olması gereken bir sonuç. Yeni elbiseleri boşuna satın almıyordum ya, sadece içlerinde rahat etmek istiyordum. Giyecek çok güzel bir şeyim olsa, Mösyö, Borgholt ya da bir müşteri geldiğinde ve gözleri bana kaydığında, bundan böyle bir şeylerle uğraşıp bir işe yaradığımı gösterme ihtiyacı içine girmeyeceğimi sanıyordum; bu sayede kıpırdamadan öylece duracak güvene kavuşacaktım. Hala pozisyonumun gerektirdiği gibi, bir hizmetçiye yaraşır biçimde, giyinmek zorundaydım ama bu kısıtlamalar içinde bile zevkli olduğumu zekice göstermenin yollarını bulmaya niyetliydim.

Birkaç giysi ve kumaş dükkanına girdim ama her şey aşırı pahalıydı. Tam eve geri dönmek üzereydim ki eni ancak tek bir pencere genişliğinde olan bir dükkanın önünden geçtim. İçeri girdim, tezgahın arkasında yaşlı bir kadın tezgahtar duruyordu. Ne aradığımı söyledim, yaşlı kadın arka odada gözden kaybolduktan sonra elinde koyu yeşil bir kumaşla geri döndü. "Yerinizde olsam bunu alırdım. İnanın bana, tam kırk yıldır bu dükkanda çalışıyorum. Birisi içeri adımını atar atmaz anlarım."

Baş ve işaret parmaklarımı kullanarak kumaşa dokundum. İyi kaliteden, kış için yeterince kalın ve fiyatı da hesaplı bir kumaştı. Rengini daha iyi seçebilmek için pencerenin

önüne gittim. Bu düşündüğümden bile daha güzel bir kumaştı. Kumaş aslında hafiften yanar döner görünüyordu. Gözlerimin rengine uyan grimsi yeşil bir ceketle çok iyi giderdi. Yanımda yeterince para olup olmadığını kontrol edip tezgahtardan kumaşı kesmesini rica ettim.

IX

Antwerp, 19 Ocak 1730

Sevgili Anna!

Halen De Neufville'lerle birlikte seyahat ediyorum. Ödünç para bulabildiler ve Job'u ve beni göndermek ve tek bir hata yüzünden mevcut sosyal sınıflarından daha aşağı düzeyde yaşamak zorunda kalmadılar. Antwerp'e vardık. Leidschendam'dan ayrıldığımdan beri kısa sürede bütün hayatım boyunca gördüklerimden daha çok şey gördüm. Burada sokaklar geniş ve asfaltla kaplı. Trafik memleketimizdekine göre daha az düzensiz. Her köşede Meryem'in ve başında, elleri ve ayaklarında hatırı sayılır miktarda kan olan çarmıha gerilmiş İsa'nın heykellerini görebilirsin. Burada böylesi hoşlarına gidiyor galiba.

De Neufville'ler, dostlarını ziyaret etmek için gittiğimiz her şehirde beni de yanlarında götürüyorlar. Sanat eserlerine hem çok ilgi duyuyorlar hem de onları alıp satıyorlar. Dün olağanüstü zengin bir tüccarın evine onlarla birlikte gittim. Kendisi

bir seyahatteymiş ama en büyük oğlu birkaç arkadaşını akşam yemeğine davet etmişti. Servis yapılmasına yardım ettim. Job da geldi. Ayağımın altında dolaşıp durdu sanki yapacak daha iyi bir şeyi yokmuş gibi, böyle bir durumda sanki iflahım kesilmemiş gibi de servisler arasında benden bulaşıklara yardım etmemi istedi.

İçeride keyifler yerindeydi. Konuklardan biri sanki yere düşürdüğü peçetesini almak için yere eğilir gibi yaptı. Masanın altına girdikten sonra da büyük bir bekçi köpeğini taklit edip yüksek sesle havladı. Dostları onun bu komik taklidini alkışlayarak başka hayvanların da taklidini yapması için onu yüreklendirdiler. Bu davranış bir başkasını masanın üzerine çıkıp Fransızca birkaç fıkra anlatmaya teşvik etti. Ne anlattıklarını anlamadım ama konukların tepkisine bakılırsa, çok komik fıkralardı sanırım. İngiliz bir adam o kadar çok güldü ki gülmekten katıldı.

Yemekten sonra sıra dans etmeye geldi. Masanın altına giren şakacı adam iyi keman çalıyordu. Bildiğin gibi ben dans edemem ama bütün kusurlarına rağmen Job'un bir yeteneği olduğu ortaya çıktı: dans edebiliyor ve mutfakta bana temel adımları öğretecek kadar da nazik biriymiş meğer. Önceki efendisinin dans edişini sık sık izlediğini söyleyip şimdi bana öğrettiğinin saray dansı olduğunu iddia etti. Eşlik ederken adımları kafasından uyduruyormuş gibi geldi bana ama dans hakkında bundan emin olacak kadar çok şey bilmiyorum. Her neyse, bunun ne önemi vardı ki sanki? Bütün mutfak çalışanları dansa katıldı (kendimi gerçekten çalışanların bir parçası olarak gördüğümden değil, insan aslını asla inkar etmemelidir). Gecenin sonuna doğru dans o kadar güzel bir hale geldi ki daha rahat hareket edebileyim diye ayakkabılarımı fırlatıp attım. Gözlerimi kapatıp fırıl fırıl dönerken başka bir yerde olduğumu hayal ettim. Nerde olduğumu söylemesem daha iyi. Ayağımı sobaya bam diye vurduğum sırada nerdeyse sabah

olmuştu. Şimdi birkaç gün dinlendirmeye mecburum. Çok sıkıcı ama kalıcı bir hasar riskine girmek istemiyorum.

Her zaman aklımda olduğunu unutma.

Suzanne

Not: Yeni elbiseler aldın mı? Ben bir hizmetçiden beklendiği gibi sade bir biçimde giyinmiyorum. Isabella De Neufville böyle konularda dar kafalı değil Tanrıya şükür, sıkıcı olanlardan ziyade güzel elbiseler görmeyi tercih ediyor. Bu güzellikle başkalarından korkacağı hiçbir şey yok. Ne var ki müzik yayıncısıyla durumun farklı olduğunun farkındayım. Yine de, rahatça hareket edilebilecek bir yerin vardır ve sen de bunu kullanmalısın. İşimiz gereği çok fazla hareket etme avantajına sahip olduğumuzu da unutma. Uzanıyoruz, eğiliyoruz, dönüyoruz. Birinin dikkatini bu şekilde üzerine çekmek beceriklice dikilmiş bir elbise parçasını giymekten daha kolay olabilir.

Bu mektubu okurken mutfakta ayakta duruyordum. Mösyö için pişirmek niyetinde olduğum elmaları soymaya yeni başlamıştım. Çiğ meyve mideyi üşütür. Mektubu okumadan önce elmaları hazırlamak hoşuma gitmişti ama okuduktan sonra bütün çalışma isteğim gitmiş, yerine bir mutfakta dans etmenin nasıl bir şey olduğu düşüncesi gelmişti. Suzanne'in biz hizmetkarların hoşlandığı o serbest hareket alanı hakkındaki yorumu beni şaşırtmamıştı. Ev işlerini yaparken mutlaka gerekli olandan daha fazla hareket ederdi, o kadar ki camları silerken yoldan gelip geçenlerin bile dikkatini çekerdi. Temizlemek için bir camın önüne çıkar çıkmaz ıslanmasınlar diye eteklerini biraz yukarı kaldırıp

dizlerinin arasına sıkıştırırdı. Öne doğru eğilir, süngeri su dolu kovaya daldırır, ardından bedenini uzanabildiği yere kadar uzatır ve süngeri her türden geniş yaylar çizerek döndürürdü, öyle ki iyi bir dans partnerinin yaptığı gibi sanki onu sünger yönetiyormuş gibi görünürdü. Duruma bakılırsa, Job iyi bir iş çıkarmıştı.

O gün tabelayı asmak için iki işçi gelecekti. Tabelanın neye benzediğini merak ediyordum. Daha çok müşteri çekeceği kesindi. Mösyö'nün keyfini yerine getireceğini, böylece de etrafında olup bitenlerle daha fazla ilgileneceğini tahmin ediyordum. Bir şeyler düzenlediyse bunun ne olabileceği bilinmezdi, belki konuk çağırabilir ya da danslı bir akşam yemeğine ev sahipliği yapabilirdi.

Elmaları, kaymak, ekmek ve anason tohumuyla birlikte bir tavaya koyup altını yaktım. Yeni bir tabela ısmarladığını bildiğimden, sokakta tabelalara daha da fazla bir ilgiyle bakıyordum, daha çok da boş olduğum bir Pazar günü yürüyüşe çıktığım ve aklımda çok fazla şey olmadığı zamanlarda. Bir şeyler not ediyordum, Mösyö benimle işi hakkında yeniden bir şeyler konuşmak isteyebilirdi. Tabelaların çoğu dikdörtgen ya da kareydi, az sayıda istisna göz ardı edilebilirdi ama içinde neler satıldığını gösteren resimler çok çeşitliydi. Bazı dükkan sahipleri çok tuhaf metinler seçmişlerdi, tıpkı birkaç kapı ötedeki peruk yapımcısı gibi.

> *Dükkanımızda en iyi perukları satarız biz, sözümüzün güvencesi altındasınız siz*
> *Kullanılmaz burada saçı idamlık ölülerin, yapılır saçından yaşayan dirilerin.*

Mösyö'nün aklına daha iyi bir fikir gelmiş olmasını umuyordum. Bir ara sokağın köşesinde domuz pastırması satan bir adamın sloganı gibi yan sokaklardaki küçük esnafların dükkanlarının camlarına yazdıkları sloganlar – garibanların tabela yaptırmaya güçleri yetmiyordu - beni daha da çok dehşete düşürmüştü.

Ha bir sosis almışsın, ha bir dul gelini
Bilemezsin ne doldurmuş içini.

Potansiyel müşterilerin dikkatini çekmenin elbette daha iyi yolları da vardı.

Peter beni çağırdı. Elmalar nerdeyse pişmişti. Tavayı ateşten alıp dükkana koşturdum. Peter da Mösyö de çok heyecanlıydı. Yepyeni tabela tezgaha dayanmış, sarılı olduğu bez de yerde önünde duruyordu. Belli ki Mösyö, büyükbabasınınkini yeniden kullanmamaya karar vermişti. Tasarım muhteşem olmuştu. Tabelaya sapıyla, klavyesiyle, salyangozuyla, f delikleri, telleri ve her şeyiyle bir keman şekli verilmişti. Mösyö'nün aile adı, kemanın gövdesi üzerinde uzaktan dikkati çekecek şekilde altın yaldızlı harflerle yazılmıştı. Slogan da çok iyi seçilmişti:

İşimiz müzik kitapları satmak ve yayınlamaktır burada,
İnce zevkler peşinde koşanlara.

Dışarıda, işçiler eski tabelayı çoktan çıkarmışlardı. Yenisini sokağa taşıdılar. Mösyö'yle Peter da arkalarından çıkıp beni de çağırdılar. Soğuğa rağmen – o sabah kanal boyunca bir buz kütlesi çekilmesi gerekmişti – izlemek için bir sürü insan toplandı. Kaşla göz arasında bölge sakinlerinden,

çarşı esnafından, müşterilerden ve çocuklardan oluşan bir yarım daire oluşuvermişti. Hepsi de Mösyö, Peter ve beni meraklı gözlerle süzdüler. Üçümüz bir araya gelmiş, bu grubun karşısında çok daha az kaynaşmış ve çok daha az ilgi odağı olan bir grup oluşturmuştuk. O öğleden sonrayı düşünmek hoşuma gider. Sima olarak tanıdığım hizmetçiler benimle konuşmak için durmuş, hatta bazı varlıklı kadınlar bile dostça bir iki kelime etmişlerdi. Matbaada çalışan adamın kız kardeşi beni birlikte yürüyüşe çıkmaya davet etti. Bir kerecik olsun o kadar iyi bir ruh hali içindeydim ki sohbet etmek kolay gelmişti.

Şarap tüccarıyla karısı da dışarı çıktı. Kadın kollarını dolgun göğsünün altında kavuşturup bana gülümsedi. Aman yarabbi, ne kadar da şişmanlamıştı. Peter her kesimden insanla çene çalıyor, konuşamadığı insanlara duraksamadan selam vermek için de arada sırada elini kaldırıyordu.

Mösyö işçilere tabelayı ne şekilde asmalarını istediğini gösterdi. Başlarıyla onayladılar. Bir tanesi ayaklı merdivene çıktı, diğeri de tabelayı ona uzattı. Ne düşündüğümü bilmiyorum ama birdenbire ileri çıkıp merdivenin ayağını tuttum. Dükkanın önüne iki kancalı bir direk iliştirilmişti. Direğin ucu tıpkı bir buz patenini andıran bir kavisle bitiyordu. Tepesine iliştirilmiş iki halkası olan tabelayı kaldırdılar. Merdiveni daha sıkı tuttum. İnsanlar başları arkada, halkaların kancalara geçişini izlediler.

Mösyö'yle Peter'ın yanına döndüm. Müşteriler Mösyö'nün sırtını sıvazlayıp tebrik ettiler, şarap tüccarıyla karısı da ona iltifat ettiler. Tıpkı benimki gibi onun adının da Anna olduğunu işte o öğleden sonra öğrendim. Tesadüfen aynı isme sahip olmamız beni çıldırtmış mıydı peki? O sevinçli

ana kendimi öylesine kaptırmıştım ki buna gerçekten hiç aldırmamıştım.

Hoogmeijer'in evinin ön kapısı açıldı ve oğlu göründü. Peter'ın yanına gelip Mösyö'nün bu tabelayı nerede yaptırdığını sordu. Peter oğlanın kulağına bir şeyler fısıldadı. Hoogmeijer'in kendisi de penceresinde göründü. Aynı anda Mösyö de yarım dairenin ortasına doğru bir adım ilerledi. İşçilere teşekkür etti ve bir an için beyaz bir örtü ya da o türden bir şeyi çekmek üzereymiş gibi göründü ama tabelanın örtüsü zaten kaldırılmıştı. Herkes alkışladı, o da başını eğerek onları selamladı. Bir konser sonrasında bir kemancının eğilerek selam vermesi gibi daha da eğilmeye niyetlendi. Onu ilk kez büyüklük kompleksine yenik düşme tehlikesi içinde görmüştüm. Ama fikrini değiştirip başını yukarı kaldırdı. Az kalsın kendini kapıp koyuverecek olmaktan mahcup, gülümseyerek çabucak kalabalığın arasına geri adım attı.

X

Alışverişin artacağı konusunda haklı çıkmıştım. Aynı gün dükkanda her zamankinden daha fazla müşteri gezip dolaştı. Mösyö'yü şöyle bir selamlıyorlardı; büyük ihtimalle babasının önceki müşterileriydi bunlar, eskiden buranın müdavimi olanlar. Mösyö'nün yazar kasa çekmecesi o gün çok sık açılıp kapandı, belki de Hoogmeijer'inkinden bile daha fazla. Tezgahın üzerinde bir yığın yeni şarkı ve klavsen yöntemi kitabı duruyordu. Her ikisine de talep, tıpkı Borgholt'un tahmin ettiği gibi, diğer müzik kitaplarının satışıyla kesinlikle kıyaslanacak ölçüde çoktu.

Günün sonunda Mösyö, tahmin ettiğim gibi konukları içeri davet etti: o öğleden sonra sohbet etmeye başladığı ve kendileri için her türden klavsen müziğini raflardan indirdiği iki İtalyan müşteriyi. Her şey o kadar çabuk ve tedbirsizce oluverdi ki nasıl oldu da kendimizi üst katta bulduk artık hatırlamıyorum, ama ondan sonrasını çok iyi hatırlıyorum.

Salonda şömine yanıyordu, İtalyanlardan genç olanı klavsenin başına geçmiş çalıyor, öteki de onu dinliyordu ve ben de elimde şişe dolaşıyordum. İtalyan'ın çaldığı parça aşırı derecede çetrefilli bir şeydi. Bir yandan coşkulu bir şekilde yorum yapıyor, bir yandan da bir elini ötekinin üzerinden ustaca aşırıyordu. Doğru tuşlara hiç bakmadan basıyor, her türden ezgiyi çalıyor ve tempoyu arttırıyordu. Yüzündeki rahat ifade, yaptığı şeyin zorluğunu hiçbir surette açığa vurmadan baştan sona kadar değişmeden kaldı. Mösyö, gözleri klavsenciye sabitlenmiş bir halde koltuğunda oturuyor ve sanki duyduğu her notayı hafızasına kazıyordu. Ortalıkta bir bayram havası vardı ve ben de her zamankinden daha farklı hareket ediyordum, daha bir zarif, elimde olmayan bir şeydi bu, belki de müziğin ritmi yüzündendi. Dans etmiyordum ama buna ramak kalmıştı.

İtalyan'ın çaldığı parça bir Fransız sarayının görüntülerini getiriyordu insanın hayaline. Büyük, lüks bir oda hayal ediyordum; tabaklarla donatılmış uzun masalar, bardak şıngırtıları ve gümüş çatal bıçak takımları; avizeler; oraya buraya koşuşturan hizmetçiler; servis tabakları ve içinde nefis pastalar, titreyen pudingler ve renklerine göre ayrılmış meyveler olan kaseler; son moda kıyafetlere bürünmüş konuklar; bir ısırık alması için bir kara üzüm salkımını zarif bir şekilde bir adama sunan bir kadın. Kendimi yiyeceklerin servis edilmesine yardım ederken görüyordum. Mösyö de masalardan birinde oturuyordu. Ve yavaş ama emin adımlarla aklımdan bütün bunlar geçmeye başlamıştı.

Mösyö de İtalyan'ın çalışının büyüsüne kapılmıştı. Müzisyenin parmaklarına bakmayı unutmuş boşluğa bakıyordu. Aynı müziğin her ikimizin de hayallerini ha-

rekete geçirdiğini düşünmem müzikten daha da hoşlanmamı sağlamıştı, ta ki aniden o tiz ve cırlak ses yeniden duyuluncaya kadar.

Artık kapıda kimin olduğunu bildiğime göre, sadece bir defalığına da olsa keşke açmasaydım diyorum. Kapıları çalıp kaçan çocuklardı ya da yanlış eve gelen birisiydi diyebilirdim. Ama bunu yapmadım. Bunun yerine, seçkin bir evin uşağının yaptığını hayal ettiğim şekilde salınarak gidip dükkanın kapısını açtım. Borgholt ve Everard karşımda duruyorlardı. Mösyö'yle yaşadığım olağanüstü hoş anların ikinci kez bozulmasına canım sıkıldığı halde, bir adım gerileyip hafifçe eğilerek onları dostane bir şekilde selamladım. Ne yazık ki saygıdeğer bir biçimde davranma gereğini duyan tek kişi ben oldum.

"Merhaba Aggie, Amy ya da Abby." Borgholt, bir solucan yakalayıp onunla oynayan bir çocuk gibi kibirli bir şekilde bana baktı. "Betsy olmasın? Yoksa Betty miydi?" diyerek sırıtırken, yuvarlak yanaklarında derin kırışıklıklar belirmişti.

"Anna, efendim."

"Bayan Anna. Nasıl da unutabildim?" Havada süzülen süslemesinden küçük beyaz bir tüy salan üç kenarlı şapkasının gösterişli hareketiyle bütünleyerek alaycı bir şekilde başıyla beni selamladı. Everard babasının şakalarına sıkıntıyla dudak bükerek yüzünü sokağa döndü ve gelip geçenlere baktı.

Bu iki adamın kibirli davranışlarına kafa yoracak vaktim yoktu. Kafam, bu kadar çok beklenmedik konuğu ağırlamakla ilgili meselelerle meşguldü. Mahzende yeterince

içecek var mıydı acaba? Yiyecek bir şeyler hazırlamam gerekir miydi? Peki ama ne hazırlayacaktım?

Borgholt'ların geldiğini söylediğimde Mösyö'nün yüzü kıpkırmızı kesildi, yüzünü nota sehpasına yaklaştırıp okuyormuş gibi yaparak bunu saklamaya çalıştı. Derin bir konsantrasyona girmiş gibi yaparak, onları içeri almam için eliyle bana işaret etti.

Alt kata inip konukların pelerinlerini aldım. Everard geçen seferkinden bile daha müsrif giyinmişti. Üzerinde modaya uygun bir takım, başında göz alıcı bir tarzda yeni bir peruk vardı. Pudralanmış saçları toplanmıştı ve saçlar boynunun çevresine fiyonk şeklindeki kurdelelerle tutturulmuş tafta bir keseye sokuşturulmuştu. Merdivenleri çıkarken, ilk ziyareti sırasında olduğu kadar kendinden emin hareket ediyordu: tavırları hiçbir surette Dam yakınlarındaki sokakta gördüğüm o ürkek adamın tavırları değildi. Mösyö'yü çok cana yakın ve şen bir biçimde selamladı, adeta bir erkek kardeşin selamı gibi. Bu davranışını abartılı bulmuştum, hem de çok fazla abartılı. Mösyö'nün ise önceki cana yakın davranışından eser yoktu, ki bunu da garip bulmuştum. Yalnızca Borgholt her zamanki gibi davranıyordu: gürültücü, otoriter, hararetli. Mösyö o gün kaç müşterisi olduğunu ona söylediğinde çok gururlandı. "Sana söylemiştim."

Herkesin içkisini doldurduktan sonra, odanın köşesine çekilip, yalnızca tıpkı bir iskemle gibi kullanılmaya hazır olmanın dışında, görmeyen, duymayan birinin havasına büründüm. Everard İtalyanlara katıldı, anlayabildiğim kadarıyla İtalyancayı çok iyi konuşuyordu. Borgholt bir ya da iki kelime söyleyerek araya girmeye çalıştı ama kimse

ne dediğini anlamayınca canı sıkkın vaziyette konuklara sırtını döndü, karşı tarafa geçip tam benim önümde durdu. Mösyö de telaşla ona katıldı.

Borgholt'un o zaman anlattığı hikayenin çok azını anlayabilmiştim, bu çok yazıktı işte, hem de ne yazık, çünkü aksi olsaydı gözlerim açılabilir ve odadaki insanların aralarındaki ilişkileri anlamaya bir adım daha yaklaşabilirdim. Borgholt, arkadaşı Temminck'ten ve gizlice görülen bir davadan bahsediyordu. Borgholt'un fazla ayrıntısına inmediği Katolik bir suçla ilgiliydi. "Cumhuriyetimize sinsice sızmaya çalışıyor, muhtemelen güneyden. Ne kadar zamandır sürdüğünü bilmiyorlar."

Borgholt konuştuklarını duyabileceğime hiç aldırmıyordu. Yine Cumhuriyetin ne kadar zenginleşmiş olduğundan ve bazılarımız için hala öyle olduğundan bahsetti. "Bu bolluk insanları sürekli bir teste tabi tutuyor. Aramızdan güçlü olanlar bununla başa çıkabiliyor ama zayıf olanlar kendi sınırlarını bilmiyorlar. Kendi sosyal sınıflarının daha üstünde giyiniyor, kumar oynayıp paralarını har vurup harman savuruyor, midelerini tıka basa doldurup yıkılıncaya kadar da içiyorlar. Her geçen gün daha da kötüye gidiyor. Ama görülmek üzere olan bu davadaki suç gerçekten de tahayyül ötesi bir şey."

Daha fazla şarap getirmek için alt kata indim. Odadaki köşeme geri döndüğümde, Borgholt, katedrale bağlı bir rahibe hakaretten tutuklanan Utrecht'teki katedral kulesinin zangocundan bahsediyordu. Olay geçtiğimiz Ocak ayında gerçekleşmiş gibi görünüyordu ama uzun süre gizli tutulmuş, kimseye söylenmemişti. Bunun Borgholt'un bahsettiği şeylerle ne ilgisi olduğunu anlayamamıştım. Nasıl olmuşsa,

öfke nöbeti içindeki zangoç, merdivenleri çok fazla gürültü ederek çıkan bazı duvarcılara ateş etmiş galiba. Tekrar serbest kalacağına yakın, kız kardeşi onu bir ıslah evine kapatmaya çalışmış. Bundan kurtulmak amacıyla da zangoç, katedral kulesindeki odasının zeminindeki bölme aralığından gördüğü bir şeyle ilgili mahkemeye bir hikaye anlatmıştı. Borgholt, zangocun kulenin altındaki şapelde ne görmüş olduğunu tam olarak anlatmadı; sadece iki hemşerisiyle ilgili olduğunu söyledi. Zangoçtan bahsederken sesindeki dehşetle karışık heyecan bana önce şarap tüccarıyla karısının gece faaliyetlerini düşündürdü, sonra Bay Kerckrink'in Suzanne'in göğüslerini emmesini, sonra da resim çizmeye çok meraklı olan o tecavüzcü adamı. Bir yandan zangocun ne görmüş olabileceğine kafa yorarken, bir yandan da Borgholt'un bu olayın ardından gelen tutuklamalarla ilgili anlattıklarını dinliyordum. Şapelde gördüğü iki adam, bir uşakla beraber tutuklanmış ve uşağın itirafı bir şüpheli listesi oluşturmak için kullanılmıştı. Liste kıyamete kadar uzuyordu, ve aralarında bir hizmetkarın, bir hamalın, bir askerin, bir tüccarın, bir subayın, bir avukatın, bir noterin adları, ve evet, Delft şerif yardımcısının adı bile geçiyordu. Bütün bir suçlu şebekesini ortaya çıkarmışlardı. "Yüzden fazla adam," diyordu sık sık Borgholt. "İnanılmaz bir şey değil mi?"

Mösyö bütün bu süre boyunca hiç konuşmadan sakin sakin dinledi ama yanakları da çiğ et gibi kıpkırmızı olmuştu. Acaba Borgholt'un neden bahsettiğini biliyor muydu?

Borgholt ilk kez "gizli günah"ı telaffuz etti ve belediye meclisi üyesinin insanların kafalarına kötü düşüncelerin yerleşmesini ve suçun yaygınlaşmasını önlemek için bu

suçtan suçlu bulunan adamların duruşmalarının kapalı kapılar ardında yapılması gerektiğini savunduğunu söyledi. Ama diğerleri buna karşı çıkmıştı. Harekete geçme zamanı gelmişti. Davaların sayısı artmaktaydı. Geçen yüzyılda katedralin kısmen çökmesinin sadece bir tesadüf olmadığını söylüyorlar. O kutsal uyarının ve onunla birlikte sellerin, sığır vebasının ve kanallardaki iskele kurtçuklarının ihmal edilmesine izin vermekle doğru şey yapılmamıştı.

Bir kez daha zangocun o bölme aralığından görmüş olabileceği şeyi hayal etmeye çalıştım.

Borgholt, gizli günahın diğer bütün günahlar için Tanrı'nın verdiği bir ceza, nihai bir sınav olmasının çok muhtemel olduğunu iddia etti. Harekete geçme zamanı gelmişti, yoksa Tanrı hem ülkeyi hem de ulusu yok edecekti, tıpkı bir zamanlar Sodom ve Gomorra'yı yerle bir ettiği gibi. "Şu anda bile ticaret azaldı. Kendilerini dizginleyebilecek insanların kendilerini kontrol edemeyenlerin kurbanı olmasına izin verecek halimiz yok ya? Bu hiç adil olmaz doğrusu."

Söylediklerine katılmamak zordu. Küçük bir grubun uygunsuz davranışları yüzünden hepimizin acı çekmesi adil değildi.

Borgholt konuşmasını bitirdiğinde, Mösyö sinirli sinirli parmaklarını ovuşturuyordu. "Anna, konuğumuza içecek bir şeyler getir lütfen," dedi sabırsızca.

Bütün bu süre boyunca İtalyanlarla sohbet eden Everard birdenbire, şarkı söylemekten çok konuşmaya benzer bir şekilde, klavsenin üzerindeki nota sehpasından bir şeyler okumaya başladı. Başlangıçta hafif bir sesle söyledi ama İtalyan'ın beraberindeki ilk birkaç akoru çalmak üzere

klavsenin başına geçmesiyle ses yükseldi. Çok geçmeden de şarkıyı, gövdesinin üst tarafını müziğin ritmine uydurur ve sözlerin anlamını aktarmaya yardım eden el kol hareketleri yapar vaziyette avazı çıktığı kadar bağırarak söylemeye başladı. Bir an için ondan hoşlanmadığımı unutmuştum. Sesiyle, Borgholt'un kafasını müziğin temposuna uydurarak bir aşağı bir yukarı sallamasına, öteki İtalyan'ın bir eliyle müziği yönetmesine ve Mösyö'nün de, zannedersem hiç farkına varmadan - çünkü bu, öğrencilerinin yapmasını daima yasakladığı bir şeydi - ayağıyla tempo tutmasına neden olan bir *joie de vivre** ifade etmeyi başarmıştı. Ah, bu arada, eğer oradaki tek kadın ben olmasaydım, kesinlikle dans da ediliyor olurdu.

Şarkının sonuna doğru, sesin yavaş yavaş yükseldiği bir nota sırasında, Everard Mösyö'den tarafa baktı. Bakışlarına karşılık vermek yerine Mösyö, bir sonraki notayı çalmaya hazır vaziyette elleri klavyenin üzerinde hareketsiz bekleyen klavsenciyi inceliyordu. Birdenbire Mösyö'nün, aramızdaki usta kişinin, benim çok hoşuma giden bu müzikten etkilenmemiş olması mümkün mü diye sordum kendi kendime. Everard gözlerini dikmiş arsızca ona bakıyor ve notayı uzattıkça uzatıyordu. O kadar uzattı ki, başım dönmeye başlamış, yeniden nefes almaya ancak, o ağzını kapattıktan sonra cesaret edebilmiştim. Son cümle için ciğerlerini havayla doldurdu ve çok güzel söyledi. İtalyan da son akoru bastı ve bir an için kımıldamadan yerinde oturdu. Herkes coşkuyla alkışlıyor, şimdi artık Mösyö de herkes gibi coşku içinde hayranlığını ifade ediyordu. Gözlerim bana oyun mu oynamıştı ki? Yoksa beğenmediğini İtalyanlardan

* Ç. N. "yaşama sevinci" anlamında Fransızca tamlama.

gizlemeye çalışıyor da bu güzel atmosferi berbat etmemek için mi alkışlıyordu? Borgholt partisyonu nota sehpasından alıp Mösyö'nün eline sıkıştırdı ve kendi müzik grubu için bir düzenleme yapmasını istedi ondan.

Gece çok uzun sürdü ama kaydedilmeye değer birkaç olay gerçekleşti. Evden ayrılacak ilk kişi Borgholt'tu, tabi ki Mösyö'ye dükkanında bundan sonra ne yapması gerektiğiyle ilgili bir kaç nasihat vermeden gitmek olmazdı. "Neden tentenin altına katlanır raflar yaptırmıyorsun?" Oda kapısının önünde durup sırıttı ve bir yazardan ya da birilerinden alınmış birkaç dize sayıp döktü. Dizeler Mösyö'nün serçe parmağını bile sürmeye cüret etmeyeceği, ama onun, bir evlense, izin bile istemeden patates püresi gibi oynayacağı muhteşem göğüsleri olan bir kadın hakkındaydı. "Sence de öyle değil mi Everard?" diye seslendi holden.

Hemen kendi göğüslerime bir göz attım ve sonra yine ileriye baktım, boş gözlerle.

Diğer konuklar kaldı ve epey içtiler, Mösyö de tabi. Borgholt gittikten sonra ancak rahatlamıştı. Dördü de çok iyi bilinen bir melodiyi klavsenle doğaçlamaya başladıklarında saat gece yarısını çoktan geçmişti; o kadar karışıklığa neden oluyorlardı ki, doğaçlama, müzik yapmalarından çok, herhangi bir tuşa basmakla daha ilgiliymiş gibi duruyordu. Ama onları eğlendiren şey birbirlerine yakın durup itişmeleriydi. Hiç birisi adam gibi davranma zahmetine girmiyordu. Hala odanın köşesinde dikiliyordum – meze ve içki getirip götürmediğim zamanlarda.

Gitme sırası İtalyanlara gelmişti. Onları uğurladım. Genç olanı artık iki ayağının üzerinde bile duramaz olmuş, arka-

daşının kolunu bulmadan önce bir süre kapının kasasına yapışmış ve yalpalamıştı.

Üst kata geri dönüp odadaki yerimi aldım ve Mösyö'yle Everard'ın partiye tek başlarına devam etmelerini izledim.

Sanırım Everard opera yayınlamak konusunda Mösyö'yle o gece kesin bir anlaşma yapmıştı ama yine de bundan emin olamıyorum. Konuştukları her şeyi duyamadım çünkü daha önce de olduğu gibi, sonunda salondan ayrılabileceğim söylenmişti. Ama Everard başka hangi sebeple "Cumhuriyetimizde sizin bilginize, zevkinize ve kavrama yeteneğinize sahip bir müzik yayıncısı daha yok." gibi cümleler kursundu? Ve ardından gelen saçmalığı duyunca başka ne düşünecektim – "Kolonilerde bile!"

Mösyö'nün pohpohlamalara kapılmayacağını umuyordum.

Aynı gece – aslında nerdeyse sabah olmuştu – etekliği dikmeye başladım. Yorgunluktan canım çıkmıştı ama ziyaretçilerimiz olduğu sürece nasıl olsa dinlenemezdim. Üzerimdekinden biraz daha farklı bir eteklik dikmek istiyordum; kumaşı yanlarda bir araya getirmek kalçaları hoş bir biçimde yuvarlak gösterecekti, ama yine de önden zayıf görünecektim. Mösyö'nün bunu çok beğeneceğini düşündüm. Parçaları boylamasına dikmek için iki parçayı da yatağımın üzerinde yan yana koydum. Böyle düz olmayan bir yüzeyde bu işi düzgün yapmak zordu ama döşeme, kumaşı yere serecek kadar temiz değildi.

Mösyö'yle Everard ilk başlarda gürültü yapıyorlardı ama çok geçmeden gürültüler kesildi. Bir süre sonraysa bütün duyabildiğim, garip bir şekilde kıs kıs gülme sesleri ya da bir iskemlenin kayma sesi olmuştu.

XI

Ziyaretçisinin çok olduğu o geceden sonra Mösyö daha neşeli davranır oldu. Daha sık ve daha coşkun bir şekilde klavsen çalıyor, daha çok yemek yiyor ve beni her gördüğünde tatlı sözler söylüyordu. Sadece bir hizmetçi de olsam, onu böyle gördükçe ben de daha mutlu oluyordum. Evde çok hoş bir ortam oluşmuştu ama davranışlarındaki bu değişikliği merak etmekten kendimi alamıyordum yine de.

Bir Pazartesi sabahı Peter'ın işe gelmemesine verdiği tepki örneğin, beklediğimden çok farklıydı. Peter bir ya da iki günlüğüne işe gelmemeye başlamıştı, bu özel Pazartesi günü kendisini onun kız kardeşi olarak tanıtan küstah bakışlı bir kız geldi. Belki başka zamanlarda da kapıya gelmiş olabilirdi, bunu gerçekten bilemezdim çünkü onu görmek için pek çok kız uğrardı ama ilk defa içlerinden birisi ailesinden biri olduğunu söylemeye cesaret ediyordu. Kız, kardeşinin hasta olduğunu söyledi. Doktor bütün gün

dinlenmesi gerektiğini ve şimdilik, soğuk ve cereyanlı bir tavan arasında yatmamasının onun için daha iyi olacağını söylemiş. Mösyö'nün buna tepkisi görülmedik bir biçimde yumuşak oldu. Neşelenmiş gibiydi ve Peter'ın iyileşmesinin tabi ki biraz zaman alabileceğini söyledi. Bir hafta kadar olabilir mi? Peter'ın gelmeyecek olmasına canının nasıl sıkılmadığını anlayamadım. O gün bırakın opera yayınlamayla uğraşmayı, partisyonlarını düzeltmek için bile nerdeyse hiç zamanı kalmayacaktı. İlgili ve babacan bir ses tonuyla, hasta bir insanın yatması için muhakkak ki tavan arasından daha iyi yerler olduğunu söylediğinde ise kulaklarıma inanamadım. Hatta benden eve, erkek kardeşine götürmesi için kıza yiyecek bir şeyler hazırlamamı bile istedi. Böyle bir şey, çok fazla uzun olmayan bir süre önce olsaydı, haleti ruhiyesini külliyen bozar ve hasta numarası yapan kişiye yiyecek göndermek de aklına gelecek en son şey olurdu.

Ondaki diğer değişikliklerin de farkındaydım. Müşterileriyle alışılmadık bir şekilde ilgileniyordu. Sadece müzikte kaydettikleri ilerlemeyi sormakla yetinmiyor, bunu ticari kaygıyla yaptığı izlenimini vermeden karılarını ve akrabalarını da soruyordu. Sanırım onlarla gerçekten empati kuruyordu. Bu tür şeylerin insanlar için niçin bu kadar önemli olduğunu anlamaya başlamış gibi bir hali vardı.

Müşteri olmadığı zamanlarda ara sıra kendi kendine şarkı mırıldanıyordu: öğrencilerine öğrettiği ezgiler ya da kendi kendine çaldığı bestelerden bölümler. Pencereden sokağa bakıyor ve başka hiçbir şey yapmıyordu. Çok yakın zamana kadar onun böyle bir şeyi yapamayacağını sanıyordum.

O zamanlarda Mösyö'nün tentenin altına koyulacak katlanır rafları, etrafındakilerin, özellikle de Borgholt'un gözünü boyamak için ısmarladığını sanıyordum. Bunu yapmak için iyi bir nedeni vardı çünkü eğer Borgholt, Mösyö'yle Everard'ın aslında neyin peşinde olduklarını keşfederse bütün mali desteğini kesinlikle keserdi.

Marangozun rafları takmak için geldiği gün, Mösyö adamın işi tam istendiği gibi yapıp yapmadığından emin olmak için ikide bir dışarı çıkıyordu. Çok geçmeden, müzik kitaplarını sergileyebileceği Hoogmeijer'inkinden biraz daha fazla bir alana kavuşacağını umuyordu.

Ben de tam alışverişe çıkmak üzereydim ki Mösyö beni kapıda durdurup gidip önce yeni bir gargara almamı istedi. Peter bu kadar çok gelmemezlik ettiği için aslında onun görevleri arasında olan ayak işlerini gün geçtikçe daha da sıklıkla ben yapmak zorunda kalıyordum. Bundan şikayet etmiyordum, bilakis Mösyö'nün bana daha çok güvenir olmasına çok seviniyordum.

Bazı dükkanların kapıları çoktan ardına kadar açılmıştı. Nisan ayına daha yeni girmiştik ve hava yılın bu mevsiminde son derece ılık oluyordu. İnsanlar kapı sövelerine, pencere pervazlarına yaslanarak sokakta birbirleriyle çene çalıyorlardı. Tanıdıklar bana selam veriyordu: şurada bir esnaf, orada bir hizmetçi. Aklımda yaklaşan baharın beraberinde getirecekleri vardı: Amstel'de yüzen ördek yavruları, kanal kıyısında yürüyen çiftler, benim de orada nasıl ve kiminle yürüyeceğim. Ama kendimi böyle kapıp koyuveremezdim. Buraya mavnayla gelirken zarar görmeden hayaller kurabiliyordum ama şimdi daha gerçekçi olmak zorundaydım.

Gargara satan adam benimle hoş beş etmeye çalıştı ve bana Mösyö ve bilhassa başkalarıyla olan ilişkileri hakkında türlü sorular sordu. Sorularını kibarca savuşturdum. Israrcı davranıp akşamları Mösyö'yü kimlerin ziyaret ettiğini öğrenmek isteyince, cevap vermeyi hepten kestim. Bütün o sorularına karşı koymama rağmen, satıcının Mösyö hakkında benim bilmediğim bir şeyi bildiğine dair kafamda bir kuşkuyla çekip gittiğimi hatırlıyorum. Taşımaktan ellerim acımış vaziyette bir dolu kutu gargarayla geri döndüm. Şişeler küçücüktü ama hepsi bir arada olunca oldukça ağır oluyordu. Mösyö antrede bekliyordu, beni görünce elimdeki kutuyu aldı. Katlanır raflar artık yerlerine takılmış ve birkaç müzik kitabı da çoktan üzerlerine yerleştirilmişti.

Bu dekorasyondan dolayı onu tebrik ettim. Manzara büyüleyiciydi, bütün o nota çizgileri dalgalı, küçük siyah yuvarlaklarıyla diğer dükkanlardaki sıradan harfli can sıkıcı kitaplardan daha kaliteli bir görünüm kazandırmıştı. Sanırım Mösyö cevaben dostça bir şeyler söylemek istemiş olmalı, çünkü hemen ardından şişeleri masanın üstüne yerleştirmesine yardım edip edemeyeceğimi sordu. "Bu tür bir şeyin güzel bir biçimde nasıl yapılacağı konusunda bir hanımın daha iyi bir fikri olur," dedi.

Bu, giderek sıklaşan yakınlık anlarımızdan biriydi. Aramızdaki samimiyet çoğunlukla bu türden günlük şeyleri konuşmaktan ibaretti ama bu konularda rahat olmamız çok hoştu. Bir an için, birlikte masanın yanında dikilmiş, şişeleri nasıl yerleştireceğimizi konuşurken sanki yeni evimizin eşyalarını yerleştiriyormuş gibiydik. Önce şişeleri sıralı dizmeye başladık, sonra daire şeklinde ve üçgen şeklinde olmak üzere iki düzenleme daha yaptık. Ellerimiz birbirine

hiç dokunmuyordu, bir an bile. İkimiz de diğerimizin yapacağı hamleyi tahmin ediyorduk. Ellerimizin tersi birkaç kez birbirine değdi ama bu kazara olmadı. Sonradan bitişik komşunun hizmetçisiyle bu konuyu birkaç kez konuşmaya teşebbüs ettim ama boşunaydı. Lea bana sadece güldü. Bunu üzerime alınmadım. Muhtemelen efendisiyle faaliyet halinde olanlara alışkındı ve kendisi bile böyle yapıyor olabilirdi. Benim içinse öyle değildi. Bu müzisyenin evinde bu kadar uzun bir süre yaşadıktan sonra, onu tanımaya başlamıştım. Basabildiğiniz kadar çok klavsen tuşuna bir çırpıda basarsanız, yaptığınız şey klavsenin daha iyi ses vermesini sağlamaz, bu kadarını çoktan öğrenmiştim.

Son yaptığımız düzenlemeyi çok beğendik, Mösyö bana canıgönülden teşekkür etti. Sustu ve bana tıpkı büyük eniştemin evdeyken birkaç vesilede baktığı gibi baktı: hoşnut ve biraz heyecanlı. Ne yazık ki Mösyö'nün heyecanı benimle mi ilgiliydi, yoksa sadece dükkandaki gelişmelerle mi ilgiliydi kesinkes söyleyemiyordum. Son günlerde çok rahatlamış, çok canlı ve zinde göründüğümü söyledi. Buna sevinmişti, başlangıçta işin ve çevremin bana uygun olmayabileceğinden ara sıra endişelenmişti. "Artık her şeyin üstesinden çok daha kolayca gelebiliyorsun ve bundan çok daha fazlasını yapabileceğini biliyorum." Umutlarımı büsbütün arttıran bu son sözü söyledikten sonra yeni rafları kontrol etmek için dışarı çıktı.

Yalnızca aramızdaki ilişki değil, her şey iyiye gitmeye başlamış gibiydi. Everard'ı uzun bir süre görmemiştim ve Peter'dan yurt dışına gittiğini duymuştum. Etekliğim nerdeyse bitmek üzereydi. Komşular da bir süredir gürültü yapmıyordu. Yeniden çok iyi uyumaya başlamıştım. Yüzüm dolgunlaşmaya başlamış ve yanaklarıma renk gelmişti.

Bu huzurlu dönem görünüşte önemsiz bir olayla bozuldu. Yan komşudan gelen gürültüler tekrar başlamıştı. Onları yine faaliyet halindeyken duyacağımı hiç tahmin etmiyordum, bu küçük oyunlarından yorulmaya başladıklarını sanmıştım. Konu hakkında önce Mösyö'yle konuşmadan, gidip onlara şikayette bulunmam söz konusu değildi ama bu konuyu Mösyö'ye açmak zor geliyordu. Onları tekrardan duyduğum ilk defasında, bir mektubumda bundan Suzanne'e üstü kapalı olarak bahsetmiştim. Bana alaycı bir cevap yazmış, bunu açık açık söylememe gerek olmadığına çünkü bu tür seslerin içimde ne tür duygular uyandırdığını – ne de olsa yalnız biriydim - tahmin edebildiğine ve sanki öyle değilmiş gibi davranmama da gerek olmadığına beni ikna etmişti. Yoksa ben, aynada kendisinin farkına varamayan sersem bir hayvan gibi mi davranıyordum?

Komşular bir kez başladı mı durmak bilmiyorlardı. Akşamları faaliyet halindelerken odamda kalmaktan başka şansım olmuyordu. Mösyö gece geç vakitte beni mutfakta ya da salonda otururken görürse çok şaşırırdı. Peter işe gelmemeye başladığından beri, Mösyö sanki gündüz dükkanda kaybettiği vakti telafi etmeye çalışıyormuşçasına, gittikçe daha geç vakitlere, çoğunlukla da gecenin ilerlemiş saatlerine kadar uyanık kalmayı adet edinmişti. Yatağımda onu hayal ederek yatıyordum, yazı masasının başına oturmuş kafasının içinde soyut sesler çalar halde notaları inceliyordu. Aynı anda inlemeleri, yırtılan giysi seslerini ve müzikle hiç ilgisi olmayan ritmik bir tak tak sesini dinlediğimi düşünmek utanç vericiydi.

Galiba komşular yaptıkları şeye alışmaya başlamışlardı çünkü onları artık her gece duyar olmuştum. Düşünüyorum

da, şarap tüccarının karısıyla içinde onca A harfi olan aynı Hıristiyan adını paylaşmıyor olsaydık eğer, belki her şey daha az utandırıcı ve daha çekilir olurdu. Bazen de birdenbire Mösyö'nün sesini tanır gibi oluyordum. O zaman da o görüntülere engel olamıyordum. Sessizlik olduğu zamanlarda bile gözümün önünde çıplak bedenler görüyordum, yüzleri birbirlerine dönük yatıyorlardı, yumuşak ve sıcak, tıpkı fırında kabarmakta olan hamur gibi. Öteki kişinin tenine dokunmak için kolumu ileri doğru uzatıyordum. Bu kez sesler çok net bir biçimde yan duvardan geliyordu. Bu sesler bazen neden kendi evimizden çıkıyormuş gibi geliyordu hiç bilmiyordum.

Bu kadar sık uyanık vaziyette yatmaktan bitkin düşmüştüm. Aslında uykusuzluğumun asıl sebebi komşuların işleriyle meşgul oldukları zaman diliminin çok olması değildi. Hayır. İşleri bittikten sonra son derece huzursuz ve gergin oluyordum, sanki kanıma uyarıcı bir madde girmiş gibi, ve gecenin geri kalanında arada bir bile olsa içim geçerse kendimi şanslı sayıyordum.

Gittikçe daha da fazla haşhaş yağı kullanmaya başlamıştım. Yalnızca alnıma sürmek yerine, artık şakaklarıma da damlatıp burnumun alt tarafına doğru ovuşturur olmuştum. Hemen hemen hiç fayda etmiyordu: arada zangırdayan bir at arabası, köpek havlaması ya da salondan gelen bir ahlama sesiyle irkilerek kaslarım gerilmiş bir halde gecenin sona ermesini bekliyordum.

Hiç kimse bunu söyleyecek kadar nezaketsiz değildi ama dış görünüşüm yine bozulmuştu: kırışıklıklarım daha çok göze çarpıyor, göz kapaklarımın üzerindeki deri aşağı sarktığı için gözlerim daha küçük görünüyordu ve yanak-

larıma gelen renk de uçup gitmişti. Etrafta bitkin bir yüzle dolaşmak bitişikteki o azgın şahsiyete münhasır olsa daha adaletli olmaz mıydı sanki? Onu hemen hemen her gün evinin girişinde, eteğinin dibinde bekleyen bir iki çocukla arkadaşlarından biriyle dedikodu yaparken görüyordum. Çok iyi görünüyordu, elbette ki suratına fazlasıyla sürdüğü pudra sayesinde.

Bir gece kendimi artık kontrol altında tutamayacakmışım gibi geldi. O içe dönmüş beden hakkında bir şeyler okuduğum için şimdi niçin böyle olduğunu anlıyorum, bu yüzden kendimi suçlamam için bir neden yoktu – yaradılışım böyleydi – ama o anda umutsuzdum. Haşhaş yağını yalnızca alnıma, şakaklarıma ve üst dudağıma sürmekle kalmadım, yanaklarımı, çenemi, boğazımı, evet, hatta omuzlarımı ve uzanabildiğim kadarıyla sırtımı da haşhaş yağıyla ovdum. Yatağıma doğru yürürken güçlükle nefes alıyordum, kendimi tekrar toparlamadan önce örtülerin altında bilincimi kaybetmekten çok korkuyordum.

Kımıldamadan durarak uykumun gelmesini bekledim. Bitişikteki sesler tamamen kesilmişti. Ama yağ hiçbir etki göstermeden uçup gidiyordu. Gece bekçisinin beşinci kez geldiğini duyduktan sonra uyumaktan vazgeçtim. Kendimi daha fazla hayal kırıklığına uğratmak istemediğimden, iş yapmaya başlayabileceğime karar verdim.

Daha önce salona hiç bu kadar erkenden girmemiştim. İşlerime şimdi başlarsam çok daha erken bitirebilir ve öğleden sonra dinlenebilirdim. Mösyö yazı masasını toparlamamıştı: son birkaç gündür üzerinde çalıştığı partisyon hala orada duruyordu; hokkanın ağzı açıktı ve birkaç fatura da ortadaydı, faturaların altında da ucu dışarı çıkmış bir

mektup duruyordu. Mösyö'nün yatağına gittiğini gerçekten duymuş muydum diye düşünmeye çalıştım. Bir anlığına içim geçmişken yatmış olabilir miydi? Genellikle, ertesi gün üzerinde çalışmaya niyetli olursa, ortalıkta sadece bir partisyon bırakırdı ama asla hokkanın ağzını açık bırakmaz ve mektuplarını da yanına alırdı. Sabahleyin fırçalamam için oraya bıraktığı ceketini astığı askılık boştu. Şömine de her zamanki gibi sönmüştü.

Sessizce gidip mahzenden temizlik malzemelerini getirdim. Birden kendimi kendi evimde bir hırsız gibi hissettim ve işe bu kadar erken başlamamın benim aptallığım olduğunu düşündüm. Buna rağmen planıma azimle devam ettim. Şömineye birkaç parça kömür atıp ateşi yaktım ve yerleri temizlemeye başladım.

Genellikle önce yazı masasının ve öbür mobilyaların tozunu alarak başlardım ama Mösyö her şeyi ortada bıraktığı için bu sefer öyle yapmadım. Onun kağıtlarını karıştırdığımı düşünmesini istemiyordum. Yerleri süpürürken süpürgeyi duvarlara çarpmamaya dikkat ediyordum, aksi taktirde çıkacak sesi evin her yerinden duyabilirdiniz.

Birden holde her zamankinden daha hızlı gezindiğini duydum. Yazı masasından birkaç adım uzaklaşacak yeterli zamanım olmuştu. Tek kelime etmeden, selam bile vermeden içeri girdi. Önce bu kadar erkenden işe başlayarak onu uyandırdığım için canının sıkıldığını sandım, ama bir an sonra bunun ne kadar uzak bir ihtimal olduğu geldi aklıma: Mösyö'nün uykusu genellikle ağır olur, benim erken kalkmamdan rahatsız olmazdı. Üzerinde çoğunlukla sabahleyin giydiği sabahlığı yerine, dün dükkanda giydiği takımı vardı hala. Yoksa yatağa bile gitmemiş miydi? Endişeli

görünüyordu ve benim bulunduğum yöne bile bakmadan önce bıraktığı şeylerin hala yazı masasının üzerinde durup durmadığını kontrol etti. Sanki her gün sabahın bu saatinde yapıyormuş gibi yerleri süpürmeye devam ediyordum. Bir açıklama talep etmeden – bunun için pek zamanı varmış gibi görünmüyordu – yazı masasına koşturdu. Evraklarını toplarken birkaç kez güvensiz bir şekilde bana baktı. Son zamanlarda bana gösterdiği cana yakınlıktan eser yoktu. Faturalar ve mektup elinde, odasına girdi.

Önce içerisinin altını üstüne getirdiğini duydum ama sonra sessizlik çöktü. Süpürmeye devam ediyordum. Birden kendimi o kadar güvenilmez hissettim ki yerleri doğru dürüst süpürdüğümden bile emin olamadım.

Odanın geri kalanını bile bitirmemiştim ki partisyonu almak için geri geldi. Masanın altını süpürmek için iskemleleri çektim. Tek kelime etmiyordu ama varlığımdan duyduğu rahatsızlık, tıpkı döşeme tahtalarının altından ölü bir fare kokusunun yayılması gibi, görünmez bir şekilde odaya yayılıyordu. İskemleleri yerine koydum. Bu pis ince toz niçin döne döne yükseliyordu sanki? Bırakın döşemeye, bana bile bakmadı. Sonunda hokkayı kapıp salondan çıktı.

XII

Warmoesstraat'tan ayrıldığımdan beri sandıkta sakladığım mektupların sayısı hemen hemen hiç değişmedi. Suzanne'den ara sıra gelen mektupların yanı sıra, yalnızca kocasının ölümünden sonra beni özlemeye başlayan büyük halamdan birkaç mektup aldım. Topu topu kırk mektubum var.

Sandığın içindekileri daha önce de ayıkladığımı itiraf etmeliyim – kaç defa yaptığımı söylemesem daha iyi. Geçmişi anlayan birinin bu günü daha iyi anlayabileceğini ve hatta geleceği bile gözden geçirebileceğini söylerler. Keşke üçünü de yapabilsem. Yazık ki bunlar hayattaki pek çok şeyle beraber benim henüz edinemediğim beceriler. Kendi kendime insanın sabırsızlıkla beklediği bir şeyinin olmasının güzel bir duygu olduğunu söylüyorum. Sandığı ayıklarken her defasında içindekileri farklı şekilde düzenliyorum, bunun pek çok yolu vardır: tarihine, yazarına ve konuya göre düzenlenebilir. Arada bir, başka bir ölçüt kullanıyorum,

örneğin, bir şeyin yazıldığı içtenlik ve sevginin derecesi. İşte bu çok vakit alıyor.

Bazen de bir sükunet dönemi geçirmek için kendimi sandığı bir süre için kapalı tutmaya zorluyorum. Aklıma gelen hatıraları görmezden gelmek ve bugünün olaylarına odaklanmak için elimden geleni yapıyorum ama çok geçmeden bunu yapmanın kendi varlığımı ve özellikle de, Mösyö De Malapert'in varlığını reddetmek anlamına geldiğini düşünüyorum. Nerdeyse farkında olmadan kendimi sandığı açarken buluyorum, bazen gece yarısında. Alt kattaki ihtiyarların geç vakitlere kadar mumları yakmamı yasakladığına aldırmıyorum. Gittikçe daha çok cimrilik etmeye uğraşıyorlar. Beni gece çalışırken yakalama şansları çok düşük. Yaşlı kadının üst kata çıkması vakit alıyor, bu süre içinde mumları kolayca söndürebiliyorum, zaten kocası da benim yardımım olmadan iki basamak bile çıkamıyor.

Mektuplar, geçmişimin bir rüya veya bir sanrı olmadığını, ya da beni korkutmak için bana durmadan görünerek musallat olan bir idrar kahininin* gerçekleşmemiş kehaneti olmadığını gösterir hemen hemen elle tutulur tek delilim. Mösyö'den elimde kalan tamı tamına tek bir mektup var. Pek çok mektup yazmıştı ama hepsi de yetkili makamların eline geçmiş ve muhtemelen de uzun süre önce yok edilmişlerdi. Bu mektubu, sabah çok erken bir saatte salonda karşılaştığımız gün buldum. Odasındaki eşyaları karıştırmış olduğumu itiraf ediyorum. Hata etmiştim ama neler olduğunu öğrenmem gerekiyordu. Zaten bir hizmetçinin çalıştığı aile hakkında neyi ne kadar bildiği değildir önemli olan,

* Ç.N. idrar kahini (*piss-prophet*): 17. yüzyıldan önceki dönemlerde idrara bakarak hastalıklara teşhis koyan kişi.

sanki hiçbir şey bilmiyormuş gibi davranma kabiliyetidir asıl mesele. O zamanlar okuduğum şeyi şimdikinden farklı yorumlamıştım. Bunun dostlukla ilgili bir şey olduğunu sanmıştım. İş. Spekülasyon.

Amsterdam, 15 Nisan 1730

Sevgili dostum Everard,

Gittiğinden beri, insanların Paris hakkında ne kadar sık konuştuğunu fark ettim. O şehre hiç gitmemiş olmam ne yazık, hele ki ailemin Fransa'dan geldiğini düşünce daha da bir yazık. Bir gün oraya gitmek isterim. O partide çok eğlenirken beni düşündüğünü söylemen senin inceliğindir. Gerçekten Çinli biriyle tanıştın mı?

Bana gelince, hayır, ben hiç senin tarif ettiğin gibi egzotik bir yırtıcı hayvan görmedim, resmini bile görmedim. Adının ne olduğunu söylemeyi unutmakla ayıp ettin. Onu Fransa'ya nasıl göndermişler?

Çok çalışıyorum. Seninle tanışmak bana yeni bir güç verdi. Hemen hiç uyuyamıyorum – yazmak için çoğunlukla bütün gece ayakta oluyorum – ama bu beni rahatsız etmiyor. Hisse senetleri beklediğin kadar kolay satılıyor mu? Bütün kalbimle öyle olmasını dilerim. Meşgul olduğun ticaret türünü aslında anlamıyorum ama hala riskli buluyorum. Ben hiç parayla para kazanmadım.

Operayla ilgili olarak: bir tüccar aracılığıyla Marcello'dan uvertür ve aryaların çoğunun artık bittiğini bildiren bir mektup aldım. Özellikle uvertür teknik yönden muhteşem. Ne yazık ki henüz partisyonu almadım. Marcello, Sicilliano'nun birkaç ölçüsünü benim için kopya etti, sürekli aklımdan geçiyorlar. Marcello gerçekten olağanüstü bir besteci. O muhteşem inişli

çıkışlı melodiyi senin için çalmayı dört gözle bekliyorum. Ayrıca çok hoş bir da capo* *arya yazmakta. Uluslararası bir başarının hayalini kuruyor ve şimdiden İtalya'daki galada başrolü Vincenzo Salviucci'nin seslendireceğini garanti ediyor. Marcello'ya kalırsa, sürekli değişen, sürekli girift bir süslemeyle hiç kimse melodiyi onun kadar güzelleştiremez; sesindeki virtüözlük, ufak notalarla yaptığı süslemeleri,* glissandi**'*leri ve ardı ardına sıraladığı ses titretmeleri eşsiz. Dinleyiciler kulaklarına inanamayacak. Hiç kimse bir fıstığın kabuğunu ayıklamaya cesaret etmeyecek, elmalarını soymayı bırakacaklar, bira bardaklarını bir kenara bırakacaklar.*

Aklına burada her defasında karşı çıktığım şeyle ilgili başka bir fikir gelirse, tiyatrodayım. Bizim elit tabakanın kültürü de bu kadar işte. Umarım Paris'teki dinleyiciler daha görgülüdürler. Burada tiyatro orkestrasıyla çaldığımız müziğin pek de ilginç olmadığını – bir oyunun giriş müziği, sahneler arasında bir geçiş müziği ya da komedi türündeki bir oyuna orkestrayla eşlik etmek gibi – itiraf etmeliyim ama insanlar da bu kadar gürültü yapmak zorunda mı? Müzisyenler de çaldıkları müziğe karşı o kadar hoyratlar ki benim mesleğimi yapan biri için buna tanık olmak nerdeyse katlanılamaz. Daha geçen hafta ikinci keman kendi bölümünün üzerine kırmızı şarap döktü. O kıkır kıkır gülerken, öteki müzisyen de gülmeye başladı ve dökülen şarabı yalıyormuş gibi taklit yaptı. Kemancınınsa kendi notalarını çalmaya başlamasıyla notaları iskemlesinin altına düşürmesi bir oldu ve adam yere düşen notaları tozlu döşemenin daha da gerisine itti. Partisyona artık hiç saygı kalmadı. Birinin yerine nihayet vekalet

---

* Ç. N. da capo: "Baştan" anlamında. "Aria da capo", birinci bölümün ikinci bölümden sonra yeniden söylendiği arya biçimi.

** Ç. N. "glissando" kelimesinin çoğulu. Bir ses perdesinden diğerine kaydırma. Örneğin, piyanoda parmağı tuşların üstünden hızla geçirme ya da yaylı çalgılarda telin üstünde kaydırma.

etmek zorunda kalmadığım zaman çok rahatlayacağım ve kendimi tamamen yayıncılığa vereceğim.

Geçimini sağlamak için herkesin kendine bir yol bulması gerektiğini söylediğinde şaşkına dönmüştüm. Ne var ki, başlık sayfasında daha da büyük harfler kullanmamaya karar verdim. Umarım ailemden bana kalan paranın operanın basılma maliyetlerini ödemeye yeteceğini düşünmüyorsundur. Muhtemelen borç da almak zorunda kalacağım. Bu, biraz da senin Paris'teki görevinin başarısına bağlı. Gerekirse diye, bana borç verebilecek insanlarla konuştum bile. Artık sen dönene kadar bir şeye girişmeyeceğim.

Geceleyin, gündüzleri dükkanda kaybettiğim saatleri telafi etmeye çalıştığım zamanlarda, sık sık birlikte tartıştığımız o meseleyi düşünüyorum. Konu hakkında seninle çok daha fazla şey konuşmak istesem de, kağıda dökemem. O konu hakkındaki düşüncelerimi özetleyen kelimeler asla kati bir biçim almamalı. Şimdiye kadar hiç bu kadar açık yürekli olmadım, umarım bu seni tedirgin etmemiştir. İtiraflarımı dostluk göstergesi olarak gör. Gittiğinden beri bir istiridye gibi yaşıyorum. Kapatamayacağımız kapıları açmamaya özen göstermeliyiz.

Umarım bir mektup yazarak ya da ziyaretime gelerek beni onurlandırırsın.

Dostun,

Maurice de Malapert

Everard mektup gönderildikten bir ya da iki hafta sonra dönmüş olmalıydı. Mösyö bundan hiç bahsetmese de, birbirlerini tekrar görmüş olduklarını biliyordum. Nasıl ki bir muhasebeci müşterisinin ne yaptığını hesaplarına bakarak

anlarsa, bir hizmetçi de efendisinin ne yaptığını bilir. Satın aldığım Ren şarabı şişeleri mahzenden kaybolmuşlardı ve et pazarından eve döndüğüm bir öğleden sonra merdivenlerde muhtemelen Everard'ın işlemeli ceketinden düşmüş olan birkaç parlak renkli iplik bulmuştum. Tam olarak ne zaman buluştuklarını bilmiyordum. Onları hiç birlikteyken yakalamamıştım.

Aynı dönemlerde etekliğim neredeyse bitmiş sayılırdı. Bütün Çarşamba'larımı ona adamıştım. Pazar günlerimi ise kiliseye gitmeye, yürüyüş yapmaya, kitap okumaya ya da Suzanne'e mektup yazmaya ayırmıştım. Her an birinin emrinde olmak ve her hareketime gerekçe göstermek zorunda kalmadan istediğim şeyleri yapabildiğim tatil günlerimi çok seviyordum. Sabahları yataktan çıkmıyor ve Mösyö'nün çoğu zaman salonda ortalıkta bıraktığı *Amsterdamsche Courant* gazetesine şöyle bir göz gezdiriyordum. Yağmurlu günlerdeyse üstümü geç vakitte giyiniyordum, bazen o kadar geç oluyordu ki dışarıda hava çoktan kararmış oluyordu. Sadece hava güzel olduğunda dışarı çıkıyordum. Ancak Çarşamba öğleden sonraları kendimi böyle zevklere kaptırmıyordum. Etekliğimin son kenarı da bastırıp bir parça kuşakla süsleyişimi hatırlıyorum. O son teyelleri dikmek neredeyse bir tören niteliğindeydi.

Çok geçmeden etekliğin üzerimde nasıl durduğunu ilk kez olarak gördüm. Şimdiyse etekliği denerken takındığım o ciddi davranış tarzını saçma sapan bulmadan hatırlamam imkansız. Kendimi hayallerime nasıl bu kadar kaptırdığımı bilmiyorum.

Döşemeye eski bir bez serip aynayı duvardan indirdim. Etekliği dikerken birkaç kez üzerimde denemiştim ama o

zaman kumaşın parçaları vücudumun çevresinde hemen hemen bir çuval gibi asılı durduğundan yakışıp yakışmadığını söylemek imkansızdı. Çerçeveye zarar vermemeye özen göstererek aynayı bezin üzerine dikkatlice diktim. Odam küçüktü, bir şeye çarpmamaya çalışmam gerekiyordu.

Yeni etekliği giydikten sonra ellerimle kalça kısımlarını düzelttim. Bel kısmı dar olmuştu ama sıkmıyordu. Kilo almamaya çok dikkat etmem gerekiyordu. Breestraat'ta bir süre önce askısından indirilen ikinci el olarak satın aldığım ceketi aldım. Onu çok aramıştım. Gri-yeşil rengi gözlerimin rengine uyuyordu, çok harika bir tavşan kürküyle süslenmişti, kürk o kadar yumuşaktı ki ellerinizi üzerinde gezdirmek istemenize neden oluyordu. Hiç yıpranmış gibi durmuyordu. Ceketi giymeden önce yanağımı tavşan kürküne sürdüm.

Aynada gördüğüm sonuç tam umduğum gibiydi. Eteklik üzerimde harika görünüyordu. İnsanoğlunun gözünü boyamak ne kadar da kolay. Giysi neyi göstermesi isteniyorsa onu gösteriyordu ve neyi saklaması isteniyorsa onu saklıyordu. Şeklim şemailim aniden mevcut standartlara uyuvermişti. Önden bakınca zayıf görünüyordum ama yanlardaki büzgüler kalçalarımı çok hoş bir şekilde topluyordu. Ceket, etekliğe uymuştu ve sanki benim için ısmarlama yapılmış gibi de üzerime oturmuştu. Öne doğru eğilince ceketin renginin gözlerimin rengine gerçekten de uyduğunu görmüştüm. Sıradan bir eteklikle güzel ama mütevazı olanı - yine de o anda giyindiğim model oldukça göz alıcıydı - ayırt etme yeteneği olan bir erkek, şimdi olmak zorunda kaldığım basit bir hizmetçiyi değil de, inşallah gerçekte olduğum hanımefendiyi görecekti.

Odanın karşı tarafına yürüdüm. Dönüp duvardan birkaç adım geri geldim, dört adım diyelim, daha fazlası imkansızdı. Yerim dardı ama hareketlerim her zamankinden daha farklıydı, daha çevik, daha zarif. Etekliğin hışırtısı hoşuma gitmişti. Duvardan duvara en azından yirmi kez gidip gelmiş olmalıyım. Hareketlerim sınırlanmış gibi gelmiyordu çünkü tamamen başka bir yerde hayal ediyordum kendimi: salonu geçiyor, merdivenlerden aşağıya iniyor, dükkana giriyor ve oradan da sokağa çıkıyordum. Gelip geçenler durup beni izliyordu.

Hayal kurduğum için dikkatimi veremeyip kazara masanın ayağına çarptım; dama tahtasıyla taşları yere uçtu, bu da müthiş bir patırtı çıkardı. Şimdi Mösyö ne düşünecekti? Zaten bütün o yürümelerim de onu rahatsız etmiş olmalıydı. Allah'tan aynaya çarpmamıştım. Giysilerimi çabucak değiştirdim ve dama taşlarını ait oldukları yere koydum. Bulundukları pozisyonları aşağı yukarı hatırlayabiliyordum. Beyaz taşlar kazanıyordu.

İşin içindeki insanların haberi olmadan bütün o şeylerin aynı anda olup bittiğini düşünmek şimdi tuhaf geliyor. Utrecht'teki mahkemenin, diğer şehirler ve bölgelerdeki mahkemeleri gizli günahtan ve kendi yargılama yetkileri alanında bundan suçlu bulunan insanlardan haberdar etmesi aynı zamanlara, benim etekliği denediğim sıralara denk gelmiş olmalıydı. Utrecht'teki beş adam çoktan gizli ölüm cezalarına çarptırılmış, şüpheliler listesi gittikçe kabarıyordu. Zangocun ifadesine dayanarak tutuklanan adam, Utrecht'li Zacharias Wilsma, durmadan yeni isimler hatırlıyordu. Çok sayıda şüphelinin aleyhinde tanıklık etmesi için onu kasabadan kasabaya götürüyorlardı.

İnsanların çoğu – tabelayı asarken benimle konuşan, kardeşi matbaada çalışan şu kadından sonradan aldığım zor makalelerde gizli günah olarak andıkları - *crimen nefandum*'un ne anlama geldiğini ben öğrenmeden çok zaman öncesinden biliyordu. Kişisel olarak ilgisi olmayanlar bile anlıyor görünüyorlardı. Mesela, adli kovuşturmalar başladığı zaman, Dam'daki çay satıcısının "Red Tobby'i hala tutuklamamış olmaları hayret doğrusu." dediğini duymuştum. Red Tobby'nin kim olduğunu hala bilmesem de, iş işten geçtikten sonraki bilgelikle artık kadının neden bahsettiğini biliyorum. Yalnızca bu kadar bilgi sahibi olması beni şaşırtıyor. Ama gelgelelim, yapacak daha iyi bir şeyi olmadığı için kadın orada saatlerce öylece oturur etrafa bakınırdı. Sonradan, Belediye binasının arkasındaki tuvalete günde elli kereden aşağı gitmeyen adamlar olduğunu duydum. Bence insanın böyle bir şeyi fark edip etmemesi ahlakla ilgilidir. Kendi içinde namuslu olan bir insan etrafındaki kötülükleri pek fark edemez. Zaten ben de başkalarını yok yere izleyemeyecek kadar meşguldüm. Eski sosyal statüme kavuşmak istiyordum. Konforlu yaşama susamıştım. Biraz paraya. Aşka.

XIII

Suzanne'den gelen sonraki mektubu okuduktan sonra annemle babamın aynasını rehine vermeye karar verdim. Ona yardım edebilmemin başka yolu yoktu. Son paramı da yeni bir omuz atkısına ve yeni etekliğimin kenarını süsleyecek bir parça dantele harcamıştım. Hala yeni etekliğimi giymemiştim ve alışabilmek için üzerime giyip odamda biraz dolaşmak istiyordum. Mösyö'den ödeme vakti henüz gelmemiş olan ücretlerime mahsuben avans istemek de yüzsüzlük olurdu. Özellikle de operayı yayınlamak için kendisinin başkalarından borç istemek üzere olduğu bir zamanda. Onun başını daha da belaya sokmak istemiyordum.

Paris, 3 Nisan 1730

Sevgili Anna!

Üzülerek itiraf etmek zorundayım ki, geçici işçi statüsünde çalışmayı kabul etmemem konusundaki uyarında haklı çıktın.

Keşke senin gibi olabilip kafamı kullanabilseydim. Gelgelelim, bir referansım olmadan başka bir seçeneğim var mıydı orası da şüpheli. Ve Isabella De Neufville de yazılı olmasa da birtakım sözler vermişti. O ve kocası sattıkları sanat eserleriyle – altın mücevherat ve bir vazo sanırım - ilgili birkaç hata yaptılar ve kendilerini sıkıntıya soktular. "Hata" kelimesini nasıl yorumlamam gerektiğinden emin değilim. Beni hizmetinde çalıştırmaya devam edemeyeceği için çok üzülüyor ama her zamankinden daha fazla bakıma ihtiyacı olduğu halde şu anki koşullarında buna devam etmesi imkansız. Görünüşe bakılırsa, burada, Paris'teki hapishane çok korkunç bir yer.

Ona olan hizmet dönemim bittiği için çok üzülüyorum. Onu ve kocasının maceralarını, ayrıca da verdikleri partilere katılmayı, dostlarıyla tanışmayı ve satın aldıkları muhteşem şeylere gıpta etmeyi çok ama çok seviyordum. Onlarınki gibi bir hayatı süremezdim ama bu hayatı her gün görmek onların başına gelen her şeyi sanki ben de yaşıyormuşum gibi hissettiriyordu bana, özellikle de Isabella bütün sırlarını benimle paylaştığı için.

Isabella'nın dediği gibi, faytondan düştüm, ikinci kez ve yine kendimi beş parasız vaziyette sokaklarda buldum. Job'dan hiç övgüyle söz etmediğim halde, birikimlerini benimle paylaşarak ve tahmin bile edemeyeceğin kadar büyük olan bu şehirde yol göstererek bana çok büyük yardım ettiğini söylemek zorundayım. Daha önce De Neufville'lerle buraya gelmiş ve her yerde tanıdıkları var. Bilirsin, yeni insanlarla tanışmak çok hoşuma gider. Ama ne yazık ki Paris'te daha fazla kalamayız, burada hayat çok pahalı.

Job yardımlarının karşılığında benden hiçbir şey istemedi. Yine de ona bir şey vermek istiyorum. Ona borçlu kalmak hoşuma gitmiyor ama benim durumumdaki pek çok kadının düştüğü hataya da düşmek istemiyorum, yardımını istemek zo-

rundayım. Namusumu korumam konusunda en az benim kadar hassas olduğunu biliyorum, özellikle de Leidschendam'daki bazı insanların benim (ve senin) hakkında uydurdukları o korkunç hikayelerden sonra.

Bir keresinde Isabella De Neufville, aşırılıklarının iyi düşünülmüş seçenekler değil de, daha çok zamanından önce yarıda kesilmiş eğitimin ve kaderin tayin ettiği şartlardan kaynaklandığını söylemişti. Bu benim için de aynı şekilde geçerli olamaz mı? Tıpkı senin gibi ben de iyi olmak için mücadele ediyorum. Anna, bunu kanıtlamam için bana bir şans vermeyi gerçekten istiyorsan, bana şimdi yardım et. Eminim ki bunun nasıl olacağını söylememe gerek yok.

Umarım yakında uzun uzadıya konuşabiliriz.

Suzanne

Suzanne'e o parayı vermek istememe rağmen, mektubunun elime ulaşması oldukça uzun bir zaman almıştı ve kişisel minnettarlığının bir göstergesini Job'cığına şimdiye kadar çoktan vermiş olmasının çok muhtemel olduğunu farkındaydım. Hem, ona gönderdiğim paranın altından girip üstünden çıkmayacağının garantisi de yoktu. Ama doğruyu söylediğine inanmaya karar verdim.

Ara sokaklardan birinde bir rehinci olduğunu duymuştum. Aynı öğleden sonra rehinciyi aramaya gittim. O köhne semtten daha fazla kaçamayacaktım çünkü birilerine başka bir yerde bir rehinci olup olmadığını sormaya cesaret edemedim. Tanıdığım biri beni görebilir ya da konuşmaya kulak misafiri olabilirdi. Böyle bir soru bir insanın en kötüsünü düşünmesine neden olurdu.

Eski Kiliseye giden yolu biliyordum. Çevresinde küçük evler inşa ediyorlardı ve tek büyük bataklık oydu. Kiliseyi geçtikten sonra hangi yöne gideceğimden emin olamadım ve kolumun altında paketlenmiş bir aynayla ortalıkta dolanıp durdum. Hava kapalı ve o kadar rutubetliydi ki elbiselerimden yavaş yavaş buhar çıkıyormuş gibi geliyordu. Uzun zamandır yok saymaya çalıştığım ara sokakların aşağısına doğru dişlerimi sıkarak yürüyordum. Kız kardeşimin beni sürükleyebildiği adı kötüye çıkmış böyle yerlere bu uzaklıktan bile katlanamıyordum. Sokaklarda bir sürü çerçöp vardı, bizim semttekinden bile fazla, ama burada çöpleri içine atabilecekleri kanallar yoktu. İnsanlar küçük gruplar halinde sokaklarda toplaşmış ya da daracık evlerinin girişlerinde ayakta durmuş birbirleriyle konuşuyorlardı. Bir şeyler olduğu belliydi ama ben böyle semtlerde her zaman bir şeyler olduğunu varsayarak pek dikkat etmedim. Adamlar beni manalı bakışlarla selamlayıp taşıdığım büyük paket hakkında yorum yaptılar, özellikle de çıkmaz bir sokaktan geri dönüp ikinci kez önlerinden geçerken.

Aradığım evin asılı bir tabelası yoktu ama tabela yazıları camına yazılmıştı: *Mount of Piety Rehincileri*.

İçerisi ikinci el giysiler gibi kokuyordu. Bir peyke üzerinde yan yana sıralanmış bir grup kadın oturuyordu, birinin kucağında bir mum söndürücüsü, ötekinde bir duvar şamdanı, bir diğerindeyse bir çift ayakkabı ve bir gece takkesi duruyordu. Hiç kimsede benim aynam gibi bir şey yoktu. Birbirlerine ilk adlarıyla hitap ediyorlar, el kol hareketleri yaparak konuşuyorlardı. Rehinci elden ele bir şişe gezdiriyordu. Oradakilerin hepsinin içkiye düşkün oldukları belli oluyordu çünkü hiç birisi şişeyi geri

çevirmiyordu. Bedava olduğu için olmasındı? Bir tek ben geri çevirmiş ayakta dikiliyordum. Rehinci bir frak için bir müşteriyle pazarlık ediyordu.

Beklerken durmadan birbirlerinin sözünü kesen kadınları dinliyordum. İçlerinden birinin lafına yoğunlaşmak çok zordu ve bana yabancı olan bir sürü kelime geçiyordu konuşmalarında, "kulampara" veya "zampara" gibi bir şeyler. Kadının biri "elle indirilip kaldırılan" biri hakkında bir şeyler söylüyordu. Bazen hepsi birden kahkahalarla gülüyorlar, sonra da iğrenerek sanki bira değil de pis bir suyu içermiş gibi ağızlarını yüzlerini buruşturuyorlardı. Tabi ki o kelimelerin ne anlama geldiğini onlara sorabilirdim ama kendimi küçük düşürmek istememiştim. Bilmesem daha iyi olurdu. Anladığım tek şey, dün şehirde olağanüstü sayıda insanın tutuklanmış olduğuydu. Galiba hiçbir suçla hiçbir şekilde ilgileri olmayan bir grup adam bile ülkeden kaçmıştı.

Rehinci frak için son bir teklifte daha bulunup altı hafta içinde kadının kendisine ne kadar geri ödemesi gerektiğini bir yere yazdı ve içtiği şeyin parasını da hesabına geçirdi. Ardından bana bakıp sıradakinin ben olduğumu işaret etti. Karşısında dikilir dikilmez de abanoz ağacından yapılmış çerçevesini acele bir teftişten geçirip onun için bana sekiz Gulden teklif etti, çok gülünç bir miktar. Ben de ince oyma işçiliğine dikkat çekip usulca çok daha yüksek bir fiyat önerdim. Yılışık yılışık sırıttı ama teklifini biraz daha arttırdı. Sıkı bir pazarlıktan sonra fiyatta bir anlaşmaya vardık. Fiyat hala biraz düşüktü ama olduğu gibi kabul ettim. Birkaç peni için bir saat pazarlık etmekten daha iyi işlerim vardı yapmam gereken ve düşündüm ki sonuçta

çok da fazla fark etmeyecekti: nasıl olsa birkaç hafta içinde iadesini isteyecektim.

O gece her zamanki gibi odama gittim. Pencere bütün gün kapalı kaldığından içerisi havasızdı. Ceketimi çıkardım, korsemi gevşetip terliklerimi fırlatarak çıkarttım. Açabilmek için pencereye var gücümle asıldım ve akşam serinliğinin içeri dolmasını sağladım. Çalışmaktan ve aynayı oradan oraya sürüklemekten helak olmuştum, iskemleme çöktüm.

Alt katta Mösyö'nün odada bir aşağı bir yukarı sabırsız sabırsız yürüdüğünü işitiyordum, sanki çocuğunu bekleyen endişeli bir baba gibi. Peter çoktan gitmişti. O öğleden sonra eve döndüğümde Mösyö çok asabiydi ve hiçbir şey yemek istememişti. Onunla sohbet etmeye çalıştım ama verdiği tepki alakadar olmaktan çok uzaktı. Özel bir konuşma konusu gerekli olduğunu düşünerek etekliğimden bahsetmeye başladım ama o aksi davranmaya devam etti. Beni dinlemediği izlenimine bile kapılmıştım.

Akşamları alt kattaki dükkanda olması olağanüstü bir durumdu. Birkaç dakikada bir kapıyı açıp sokağa çıkıyor, tekrar içeri girip kapıyı kapatıyor, birkaç müzik kitabının ya da başka bir şeylerin yerini değiştiriyor, ardından yine kapıyı açıyor ve bu böyle devam edip gidiyordu.

Bütün bunları düşüncelerimde tekrardan yaşadığımdan, hayatımın başkalarının hayatlarını gözlemlemekten ibaretmiş gibi göründüğünün farkındayım. Kaleme alma biçimim bir parça abartılı olabilir ama hepten asılsız da değil. Bu dünyanın içinde aktörler ve seyirciler var. Ne var ki benim de bazen aktif rol aldığım zamanlar oldu. Önemsiz şeylerden bahsediyorum, etekliği dikmek ya da

birkaç gün sonra geldiklerinde polis memurlarıyla konuşmak gibi. Gelgelelim, ikinci söylediğim önemsiz değildi. Sürekli başkalarını dinleyen birinin anlatacak çok şeyi olur. Durmadan konuşan şahsiyetler kendi hikayelerini hiç duymazlar. Gerçekten bir şeyler bilenler sessiz olanlardır. Parçaları bir araya getirir ve yerli yerine oturturlar, birileri onlara bir soru sorana dek beklerler. Aynı gece geç saatte kepenkler telaşla tıklatıldı. Başımı açık pencereden dışarı uzattım. Mösyö hala alt kattaydı ama beni misafirleri içeri alma görevimden azletmemişti. Yardımım gerekmediği ispatlanmıştı. Mösyö kapıyı çoktan açmıştı.

Everard bir firari izlenimi uyandırıyordu. Koyu renk pelerini bağlanmamıştı, peruğu eğreti bir şekilde kafasına geçirilmişti ve kılıcı da kayıptı. Çantasını o kadar çok doldurmuştu ki kapatamamıştı. Çantanın ağzından bir giysi sarkıyordu; kağıtlarla dolu bir klasör ve uzun bir cisim de yan cebinden dışarı fırlamıştı. Dışarıdaki gaz lambasının loş ışığında bunun ne olduğunu göremiyordum. Mösyö kapıyı çabucak örttü. İster istemez Borgholt'un Everard'ın Utrecht'ten çok ani bir biçimde geri döndüğü zamanki açıklaması gelmişti aklıma.

Bir saniye sonra kulağım döşemenin tahtalarına yapışmış vaziyette yerde yatıyordum. Cilalanmamış tahta yanağımı rahatsız ediyordu. Mösyö, Everard'ı ferahlamış bir şekilde selamlayıp ona içeriye kadar eşlik etti, sanki onu bir daha hiç göremeyeceğinden korkmuş gibi bir hali vardı. Başlangıçta sessiz sessiz konuşuyorlardı, ama arada bir Everard sesini yükseltiyordu. Konuşmanın ilk on dakikasının tek kelimesini anlamamıştım ama daha sonra tartışmaya başladılar ve alçak sesle konuşmayı unuttular. Birkaç kez The Serpent

adlı bir meyhanenin adı geçti ve tanımadığım adamların adlarını söylediler.

Mösyö tekrar tekrar "Git buradan," diyordu. "Buralarda kalma. Seni benim tanıdığım yönünle tanıyan bir sürü adam var."

Everard içerlemiş ve öfkelenmiş bir şekilde karşı çıktı, sanki bir tür ihanetle suçlanmışçasına. Anlamadığım üstü kapalı sözlerle Mösyö'nün karşı karşıya olduğu tehlikeden bahsetmeye başladı, ve daha da fazla isimlerden, bu sefer adamların mı meyhanelerin mi olduğunu ayırt edemediğim isimlerdi bunlar.

Mösyö yine Everard'a gitmesini ve kendisi için endişelenmemesini söyledi. "Şehirdeki hiç kimse beni senin tanıdığın yönümle tanımıyor."

"Benim tersime, galiba," diye bağırdı Everard. "Bunu kendi başıma yaptım mı? Senin elin de benim elimin sana davrandığı biçimde bana davranmadı mı? Sen de bir o kadar zevk almadın mı?"

Karşılıklı bir suçlama atmosferi oluşmuştu, ta ki Mösyö birdenbire orada dikilip tartışmaktan daha acil şeyleri olduğunu haykırana dek. Tekrardan daha alçak sesle konuşmaya başladılar. Mösyö, Everard'ın saklanacak bir yer bulması gerektiğini ve kendisinin de Warmoesstraat'ta kalacağını bir daha tekrarladı. Eğer şimdi giderse bu, kendisini şüpheli durumuna düşürmekten başka bir işe yaramazdı; hem sonradan geri dönmesi de zor olurdu, çünkü gerektiğinde kendisini koruyacak kodaman dostları da yoktu. "Git."

Everard birdenbire hızlı hızlı konuşmaya başladı. Mösyö galiba haklıydı. Yapılacak en güvenli şey buydu. Opera

yayınlamak için gerekli olan para evde miydi? Birazını alabilir miydi? Şu anda ailesine gidemezdi. Nerede olduğunu ne kadar az kişi bilirse o kadar iyi olurdu. Nereye gitmeliydi ki peki?

"İngiltere'de akrabalarım var," dedi Mösyö. "Şimdiye kadar onları hiç görmedim ama onlar da müzik ticareti yapıyorlar ve ara sıra onlarla haberleşiyorum. Seni misafir etmekten memnun olacaklardır."

Everard, döndüğü zaman yanında birkaç eser getirebileceğini söyledi. Sonra fazladan giysi istedi. Londra'da Mösyö için yararlı bir şeyler yapabilmeyi umuyordu, belki de operayı satmaya yardım edebilecek bir aracı bulabilirdi. Hemen ardından da para konusundaki ricasını tekrarladı.

Mösyö yukarıdaki odasına koşturup tekrar aşağıya indi. Dükkanda Everard'a Delft'teki kuzeninin adını verdi. ilk gece için Everard'ı evinde ağırlayabilir, sonra yol yordam konusunda ona yardım edebilirdi. İngiltere'ye Helvoetsluis'ten kalkan posta gemisiyle gidebilirdi.

XIV

Daha sonradan öğrendim ki aynayı rehine verdiğim gün, Hollanda ve Batı Friesland eyaletlerinde kaygı verici bir sorun haline gelen tutuklamalarla ilgili resmi yayınların pek çok yasadışı kopyasının dağıtımı yapılmıştı. Ben şahsen bu el ilanlarından birini almakta ağır davranmıştım çünkü o kadar meşguldüm ki evden çıktığımda hemen hemen her zaman elimdeki işe yoğunlaşırdım, Pazar günleri hariç, ama o zaman da sokaklar sakin olurdu. Eğer aylak aylak dolanıp oyalanmış olsaydım hapse atılan bütün o adamlardan - bir perukçu, İngiliz kilisesinden bir okuyucu, bir sütçü, bir fenerci, bir asker, bir bekçi, bir marangoz işçisi, bir nakışçı, bir tuğla satıcısı, bir baharatçı, bir meyhaneci, bir kethüda, bir kahvehane hizmetlisi, bir bıçakçı, bir manifaturacı, bir mandıracı, bir balıkçı yardımcısı, bir dokumacı, bir berber yardımcısı, bir halı satıcısı - daha önceden haberdar olurdum. İnsanlar kimin kime ihanet ettiği hakkında yorum yapıyorlar, çoğunlukla

da Utrecht'li hizmetkar Zacharias Wilsma'nın adından söz ediyorlardı. Adam her şehirde bir dizi yeni şüpheliyle birlikte tanıtılıyordu.

Çoğu kişi çoktan yurt dışına kaçmış ya da Cumhuriyet sınırları içindeki başka şehirlere hareket etmişti. Bazıları da intihar etmişti. Hiçbir zaman bu kadar geniş ölçekli bir adli takibat kampanyası yapılmamıştı: sadece bizim ülkemizde değil, bildiğim kadarıyla yurt dışında da hiç böyle bir kampanya yürütülmemişti. Bu durum, yargıçlar ve savcıların gizli günahtan suçlu geniş bir insan kitlesi olduğundan şüphelenmelerinden kaynaklanıyordu, en azından şimdi benim içinde açıklığa kavuşmuştu artık. Yetkililer bunun bir salgına dönüşmesinden korkuyorlardı.

Sahip olduğum bütün belgeleri artık bu tavan arasında daha fazla koruyamayacağım. İhtiyarların mobilyalarında tahtakurdu var ve benim eşyalarımı da sarmasından endişe ediyorum. Dün gece yaratıkların kemirdiğini duyabildiğimi sandım ama kesinlikle bu benim hayal gücümden kaynaklanıyordu. Başka yere götürmek zorunda kalırsam sandığımı nerede muhafaza edebileceğim konusunda hiçbir fikrim yok. Bu hafta aşağıdaki mobilyaları adamakıllı ovarak temizledim ve delikleri dört ölçü parafin mumu, on ölçü terebentin yağı ve dört ölçü çok acı biber karışımıyla doldurdum. Sonra da tahtaları bir balmumu tabakasıyla yalıttım. Umarım faydası olur ama en kötüsünden korkuyorum.

Belgeleri yeniden düzenleme işini neredeyse bitirdim sayılır. Öleceğim güne kadar bunu yapmaya devam edebilirdim ama bu seferkinin son olmasına kesin karar vermiş bulunuyorum. Mösyö'nün karışmış olduğu şeyin bendeki görüntüsünü tamamlamak için topladığım yazılı bilgilere

sokakta işittiğim şeyleri de ekliyor ve boşlukları doldurmak için ona olan empatimi kullanıyorum.

Hala beklediğim iç huzurunu bulamadım ve en iyi çabalarıma rağmen, korkarım olayları yalnızca kısmen anlamaktan fazlasını asla başaramayacağıma razı olmak zorunda kalacağım. Yalnızca Everard'ın son ziyaretinin ertesi sabahı polisler kapıya geldiği zaman, yalnızca o can alıcı anda, olayları ve çevremdeki insanları net bir şekilde anladığıma kanaat getirmiş ve harekete geçme zamanının geldiğini düşünmüştüm. Çok uzun bir süredir öylece dikilip seyirci kalmıştım.

O gün yeni giysilerimi ilk kez giymeye karar vermiştim. Üzerimde onlar varken kendimi rahat hissetmek için hem etekliğimi hem de ceketimi odamda yeterince uzun bir zaman giymiştim. Omuz atkımı ise önceden kanıksamadan giymeyi göze almıştım.

Her zamanki gibi evin günlük işlerini iç çamaşırlarımla yapmıştım çünkü yalnızca temizlik yaparken kirleniyordum. Mösyö kahvaltısına dokunmamış, kahvaltı etmek yerine ofisine gitmişti: bu da beni şaşırtmıştı çünkü son dönemlerde o odayı pek az kullanmıştı. Onun bu kadar kötü beslendiğini görmeye dayanamadım ve o öğleden sonra onun için hurmalı ve fındıklı kurabiye yapmaya karar verdim, bunun onu biraz olsun keyiflendireceğini umuyordum.

Bir ya da iki saat sonra Peter'ın hastalık izni sona eriyordu, sözde kız kardeşi Peter'ın işe gelemeyeceğini söylemek için uğradı. O sırada mahzende tereyağı kabını dolduruyordum. Ufak yağ fıçısının ağzına örtülen bezden ellerim yağlanmıştı. Bir yandan, kenar kısımlarının tuzlu

suyun altında kaldığından ve kararmadığından emin olmak için yan taraflardaki tereyağını sıyırıyor, bir yandan da Mösyö'nün kızın söylediklerine ne tepki verdiğini dinliyordum. Mösyö'nün canı sıkılmıştı ve kıza diyordu ki söylesindi kardeşi olacak o adama, böyle yapmaya devam edecekse bir daha gelmesindi, buna hiç gerek yoktu. Mösyö'nün onu işten kovmakla tehdit ettiğini daha önce hiç duymamıştım. Ben de yanlış bir şey yapmadığımdan emin olsam iyi edecektim. Dikkatlice fıçının ağzını bezle yeniden kapattım.

O sabah dükkana gelen birkaç müşteriden hiç birisi birkaç dakikadan fazla dükkanda kalmadı. Mösyö onlara hizmette kusur etmiyordu ama işleri alışkın olduğu şekilde, kısa ve ciddi bir tavırla yürütüyordu.

Öğle üzerini biraz geçiyordu ki bir meslektaşını, tanınmış bir matbaacıyı görmeye gideceğini söylemek için beni yanına çağırdı. Çoktan beridir operasının basılma siparişini verebileceği anı bekliyor olmalıydı ve Everard dün uğramamış olsaydı, bu kıvanca ereceğinden hiç şüphe yoktu. Mösyö dükkanda duracak birinin olmamasından dolayı keyifsizdi ama randevuyu ertelemesi söz konusu olamazdı, dükkandan çok daha önemli bir meseleydi bu. İki saat içinde döneceğini tahmin ediyordu, benden dükkana göz kulak olmamı istedi. Tabi ki müşteriyle ilgilenmeyecektim, yalnızca gelenlere hemen döneceğini söyleyecektim.

Daha önce dükkana hiç bakmamıştım ve neden birkaç saatliğine dükkanı kapatmadığını merak ediyordum; kapatsa da nasılsa bir sürü müşteriden olacak hali yoktu. Ama aynı zamanda bana bu kadar güvendiğini görmekten dolayı da çok sevinmiştim.

Mutfakta hurmaların çekirdeğini çıkarıyordum. Everard hakkındaki düşüncelerimi Mösyö ile paylaşmadığıma pişman olmuştum ama ilişkimiz buna müsaade etmiyordu. Acaba Everard kaç para almıştı? Hurmaları doğradım, fındıkları da bir bezin içerisine koyup tezgahın üzerinde ezdim. Helvoetsluis. İngiltere. Bir dağıtımcı arayacakmış. Tabii arar ya. Biz kaçın kurasıyız. Parayı gösterişli kıyafetlere, ziyafete ve sefahate harcayacaktı. Son bir esaslı darbeden sonra fındık parçaları yeterli kıvama gelmişti. Kuru bir tavada fındık parçalarını yulaf taneleriyle birlikte kavurdum ve tereyağını, yumurtaları ve balı köpürene kadar hızlıca çırptım. Karışıma hurmaları, yulafları ve fındıkları ekleyince köpük birazcık indi. Yağlanmış fırın tepsisine hamuru küçük topaklar halinde dizdim. Hurmalı ve fındıklı kurabiye yarım saatten az bir süre fırında pişecekti. Parmaklarıma yapışan hamur artıklarını yıkadım.

Üzerimi değiştirmek için hala vaktim vardı. Tam bu sırada bir müşterinin gelme ihtimali yoktu ama gelirse de alt kata hemencecik inerdim. Odama gidip üst etekliğimi ceketimi iç çamaşırlarımın üzerine geçirdim. Bir kez daha odanın içinde duvardan duvara yürüdüm. Sonra da omuz atkımı aynanın önünde düzeltmek için hole gittim. Aynadaki görüntüme bakarken bir şey geldi aklıma: Suzanne her zaman bir iki siyah lüleyi – birini alnının üzerine ve ötekisini de sağ ya da sol şakağının üzerine gelecek şekilde - başlığından dışarı sarkıtırdı, böylece başını her oynatışında lüleler aşağı yukarı sallanırdı. Benim saçlarımsa düzdü. Ben de başlığımın kenarından bir bukle çıkartıp ördüm ve örgüyü de ıslattım.

Alt kattan dükkanın, kulakları delen cırlak zil sesi geliyordu. Aşağı yukarı iki saat geçmişti. Zamanı ne kadar da

iyi kullanmıştım. Dumanı tüten kurabiye tepsisini tezgahın üzerine koydum, omuz atkımın yerli yerinde durduğundan emin oldum ve örgümü çabucak çözdüm. Zil yine çaldı, bu sefer art arda birkaç kez, sanki birisi kapıya sabırsızca asılıp sallıyor gibiydi. Mösyö böyle bir şeyi asla yapmazdı. Ama nasılsa korkacak bir şeyim yoktu. Görevim basitti, herkese aynı mesajı iletecektim.

Bundan sonra yaptığım şeyden dolayı suçlanabilir miyim hala merak ediyorum. Bir kere kesinlikle dükkanda birden bire karşımda beliren iki polise verdiğim cevapları vermemeliydim. Mösyö'yü pek çok defa gizlice dinlemiş olmam bir hataydı. Sonra, örneğin bir sabah çarşaflarının üzerinde bulduğum malum türden leke gibi, neler olduğu konusunda beni uyarabilecek delilleri göz ardı ederek, kulak kabarttığım konuşmaları işime geldiği şekilde yorumlamam da suçlandırıcı bir şey. Genellikle yatak çarşafları hemen hemen hiç bozulmazdı, bozulsa bile, öyle adamakıllı allak bullak olmazdı, ama bu olayda beceriksizce yapılışından anladığım kadarıyla ayak ucu tarafında – normalde hiçbir zaman gevşek durmadığı kısımda – çarşaf yatağın altına sokulmuştu, ben odasını temizlemeye başlamadan önce yatağını kendisi düzeltmişti demek. Acaba ara sıra kendisinden müzik eseri satın alan kadın şarkıcıyla ilgili malum düşünceler mi beslemişti? Ya da benim haberim olmadan ziyaretçileri mi olmuştu? Yoksa, sürekli değişen ve farklı yerlerden geliyormuş gibi gelen hayvani sesler harekete geçirdiğim hayal gücümden daha başka bir şey miydi?

Polislerin yüzlerini çok net hatırlayabiliyorum. İki kişilerdi ve birbirlerine çok benziyorlardı: ikisi de yuvarlak kafalı, ufak yuvarlak gözlü, kuşkulu bakışlı tıknaz adamlardı. Bir

tanesinin silahı vardı, şehirdeki çok az insana izin verilen türden bir şey. Onları şimdi bile ara sıra semtte dolaşırken görüyorum ve haklarında bir sürü dedikodu işitiyorum: genelev ve kumarhane sahipleri, meyhaneciler ve tüccarların hepsi de onlarla anlaşmaya varmaya çalışıyorlar. Diyorlar ki eğer onlarla ilişkilerin varsa ensende de gözlerinin olması lazım. Ne yazık ki onlarla ilk kez konuştuğum sırada bunu bilmiyordum.

O öğleden sonraki davranışım için hafifletici bir neden olarak ikisinin de kafamı bilerek karıştırdığını belirtebilirim. Kanun adamlarıyla ilişkileri olan herkes bazı durumlarda hangisinin en olumlu sonuca götüreceğine karar vermenin zor olduğunu bilir: her şeyi anlatmak ya da hiçbir şey anlatmamak. Polisler Mösyö'nün nerede olduğunu sorduklarında önce görevime bağlı kalıp her an dönebileceğini söyledim. Ne yazık ki daha sonra olan şeye, hiçbir talimatın verilmediği şeye nasıl tepki vereceğimi bilmiyordum. Diğeri acele etmeden müzik aletlerini eline alıp dükkanı incelerken, adının Jacob Husson olduğunu sonradan öğrendiğim uzun olanı bana doğru bir adım atıp sorusunu tekrarladı, bu kez daha tez elden.

Kötü davranıyorlardı. Tam önümde dikildiler. Avlunun birinde çürümeye bırakılmış bozuk etin kokusunu alıyordum. Sorularına cevap vermem için baskı uygulamak amacıyla kolumdan tuttular. Bir tanesi vitrini açtı. Ötekisi de kemanın tellerini çekiştirdi. Müzik kitaplarını üst üste konulduğu yerden çekip çıkardılar. Birisi gargara şişelerinden birini boşaltıp boş şişeyi yere attı. Sonra Everard hakkında konuşmaya başladılar. Belki de ben nerede olduğunu biliyordum ha? "Senin korkacağın hiç-

bir şeyin yok," diyorlardı tekrar tekrar. "Kimsenin hiçbir şey için De Malapert'ten kuşkulandığı yok." Dediler ki, eğer Everard'ın nereye gittiğini söylersem, bu Mösyö için aslında daha iyi olurmuş.

Everard'ın Utrecht'te dayak yediği dönem, ilk sermayesini kumarda kaybettiği kahvehane, sokakta para verdiği delikanlı, sırf dış görüntüsü çok güzel diye çoğu insana doğru gibi gelen yalan sözleri ve İngiltere'ye yanında götürdüğü para, Mösyö'nün parası gelmişti aklıma. Ve birdenbire İngiltere'de parayı kumarda yediğinden nerdeyse emin oluvermiştim. Bu, tasavvur edebileceğim türden bir suçtu. Bütün bunlar kafamın içinde dönüp dururken, Husson durmadan "De Malapert'i o tanıdığından korumak istiyoruz." diyordu. Öteki insanların onlara yardım etmek için ellerinden geleni yaptıklarını ve hiç kimsenin benim kadar zorluk çıkarmadığını iddia ediyorlardı. Everard'ın adı çıkmış bir şahıs olduğunu herkes biliyordu.

Birden paniğe kapıldım ve gizli davalar, gittikçe daha da kötüye gitme teorisi ve Borgholt'un bahsettiği, ortaya çıkarılan şu suçlu ağı geldi aklıma. O anda anladım ki hepsi birbiriyle bağlantılıydı. Everard yalnızca Mösyö'yü oyuna getirmemişti, aynı zamanda bir sürü başka insan da parasını kaybetmişti. Bütün bildiğim, eğer şimdi harekete geçerdiysem çok geç olmayabileceğiydi. Onu hala bulabilirlerdi.

Husson gargara şişesinin parçalarını ayağının altında ezdi. "Hoş ve ferahlatıcı bir koku, bu arada." Ve yine çok sakin bir şekilde onlara yardım etmeyerek Mösyö'yü tehlikeye attığımı söyledi.

"Delft," dedim.

O ilk kelimeden sonra gerisi çorap söküğü gibi geldi, sanki itiraf etmeye karar vermiş ve uzun zamandır sakladığı şeylerden nihayet bahsedebilmenin verdiği bir ferahlamaya boğulmuş bir şüpheliymişim gibi. Adamlar sözümü kesmiyor ve sadece sempatik bir şekilde başlarıyla onaylıyorlardı. Onlara Delft'teki mevcut adresi veremedim ama orada çok fazla De Malapert olmadığından da emindim.

Bir sonraki hatamı da Mösyö döndüğü zaman yaptım. Saatlerdir dönmemişti, döneceğini söylediği saatten daha uzun süre. Cam kırıklarını temizlemiş ve müzik aletlerini de ait oldukları yerlere koymuştum. Dükkanın arka tarafında onu bekliyordum. Kurşunlu vitrayın soluk yeşil rengi hafif bir ışık saçıyordu odada. İnsanlar sokaktan beni göremiyorlardı ama ben onları görebiliyordum. Polisler tekrar gelirse üst kata, tavan arasına çıkmayı planlıyordum, böylece onlarla bir daha konuşmak zorunda kalmayacaktım. Tanrıya şükür, buna gerek kalmadı. O öğleden sonra sadece üç müşteri geldi.

Mösyö döndüğünde artık nerdeyse kapatma vakti gelmişti. Aşağıdaki pencerelerin kepenklerini çoktan kapatmıştım. Kapıyı işittiğimde yüreğim sızladı. Şimdi ona neler olduğunu anlatmak zorundaydım. Söylediklerimi itiraf etseydim onu gizlice dinlediğimi hemen anlayacaktı ve bu da cezasız kalmayacaktı.

Şimdi bunu söylemekten utanıyorum ama itiraf etmek zorundayım ki beni yeni giysilerimle ilk kez göreceği için de gergindim. Çabucak kırışmış yerleri düzeltiverdim.

Bana selam vermedi ve paltosunu çıkarmadan tezgaha doğru yürüdü. Üstü başı onu son kez gördüğümde Everard'ınki gibi darmadağınık değildi. Koşullar ne olursa

olsun iyi görünmek için çok özen gösterirdi. Bunu her zaman onun iyi özelliklerinden biri olarak görürdüm ama geçmişe bakıldığında, bazen tek gözlü birisi göz bağına nasıl ihtiyaç duyarsa onun da güzel giysilerine ve mülayim ifadesine aynı şekilde muhtaç olduğunu düşünürüm.

İşin kolay tarafıyla başladım konuşmaya. "Üç müşteri geldi." Neşeli bir ses tonuyla konuşabilmeme çok şaşırmıştım. "Tel almak istediler, yarın yine gelecekler."

Tezgahın arkasında bir şey arıyordu ama hemen bulamamıştı.

"Bir şeyler yemek ister misiniz?"

Kafasını kaldırmadan başını iki yana salladı. "Birisi eşyalarımı karıştırmış".

"Çünkü siz yokken tuhaf bir şey oldu."

Şimdi ilk kez yüzüme bakıyordu. Konuşmadan önce bir süre bekledim ve kaygılanmanın hiçbir anlamı olmadığını o zamana kadar çok iyi anlamama rağmen elimi yine etekliğimin üzerinde gezdirdim. Kalçalarımın harika bir şekilde vurgulandığını ya da kumaşın renginin gözlerimin rengine uyduğunu fark edecek halde değildi. Bundan daha gülünç bir duruma düşemezdim herhalde, tıpkı bir rol için aylarca hazırlanıp galada kendini boş bir salonda oynarken bulan bir aktristmişim gibi hissetmiştim kendimi.

"Ne oldu Anna?"

"Biraz çorba ister misiniz? Bir parça ekmek?"

Ofisine yönelip elini kapının tokmağına koydu.

"Hurmalı fındıklı kurabiye?"

"Bunun için zamanım yok."

Konuşmaya başladım. Ağzım kurumuştu. Mümkün olduğu kadar az kelime kullanarak polislerin ziyaretini özetledim. Ben konuşurken kapının tokmağını bırakmış elleriyle sinirli bir şekilde boğazını ve yüzünü ovalıyordu. Onun için gelmediklerini ama Everard hakkında sorular sorduklarını söylemek için açıklamalarımı yarıda kestim. Borgholt'un oğlu hakkında çıkan söylentileri duymamış mıydı yoksa? Yutkunmaya çalıştım ama ağzım çok kurumuştu. Tam devam etmek üzereydim ki buna şans tanımadı. Boşa vakit harcamayı kesmemi ve onlara ne söylediğimi anlatmamı söyleyerek beni tersledi.

"Müşterilerinize söylediklerimin aynısını." Bu doğruydu. Bunu söylemiştim onlara.

"Başka hiçbir şey söylemedin?"

"Başka ne söyleyebilirdim ki?" Tekrar yutkunmaya çalıştım ama bu boş bir şişeden içmeye benziyordu.

"Başka hiçbir şey söylemedin mi? Ellerini bana doğru kaldırdı. Bir an için beni kapıp tıpkı bir kumbara gibi son bozukluk da düşene kadar bir ileri bir geri sarsacağından korktum ama bir süre durup düşündü.

"Neden bahsettiğinizi bilmeli miyim?

O anda bana inanıp inanmadığını bilmiyorum. İnanmadığını düşünme eğilimi içindeydim. Neden bana o kadar soğuk bir şekilde bakıyordu, sanki beni hiç tanımıyormuş gibi? Ofisine gitti. Çekmeceyi karıştırdığını, kağıt yırttığını, kendi kendine konuştuğunu, bir şeyin yere düştüğünü işitiyordum. Hatta kitaplığı tekmelediğini bile duymuştum. Ofisten çıktı ve doğruca salona gitti. Tedbiri elden bırakmamak için üst kata çıkmadan önce bir süre bekledim.

Birkaç şey daha yaptı. Klavsenin yanındaki kitaplıktan bazı müzik kitaplarını alıp çantasının içine koydu. Bu işi çok çabuk bir şekilde yaptı, seçiminde hiç tereddüt etmeden, çantasını o kadar çok doldurdu ki öbürünü de almaya gittim, ama döndüğümde birkaç kitabı raflara çoktan geri koymuştu. Sonra yazı masasının üst çekmecesinin en arkasından bir şey çıkardı. Yatak odasına gidip kapıyı kapattı. Bir de baktım ki üzerine ikinci bir kat kıyafet daha giymiş olarak geri döndü. Bunu bir bakışta anlamıştım ama ne kadar zayıf olduğunu bilmeyen biri muhtemelen üzerine giydiği ikinci kat kıyafetin farkına varamazdı. Elinde çantası tökezleyerek alt kata indi ve tek kelime etmeden çıkıp gitti.

Arkasından gittim ve köşeyi dönene kadar sokakta bekledim. Ara sıra iskelede gördüğüm, erkekleri denize açılırken içlerinden hangilerinin geri dönebileceğini hiç bilmeden onlara el sallayan kadınları düşündüm.

XV

Ögittikten sonra mutfakta kalan son şeyleri de ortadan kaldırdım. Her akşam yaptığım gibi kepenkleri kapattım, şömineyi söndürdüm ve odama çekildim. Şartlar ne olursa olsun ben her zaman yapılması gerekenleri yaparım, böylece ihmalkarlığım yüzünden çıkabilecek sorunları engellemiş olurum. İzlendiğime dair garip bir duyguya kapılmıştım ve bazı insanların – acı olaylara korkudan dona kalarak ya da sel gibi akan gözyaşlarına ya da histeri krizlerine teslim olarak tepki verilmesini bekleyen insanların - beni işimin başında görürlerse duygusuz biri olduğumu düşüneceklerinden endişe ediyordum; ama ben öyle biri değildim. Benim davranışlarım çalışkan bir çiftçiye benzetilebilirdi, hani karısının öldüğü gün bile, tıpkı her Allah'ın günü yaptığı gibi hayvanlarını besleyen bir çiftçiye.

Mösyö eve dönerse duyabileyim diye iç kapıları ardına kadar açık bıraktım. O geceki bekleyiş hiç bitmeyecekmiş gibi gelmişti. Geçen her saat, onu potansiyel bir tehlikeden koruma

ve parasını kollama umutlarıma daha az tutunabiliyordum. Polisler hakkında ona anlattığım şeylere tepkisi bu konuda şüpheye hiç yer bırakmamıştı. Ona her şeyi anlatmalıydım.

Yatağımın kenarında oturmuş, onu büyük zorluklar çekerken hayal ediyordum. Sokaklardaki ayak takımından kalabalığı ve kolayca kapkaç yapabilecekleri tıkış tıkış dolu çantayı düşünüyordum. Bu saatte başka bir şehre gidilmezdi, onun gibi dürüst bir adam karanlık çöktükten sonra evinde olmalıydı. Kendimi endişelere terk etmiştim ama sokaktan gelen ayak sesleriyle birkaç kez irkildim. O olabilir miydi? Her seferinde onun ayak seslerini tanıyabilir miyim diye dinledim ama tanıyamayınca, yürümeye devam et, bu evi geç, başka hiç kimseyle konuşmak istemiyorum diye geçirdim içimden.

Ama o akşam eve birisi geldi, Borgholt. Sesini tanımıştım çünkü kapıyı hemen açmayınca çok geçmeden seslenmeye ve kepenkleri dövmeye başlamıştı. Bu kadar dikkat çekmeye niçin ihtiyaç duyuyordu sanki? Komşuları uyandırabilirdi. Burada bir şeyler olduğunu ne kadar az insan bilirse o kadar iyi olurdu. Ses çıkarmamaya devam ettim.

Bağırmaya devam etti, at sineği gibi ısrarcı bir şekilde. "Anna? Orada olmalısın?"

Komşuların artık Borgholt'u net olarak duyduğuna hiç şüphe yoktu ve ben de iki arada bir derede kalmıştım : bir taraftan bütün sokağın bir terslik olduğunu anlamalarını engellemek istiyordum, öte yandan da başka birinin daha isteğim dışında beni ağzımdan laf almaya zorlamasını istemiyordum.

Borgholt kepenkleri dövmeye ve bağırmaya devam ediyordu. Komşuların şikayet etmeye başladıklarını duyunca

bütün olan bitenden sonra alt kata indim. Yeni elbiselerim hala üzerimdeydi, sadece bir mum kapmam gerekiyordu. Borgholt kapıyı yıktı yıkacaktı, adeta omuzlamak üzereydi. Bir gün birbirimizi bu koşullar altında göreceğimiz hiç aklıma gelmezdi. Bana karşı o her zamanki üstünlük taslayan kibirli tavırlarını takınmaya çabaladı bir, ama bu seferki onu aşıyordu. Tıpkı benim gibi o da çok endişeliydi, o anda eşit oluvermiştik, tıpkı denizde alabora olan bir sandaldaki efendi ve hizmetkarı gibi. Hızlı hızlı soluyor ve terliyordu ve pahalı kıyafetlerine rağmen benden daha az saygıdeğer görünüyordu. Suratına enfiye bulaşmıştı, yanaklarındaki yeni çıkmaya başlayan sakallarında görebiliyordum enfiyeyi. Şimdiye kadar onun hep sinek kaydı traşlı halini görmüştüm. Nerdeyse ilaç gibi kokan sert bir içki kokusu yayıyordu. İlkin dükkana bakındı sonra da bana döndü. "Burada değiller mi?" Cevabımı beklemeden de ofise doğru ilerledi. Karanlıktı, dağınıklığın çoğu gölgelerin ardında saklıydı. "Seni evde yalnız mı bıraktılar? Yoksa yukarıdalar mı? Sesi çatlamıştı. Daha yakınıma gelip ısrarla bana baktı. "Söyle bana, söyle ki ikisini bir arada kendi gözlerimle görmek zorunda kalmayayım."

İşte karşı karşıya ayakta duruyorduk ve ben her zaman şaka yapan, alay eden, öğüt veren Borgholt'u düşünüyordum. En zengin arkadaşlarının kızlarıyla tanıştırmayı umduğu oğlu için bir yönetici pozisyonunu sağlama alacak hassas entrikaları olan Borgholt'u. Benim yanımda Mösyö'ye sık sık sorduğu sorular geliyordu aklıma. "İlgilendiğin birileri var mı? Yoksa hala kurtlarını mı döküyorsun?" O zamanlar bana yaramaz bir oğlan çocuğu gibi bakma alışkanlığı vardı. "Fazla uzatma. Bu bayan garsonların ve terzilerin mutlaka çok hoştur, hatta belki de çok güzeldirler, güzel değillerse

bile muhtemelen güzel kokuyorlardır ya da iyi yemek pişiriyorlardır ama bunun dışında onlarda hissiyat ya da hayat yoktur. Bunu sen de benim kadar biliyorsun. Senin çapında bir adam onlardan birini muhtemelen sevemez, kelimenin en alçaltıcı anlamıyla bile."

Hem ceketinin hem de yeleğinin iki düğmesinin iliklenmemiş olduğunu ancak şimdi farkına varmıştım. Olduğum yerde dikilmiş içecek ya da başka bir şey getirmek için kılımı kıpırdatmıyordum.

Sabırsızca sorusunu tekrarladı.

Hakkıyla düşünüldüğünde, o zaman yaptığım şey eskisinin bir tekrarı olarak çok da yeni bir hata değildi. Borgholt'a, Mösyö'ye verdiğim aynı eksik cevabı verdim: ona polislerin oğlunu sorduklarını söyledim ama onlara nereye gittiğini de söylemiş olduğum konusunda suskun kaldım. Borgholt ileri doğru baktı, sanki benim görüş alanımın ötesinde orada bir felaketin gerçekleştiğini görebiliyormuş gibiydi.

Daha sonra neler olduğunu tekrar düşünmemeyi tercih ederim. Yakama yapışıp öfkeyle veryansın etmeye başladı. O kadar şaşırmıştım ki mumu yere düşürdüm, bu yüzden bir an için ikimiz de hiçbir şey göremedik, sadece onun böğürmesini duyabiliyorduk. Yanık kumaş kokusu alıyordum. Daha önceki sataşmaları bana şu anda söyledikleriyle karşılaştırılamazdı bile; ama neyin tehlikede olduğunu biliyordu. Şimdi artık onun öfke patlamasını affetmek bana kolay geliyor. En sonunda dükkandan çıkıp gitti, hala köpürmüş bir haldeyken. İşte ancak o zaman başladı asıl bekleyiş.

XVI

Mösyö'yü tam dört gün ve dört gece bekledim. Döndüğünde dışarıda olma riskinden kaçınmak için bütün bu süreyi evde geçirdim. Kendime yemek pişirmek ve hiç alışveriş yapmamak dışında günlerimi diğer günlerde yaptığım işleri yaparak doldurdum. Her sabah hala hafiften Mösyö'nün kokusuyla dolu olan yatak odasına gidiyor, hiç gereği olmamasına rağmen yastıklarını kabartıyor, peruka kalıbının tozunu alıyordum. Mutfakta yedek pabuçlarını parlatıyordum.

O günlerde kirin her şeyin asıl şeklini göstermesini engellediği için kirli bir evin tasavvur edilebilecek en kötü şey olduğuna dair inancımı ayakta tutamıyordum. Kirin olmaması çok daha kötü bir şeydi benim için.

Yeniden türeyen tahtakurularından başka – bacaklarımdaki kızarmış kabarıklıklar onların varlığının bir göstergesiydi – bütün evde tek bir yaşam belirtisi yoktu. Mobilyaları temizlemek çok hüzünlü bir iş olmuştu: Mösyö

koltukların kolçaklarında parmak izi bırakmamış, konukların oturduğu koltukların üzerine tütün parçacıkları dökülmemiş ve yerlerde de bir çırağın döktüğü bisküvi kırıntıları yoktu artık. Toz bezini mobilyaların üzerinde gezdirirken, klavseni temizlerken ya da pencereleri silerken odadaki her şeyin çoktan maziye karıştığı gibi huzursuz edici bir hisse kapıldım. Geriye kalan tek şey bendim. Nasıl ki ölmüş bir insanın giysileri onun yaşam öyküsünü anlatır, ev de mal sahibini anlatıyordu: şöminenin dibinde duran iskemle diğerlerinden daha çok eskimişti, klavsenin önündeki ahşap zemin en çıplak kalan yerdi ve yazı masasının üzerinde mumun durduğu yerdeki duvarı is kaplamıştı.

Aşağıdaki mektup ben Mösyö'yü bekleyerek üç gün geçirdikten sonra gelmişti. Kapıyı hiç kimseye açmamaya karar vermeme rağmen yine de açmıştım, Mösyö'den mesaj türü bir şey alabilme umudumu bastıramamıştım çünkü. Ne var ki mektubu yazan Suzanne'di. Yatağımın kenarına oturarak mektubunu okudum. Mösyö'nün gidişinden bu yana yeni kıyafetlerimi giymeye devam etmiştim. Tavşan kürkün üzerine mum damlamıştı; Borgholt'un son ziyareti sırasında damlamış olmalıydı.

15 Nisan 1730

Sevgili Anna!

Son mektubumu aldın mı? Umarım almışsındır. Geçen sefer sana önemli konulardan bahsetmiştim. Antwerp'e doğru yola çıktım, Job da bana eşlik ediyor. Onun hakkında söylediğim olumsuz şeyleri unut gitsin. Onu ancak son günlerde hakkıyla tanımak durumunda kaldım ve her bakımdan dürüst bir adam

olduğunu gösterdi. Bana sadık kalmasaydı başıma gelecekleri düşünmeye bile katlanamıyorum.

Paris'te harika vakit geçirdik ama Job'un bütün parası bitmeden oradan ayrıldık. Önce bir müddet bir kaptanla seyahat ettik, sonra bir posta arabasıyla, daha sonra yine bir tekneyle, ve benzeri şeylerle. Fransa'dan ayrılmadan önce bile yolculuğumuzun geri kalanının parasını çıkarmak için iş aramak zorunda kalmıştık. İş bulmak umduğumuzdan daha zor oldu ama birilerine mutfak işlerinde yardımcı olmak üzere bir ya da iki günlük işler bulduğumuza bile sevinmiştik. En azından o zaman yiyecek bir şeyler buluyorduk. Keşke senin tasarruf etme yeteneğine sahip olsaydım. Mektubumu alıp almadığını bildirirsin değil mi?

Yolculuğumuz ağır ağır ilerledi. Bir geceyi açık havada geçirmek zorunda bile kaldık. Bunu itiraf etmekten utanıyorum ama başka seçeneğimiz yoktu. Kendimi böyle bir durumun içinde bulacağım kimin aklına gelirdi? Büyük Hala'nın mutfağında geceleri sana hayalini kurduğum zengin ve rahat yaşamdan bahsederdim sık sık, eminim ki Job'ı görmeden onun beklentilerimi arttıracak türden bir adam olmadığını tahmin edebilirsin. Bu da ikimizin arasında olanları anlamayı daha da fazla zorlaştırıyor. Şimdiye dek günlerdir sana bununla ilgili yazıp yazmama konusunda tereddüt ediyordum. Gel gör ki yazmak zorunda olduğuma karar verdim. Ne de olsa kardeşiz. Birbirimizin ne düşündüğünü ne hissettiğini biz bile bilmezsek kim bilecek? Umarım şimdi yazacağım düşünce onurunu kırmaz Anna, ama bazen sana hakkında yazmak istediğim her şeyi senin çoktandır ilk elden yaşadığını düşünüyorum. Eğer öyleyse, şu an olduğumdan daha az utanç duyardım. Hayatını nasıl hayal edeceğimi bilmiyorum, bahsetmediğin konular var.

Job'la ceketinin altında yere uzanmıştık, ufak bagajımız da yastık görevi görüyordu. Burada ilkbaharda geceleri çok soğuk oluyordu, soğuğun iliklerime işlediğini hissedebiliyordum. Nihayetinde titrememe engel olamadım. Job ona sokulup yatmak ister miydim diye sordu. Unutma ki senin sahip olduğun gibi kendime ait bir odam yok benim. Yavaş ama emin adımlarla kaderime razı olmaya başlamıştım. Boş bir evin asıl amacına hiç hizmet etmeden harap olmadan önce tutulması daha iyidir, kiracı usulen beklenenden daha az ödüyor olsa bile. Sence de öyle değil mi? Job mucizevi bir şekilde kendini tutabiliyordu. Ama benim için aynı şey söylenemez. Bir ara ayaklarımı belinin alt tarafına dolamıştım; kanım yine kaynamaya başlamıştı. O zaman bile kendine hakim olmaya devam ediyordu. Ancak onu dürtmek için topuklarımla usulca poposuna dokunduğum vakit arzularına yenik düştü.

Birlikte olmamız sonuçsuz kalmadı. Ne olursun beni yargılama. Bu benim dürtüsel yapımdan kaynaklandı. Bence aklımız her zaman galip gelseydi, her an yitirebilme riskin olsa bile sahip olduğun her şeyi ve en iyisini vereceğin bir çocuğa sahip olmayı göze alacak hiç kimse kalmazdı. Job'la ben kendimizi zar zor idare edebiliyoruz. Bu anlamda sen bizden çok daha iyi durumdasın.

Kısa süre öncesine kadar anne olabileceğim hiç aklıma gelmemişti. Çoğu zaman dans edebilmeyi dilerdim. Ara sıra midem bulanmasına, bundan yerinmeme ve çalışamamama rağmen (tabi ki karnım hala büyümedi ama sık sık istifra ediyorum ve bu da kafamda soru işaretleri yaratıyor), yine de hayatımdan memnunum. Bazen mantıksız davranıyorum (bu da hamilelikten kaynaklanıyor) ama Job bana çok nazik davranıyor. Umarım bunun nedeni bunca şeyden sonra teknenin devrilmesinden korktuğu için değildir. Yakında resmi hazırlıklar yapmamız gerekecek. Çok farklı

göründüğümü, çehremin yumuşadığını ve vücudumun malum bölgelerinin dolgunlaştığını söylüyor.

Bütün zorluklara ve hayal kırıklıklarına rağmen, mutsuz olduğumu söyleyemem. Bu son birkaç hafta içinde olduğu kadar kendimi hiç kadın gibi hissetmemiştim.

Bana kendi hayatından bahset! Senin için çok büyük umutlarım var.

Engin kız kardeşçe sevgilerimle,

Suzanne

Not: Yeni elbiselerinle güzel görünüyor musun?

XVII

Polislere Everard'ın nereye gittiğini söylememin ağır sonuçlarını kabullenmek hala zor gelmesine rağmen, Mösyö'nün tutuklanmasının sorumluluğunu kabul etmiyorum. Polislere verdiğim bilgi onlara tutuklama fırsatı vermiş olabilirdi ama kesinlikle böyle yapmalarının asli sebebi bu değildi. Daha sonradan gün ışığına çıktığı gibi Everard, Mösyö'nün mektuplarını yanına alarak son derece tedbirsiz davranmıştı; göz altına alınır alınmaz gardiyan mektupları çantasında bulmuştu. Bu gardiyan Warmoesstraat'ın ilerisindeki bir ara sokakta yaşıyordu ve Mösyö'nün yazdıklarının ayrıntısını öğrenmek isteyen mahalledeki herkese güle oynaya anlatmıştı. Bir sürü insan bunu konuşuyordu. Bu mektuplardan bazılarında Mösyö kendini kapıp koyuvermiş ve çok akılsızca cümleler kullanmıştı. Örneğin arkadaşına adıyla hitap etmek yerine "Güzeller güzeli" ya da "Biricik Yavru Finom" diye hitap etmişti galiba. Başkaca çok uygunsuz

evcil hayvan adları ve kadın isimleri de kullanmıştı ama yazarak onu rezil etmek istemiyorum. Başkalarının bunu yapması yeterince kötü zaten. Belki de bir yayıncı olmak yerine bir besteci olsaydı onun için daha iyi olurdu, o zaman bir başkasına olan hastalıklı eğilimlerini başka türlü, daha az zarar verecek bir şekilde açıklayabilirdi. Çok dürüst olduğu için mektupları kendi adıyla imzalamıştı, bu da onun felaketi olmuştu. Mektupları "Biricik Yavru Fino" ya da hatta "Biricik Yavru Finon" diye imzalamış olsaydı, bunları hitap cümlesi olarak kullanmasaydı, rüyası gerçek olacak ve adının bir opera kapağını süslediğini görebilecekti.

Tam olarak nerede ve ne zaman tutuklandığını bilmiyorum. Ne var ki, Everard'ı uyarmak için umduğu gibi zamanında yetişemediği kolaylıkla anlaşılıyor.

Mösyö'yü bekleyişimin dördüncü gününde sokaktan büyük bir gürültü yükseldi. Pencereyi açtım: büyük bir grup mahalleli evin önünde toplanmıştı. Heyecanlı heyecanlı Mösyö hakkında konuşuyorlardı. Odamdan ne dediklerini duyamıyordum, onlara katılmak için aşağıya indim. İnsanlar üzerime hücum edip beni soru yağmuruna tuttular. İçimden doğruca içeri girmek geliyordu ama girmedim. Kendilerine Mösyö'nün tutuklanmasıyla ilgili ayrıntılı bilgi verebileceğimi bekliyorlardı ama tersi oldu. Sordukları sorular başına ne gelmiş olabileceğini aşağı yukarı anlamamı sağladı. Kendi iyiliğim için çok az şey söyledim ve duygularımı onlardan gizledim. O anda evli bir kadının kocasının zina yaptığını başkalarından duyduğu zaman neler hissettiğini anlar gibi oldum. Böyle bir kadın kendisini başkalarının gözünde daha da fazla gülünç duruma düşürmek istemez ve bunu

çok uzun zamandan beri biliyormuş gibi yaparak sorulara serinkanlı bir şekilde cevap verir.

O öğleden sonra çok şey duydum. Bunları tekrar düşündüğümde, anılar birbiri ardına yuvarlanarak geri dönüyor.

Sorguya çekilmeyi inatla reddettim, çok geçmeden kalabalığın bana olan ilgisi azaldı. Kalabalığı bıraktım ve küçük bir gruba girip sokağın karşı tarafında oturan ciltçinin söylediklerini dinledim. Pek çok kez Mösyö'yle Everard'ı The Serpent'a birlikte girerken gördüğünü iddia ediyordu, genellikle Cuma ya da Cumartesi günleri, ve bu bir rastlantı değildi. Görünüşe bakılırsa, Mösyö'yle Everard gecenin belli bir bölümünde her zaman üst kata çıkan ve şarap içip birbirlerine anormal bir şekilde elle muamele eden bir erkek grubuna dahildi. Ciltçi anlattığı hikayeyi doğrulayacağımı umarak bana sorgulayıcı bir şekilde bakınca başka bir grubun arasına karıştım.

Epeyce uzun boylu bir kızın arkasında durdum. Bir zamanlar hukuk okumuş bir adam fazla uzun olmayan bir süre önce Everard'ın Utrecht'te bir oğlan çocuğuna cinsel tacizde bulunmakla suçlandığını iddia ediyordu. "Oğlanın ailesi son anda fikir değiştirdi," dedi dramatik bir ses tonuyla, "ve bunun yerine Everard'ı fena halde patakladılar. Ona şantaj yaparak para da sızdırdılar. Ne de olsa, bundan dolayı onları şikayet etmesi pek muhtemel değildi." Adam daha sözlerini bitirmeden bir başkasının "De Malapert o hizmetkarı hizmetinde çalıştırmak için aldığında bile etrafta söylentiler dolaşıyordu." dediğini duydum.

Arkamda duranlardan ise doğru olmasının mümkün olmadığını bildiğim hikayeler duyuyordum. Mösyö'nün

de katıldığı sanılan şafak sökene dek süren partiler ve bazı adamların belediye binasının arkasındaki tuvaletlerde geceleyin kurdukları ilişki türleri hakkındaki hikayelerdi bunlar. Dayanamadım ve Mösyö'nün geceleri her zaman evinde olduğunu ve onun bir umumi tuvaletin kokusuna bile katlanamayacak kadar saygıdeğer biri olduğunu söyledim, ama bunu yapmamalıydım çünkü anında beni yine soru bombardımanına tuttular. "Kimler onu ziyarete geldi? Red Toby'yi tanıyor muydu?"

İçeriye kaçtım ama orada da uzun bir süre kalamayacağımı anladım; polisler evi aramaya ya da ailesini ve tanıdıklarını sorgulamaya gelebilirdi. Tam olarak nasıl bir prosedür uyguladıklarını bilmiyordum ama benim için bu tür konuları araştırmak mümkün değildi, tedbirin galip gelmesine karar verdim. Evden ayrılmadan önce, Mösyö'nün günahının evdeki bütün izlerini, bulabildiğim kadarını, sildim. Hiçbir delil bırakmamaya kararlıydım. Yazı masasının kilidini zorladım. Çekmeceleri çıkarıp ters çevirdim. Gardıropları aradım. Sonra da kendi eşyalarımı sandıktan çıkarıp onunkileri koydum ve oradan ayrıldım. Sokakta boş çekçekli bir genci çağırdım.

XVIII

Her sabah iki kumru tavan aramın dışındaki olukta birbirlerine sokulup ötmeye başlıyor. Alt kattaki ihtiyarların onları duyabildiğini sanmıyorum ama bu sesin sürekli tekrarlanması sinirime dokunuyor. Odam küçük olduğu için yatağımı olabildiğince eğimli tavanın altına ittim, içerisiyle dışarısını birbirinden ayıran tuğlalar olmasa o aptal kuşları yakalamak için başımı uzatabilirdim. Herhalde hep aynı çift bunlar; her sabah yeni bir çiftin bu romantik yeri keşfedebileceğini sanmıyorum. Genellikle alt katta işe başlama vaktimin bir ya da iki saat öncesinde oraya yerleşiyorlar. Ben de okumak ve yazmak üzere kendime vakit ayırmak için hemen kalkıyorum.

Mösyö'nün evindeyken kumrulardan rahatsız olmazdım; onun evinde geceliyorlardıysa bile odamdan daha yüksekte ve duyamayacağım bir yerde olmalıydılar. Alış veriş için dışarıda olduğum zamanlarda bazen köprü kirişlerinin ya da köprü korkuluklarının üzerine tünediklerini görürdüm.

Düşünüyorum da, o zamanlar onları çok dokunaklı bulurdum, bana umut verirlerdi.

Artık gizli günah için birkaç olası sebep buldum ama sebepler birbirleriyle çelişiyor ve ben de hakikate karar vermekte güçlük çekiyorum. Mösyö'nün tutuklanmasının ardından mahallenin yarısının evimizin önünde toplandığı günden sonra bazı insanlar onun uygunsuz davranışı hakkında daha fazla şey öğrenmek amacıyla yanıma yanıştılar. Bir zamanlar bu türden bir ilginin hasretini çekmeme rağmen, bu durumdan hiç de memnun değildim. Galiba insanlar beni onun suç ortağı olarak görüyorlardı. Yine de her konuşmayı kısa kesmedim; ne bildiklerini öğrenmem gerekiyordu.

Gizli günahın nedenleri hakkındaki teorilerin nasıl bu kadar çok farklılaştığına aklım ermiyor. Kendimi bu konuya vermeyi sürdürüyorum çünkü şimdiye kadar kendimi adamak istediğim tek adamı niçin yitirdiğimi anlamam gerekiyor. Bütün bu yeni edinilmiş bilgi, bu konuda bildiğimi sandığım şeylerin çoğunu ters yüz ediyor. Mösyö tutuklanmadan önce aşkı hayal edebildiğimi sanıyordum, bedensel aşkı dahi. Gelgelelim Mösyö'nün davranışı bu düşlere olan inancımı sarsmıştı.

Mösyö'nün tutuklanmasından kısa bir süre sonra kilise ayininde rahip o zamana kadar gizli bir günah olmaktan başka her şey haline gelmiş olan gizli günahtan bahsetti. Benim içinse her zaman söylenemez olmaktan çok, tasavvur edilemez olarak kaldı. Rahibin teorisi Borgholt'un gittikçe daha kötüye gitme teorisine benziyordu. Rahip kulamparalığın bu yüzyıldan önce bu topraklarda var olmadığına ve bunun ülkeye, eğer yanlış hatırlamıyorsam, 1712 veya

1713'de İspanya Veraset Savaşındaki barış görüşmeleri sırasında dışarıdan getirildiğine inanıyordu. Tıpkı Borgholt gibi o da Tanrının yeni seçilmiş insanları sınamak istediğini, çünkü çok fazla insanın yeni edinilmiş servetlerini kötü emeller için kullandıklarını iddia ediyordu. Rahip de kağıt ve zar oyunlarından, pahalı ve eksantrik giysilerle gösteriş yapmaktan, ziyafet çekmekten ve insanın hem kendisinin hem de başkalarının bedenine cinsel istismarda bulunmasından bahsetti. Borgholt gibi o da inanıyordu ki yetkililer günahkarları suç işlemekten alıkoymak için müdahale etmemiş olsalardı bu, hem ülkenin hem de ulusun sonunun geldiği anlamına gelecekti. Bu olay sadece bir avuç insanı kapsamıyordu, bu hepimiz için bir tehditti.

Yüreğim ızdırapla dolu vaazını dinledim. Birinin kendilerini hayvanlardan daha aşağılık bir duruma düşürerek doğanın düzenini bozan adamlardan bahsettiğini daha önce hiç duymamıştım. Rahibin sözleri doğruydu, inkar edilemezdi. Hepimiz tehlikedeydik ve kendimizi korumamız gerekiyordu.

Şehirdeki amaçsız gezilerimden birinde Kromme Elleboogsteeg'teki bir kitapçının önündeki katlanır bir sergi rafında Van Stalen adlı bir hekim tarafından yazılmış başka bir teori ileri süren bir kitap buldum. Kitabı kitapçının önünde ayakta okudum ve eve döndükten sonra Van Stalen'in araştırmalarını kendi cümlelerimle özetlemeye çalıştım. Gizli günahla suçlananların içe dönmüş dişi modeli yerine bir erkek bedenine sahip olmalarına rağmen, aslında erkek olmadıklarını keşfetmişti. Diyordu ki onlar da kadınlar kadar şehvet düşkünüydü, ama bir farkla, onları dizginleyecek onlardan üstün olan erkekler yoktu. Bu

adamlar suçlu olsa da bu günahı işlemek ellerinde değildi: ne de olsa, kadınların şehvet düşkünlüğü de yaratılıştan gelen bir özellikti. Van Stalen'in teorisini derinlemesine düşündüm ve bunun sadece baştan çıkaranlar için geçerli olduğuna karar verdim. Mösyö gibi baştan çıkarılanların kendilerini ne dereceye kadar kendi özgür iradelerine teslim ettiklerini keşfetmek elbetteki zordur.

Sokaklarda, dükkanlarda, gizli günah uzun bir süre sohbet konusu olmayı sürdürdü ve en sonunda Mösyö ve Everard gibi aynı suçtan tutuklanan adamlar tarafından ortaya konan açıklamaları da işittim. Bunlardan bir tanesi bu zaafını daha ana rahmindeyken edinmiş olduğunu iddia ediyordu: babası evden uzaklara gitmiş ve hamile annesi kocasını o kadar özlemişti ki annesinin bir erkeğe duyduğu bu özlem kendisine geçmişti. Hamile bir kadın güçlü duygularla karşı karşıya kaldığında, doğmamış bir ceninin bundan etkilenebileceğine ve hatta kusurlu doğabileceğine gerçekten inansam da, anlattığı hikaye bana pek mantıklı gelmemişti. Gelgelelim, tabi ki kulamparalık suçu işleyen adamların babalarının hepsi de karılarının hamileliği sırasında uzaklarda, açık denizlerdeki bir gemide ya da ordunun hizmetinde değildi, öyle değil mi? Bildiğim kadarıyla Mösyö ve Everard'ın babaları karılarıyla birlikte evlerindeydi. Belki de daha fazla araştırma gerekliydi.

Son olarak, Mösyö gibi adamlar için geçerli olabilecek tutuklu bir tüccarın yaptığı bir açıklamayı aktaracağım. Bunu bana Lea anlattı, bir yerlerden geçerken bana rastladığında hala benimle konuşuyor. Görünüşe göre Hoogmeijer, Mösyö'nün başına gelen her şeye çok ilgi duyuyor, bu yüzden Lea da arada bir kulaktan dolma bir şeyler

öğreniyor. Duruşması sırasında bu tüccar, "duygularının tutulması" olarak adlandırdığı şeyin bir kadına duyduğu umutsuz aşkın sonucu olduğundan bahsetmiş. Adamın göstermeyi reddettiği nedenler yüzünden kadın onun için elde edilemezmiş. Acaba kadın evli miydi ya da üst toplumsal sınıftan ya da hatta çok daha alt sınıftan biri miydi? Bu son bahsedilen galiba daha çok oluyordu. Yoksa adam yalnızca cesaret mi edememişti? Kadını korumak için adını vermeyi reddetmiş; bana göre bu da onu ne kadar çok sevdiğini gösteriyor.

Evet, bence bu son açıklama doğru.

XIX

Mösyö tutuklandıktan sonra Amsterdam'a ilk geldiğimde kaldığım pansiyona geri döndüm. Her şeyin tıpkı bıraktığım gibi olduğunu gördüm: bel vermiş yataklar, çalışanlar, köhne iskemleler, fiyatlar … Ancak müşteriler farklıydı ve Brigitte de oradan ayrılmıştı. Böyle olacağı belliydi ama yine de içten içe Brigitte'i orada bulmayı umuyordum. Nereye gittiğini hiç kimse bilmiyordu. Birdenbire onun yarenliğine derin bir özlem duydum. O ilk seferden beri onu bir daha hiç görmemiştim ama artık onu eskisinden daha iyi anlayabildiğimi düşündüm.

Brigitte'in yerine kuşkucu bakışlarla sürekli beni gözleyen ve bu kadar harika bir efendim varsa orada ne aradığımı sormaktan vazgeçemeyen çaylak bir oda arkadaşım olmuştu. "Yoksa o eskiden miydi?" diye sorup duruyordu. Brigitte böyle sorularla başımın etini yemezdi. Ona öyle davrandığıma pişman olmuştum. Kocasıyla geçirdiği güzel günlerini

anlatmaya niçin bayıldığını ve bu hikayenin sonunu niçin hiç getirmemeye çalıştığını şimdi anlıyordum.

Mösyö'nün dükkanının hala kapalı olup olmadığına bakmak için her gün pansiyondan çıkıp Warmoesstraat'a gidiyordum. Her seferinde kapalı bulmak beni hayal kırıklığına uğratıyordu. Matbaacıya gittiği gün dükkanı niçin kapatmadığını, şehirde öylesine yaptığım yürüyüşlerden birinde bir duvar bildirisini okuyan bir grup insana rastladığım zaman anlayabildim ancak. Yaz mevsiminin ortasına çoktan gelmiştik. Bildirideki kelimeleri hızlıca taradım. Beşinci maddede mahkemelerin kaçak şüphelileri ve ayrıca Mayıs ortasından Ağustos başlangıcına kadar ortada hiç bir neden yokken yerinde bulunmayanları da tutuklamakla yükümlü oldukları yazılıydı. İlan Mösyö'nün benden dükkana bakmamı istediği dönemde asılmıştı. Bazı adamlar çoktan yurt dışına kaçmıştı.

Ben bu ilanı okurken Mösyö, bir keresinde Everard'ın çıktığını gördüğüm umumi tuvalete yakın belediye binasının altındaki hücrelerden birine kapatılmıştı. Soruşturmaların nasıl yürütüldüğünü tam olarak bilmiyordum ama konuşmayı reddederse Mösyö'ye işkence yapılacağı ihtimalini bertaraf edemiyordum. İşkenceyle ilgili çok korkunç hikayeler duyuyordum; böyle konulara gelince insanlar hayal güçlerini harekete geçirmeye can atmaktan başka bir şey yapmıyorlardı. Sık sık bununla ilgili rüya görüyordum. Sokakta yürüyormuşum, epeyce ağır yüklü bir çekçek bana çarpıp yere seriyor ve bacaklarımın üzerine çıkarak durabiliyordu. Bacaklarımı tekerleklerin altından çıkaramıyordum. Birisi parmak uçlarımdan çekiyordu; önce usulca, ama sonra daha sert bir şekilde. Acayip acayip adamlar yüzlerini yüzüme

yaklaştırıp bacaklarımın üzerindeki baskıyı arttırırken beni sorguya çekiyorlardı. Polislere ne anlatmışım? Yakınımda, yazı takımlı bir masada, dostça görünen, kıyafeti düzgün bir beyefendi oturuyordu; elinde bir tüy kalem vardı. Sabırla cevabımı bekliyordu. Bacaklarımı bir yufka ekmek gibi yassı hissediyordum. Ama sonra bacaklarım sanki hiç yokmuş gibi oluyor ve sıçrayarak uyanıyordum. Yatakta doğrulmuş vaziyette oturarak sabah olmasını bekliyordum. Bitişiğimde yatan haspaysa hiç istifini bozmadan sakin sakin uyuyordu.

Böyle anlarda kendime moral vermeye çalışıyordum. Belki de Mösyö'ye işkence etmemişlerdi. Öyleyse, muhtemelen onu kendi vicdanı rahatsız etmiş ve çabucak itiraf etmişti. Herkesin onun yalnızca arzularını değil, kendi yarattıkları, onun da sonradan sahneleyeceği, fantezilerini de kınayacağının tutuklanmadan çok önce bilincinde olması gerekirdi. Ayrıca aleyhinde bir de tanık vardı: önceki hizmetkarı. Daha sonradan Doede'nin kendi imansız yaşamlarını uzatmak için rastgele birilerinin adlarını vermeye can atan şüphelilerden biri olduğu ortaya çıktı. Marangozlar darağacı iskelesini 15 Eylül Cuma günü belediye binasının ön cephesine bakar şekilde kurdular. Bir günde yapmışlardı, sanki panayırda sergilenecek bir oyunun sahnesi gibiydi. Ağır ahşap direkleri taşıyan adamlar çok gençti. Darağacına dokunmak onura çalınan kara bir lekeydi, suç işlememiş olanlar için bile, bunu herkes biliyordu. Marangozlar loncasından hiç kimse bu işi üstlenmeyi istememişti, sonunda loncaya en son girenlere kakalanmıştı bu iş.

Dam'ın kaldırım taşlarında ilerleyen metal çerçeveli tekerleklerin çınlamaları daha ahesteydi o gün: seyyar

satıcılar ya dikkatlerini o yöne veriyor ya da iş başındaki marangozları izlemek için duraksıyorlardı. Bir meyve satıcısı ağır ahşap direkleri kaldırma yöntemlerini inceliyordu, o sırada bir çocuk bir elma çaldı tablasından. Meraklı hizmetçi kızlar, yetimhane üniformalı bir grup oğlan, uşaklar, yabancılar, mutfak hizmetçileri ve her türden insan toplanmış, uygun bir mesafeden marangozları izliyordu. Bense, hiçbir gruba katılmadan yanlarından geçip gittim. Benim merakım onlarınkinden farklıydı; ne eğlence, ne de heyecan peşindeydim. Hiç bakmamayı tercih ederdim ama Mösyö'ye ne olacağını bilmem gerekiyordu. Bunu kendi gözlerimle görmezsem, insanların anlattıkları hikayelerin abartılı ya da doğru olmadığını düşünmeye her zaman eğilimli olacaktım.

Marangozlar bir direği gitmesi gereken yere aceleyle götürdüler, tahta sanki ellerini kesiyor gibiydi. Harcadıkları güç yüzünden yüzleri kızarmış, üstlerine başlarına bıçkı tozu bulaşmıştı. Dikey konuma gelene kadar direği doğrulttular, en üst noktası birinci kat hizasına ulaşıyordu. Çalışırken sırtlarını kalabalığa dönük tutmak için ellerinden geleni yapıyorlar ve çekiçlerini, mengenelerini, kancalarını etrafa bakınmadan sessizce birbirlerine uzatıyorlardı. Biliyorlardı ki bugün burada dikilmiş kendilerini izleyen insanlar, yarın onlardan uzak durmak için sokakta yollarını değiştireceklerdi, sanki Jack Ketch'in ta kendisi onlarmış gibi. İdamın Cumartesi günü infaz edileceği haberleri kontrol edilemeyen bir yangın misali hızla bütün şehre yayılmıştı. İnsanlar neredeyse bundan başka şey konuşmuyordu. Bu arada Mösyö'nün Warmoesstraat ve çevresinden meslektaşı olan iş adamları tutuklama ve idamlar sayesinde broşürler,

şiirler, ilamların kopyaları, karikatürler ve sokak şarkıcılarının idamlar sırasında söyleyeceği şarkıların sözlerini yayımlayarak çok iyi kazanıyorlardı. Halk kapış kapış alıyordu bunları, ben de aldım.

Köylüler şehre akın etmişti: gençler gruplar halinde gelmiş, evli çiftler çocuklarını getirmişler, diğerleri de yalnız gelmişti. Çoğu yürüyerek, bir kaçı da at arabasıyla gelmişti. Dam'ın, darağacı manzarası güzel bir yer kapmaya çalışan insanlarla dolup taşmasını engellemek için, Cumartesi günü şehrin kapıları kapatılmıştı.

İdamın gerçekleşeceği gün çok erken saatlerde yargıç kürsüsünün yakınında, belediye binasının ön cephesindeki mermerden bölümde mevzi aldım. İlk gelenlerden biriydim. Benim dışımda çok gergin görünen birkaç kadın vardı, muhtemelen diğer mahkumların karıları, anneleri ya da kız kardeşleriydi bunlar. Gökyüzü açıktı, aslında böyle bir gün için gereğinden fazla aydınlıktı denebilirdi. Birkaç saat içinde Mösyö bronz parmaklıların ardında görünecekti.

Saat sekiz sularında ortalık hareketlenmeye başladı. Bazı insanlar önden yer kapmaya çalışıyordu, diğerleri çene çalarak meydanın kenarında duruyorlardı. Yaşlı bir adam üzerine oturmak için bir kutu getirmişti yanında, bir çiftçinin ailesi de yere bir kilim serdi. Arkamda duran insanlar heyecanlı heyecanlı konuşuyorlardı, herkes birazdan olacaklar hakkında kendi fikrini beyan ediyordu. Fısıldaşmaları, gülüşmeleri ve korku dolu nefesleri işitebiliyordum. Bugün Tanrı iradesiyle hakim ve savcılara ihsan edilen güç, kötülüğe karşı zafer kazanacaktı. Mösyö'yü görebilmem için bu son şansımdı. Acaba geldiğimi görse rahatlar mıydı, yoksa utancına mı yenik düşerdi?

Yargıç kürsüsündeki İncil'den alınarak heykellere dönüşmüş sahnelere bakıp kalabalığı görmezden gelmeye çalıştım. Arkamda duran insanlarla ilgim olsun istemiyordum. Mösyö beni görürse parmaklıkların bu tarafında durmakla suçlu olduğunu kabul ettiğimi sanabilirdi. Onu suçlandıran ve almak üzere olduğu cezayı onaylayan insanlardan biri olabilirdim gözünde. O anda onunla konuşabilmek ve ona olan aşkımı söyleyebilmek için her şeyimi verebilirdim, hangi rezaletlerle suçlandığını bildiğim halde bile. Yanlış kişiye yönelmiş bir aşktı bu, ama bütün bu olanlara rağmen güçsüz bir aşk değildi.

Saat dokuz sularında insanlar beni arkadan ittirmeye başladılar, sert bir şey sırtımı dürttü. Etrafıma bakınınca bira ve sandviçle dolu bir sepet gördüm. Kalabalık her tarafa yayılmış gibiydi. İnşallah uzun sürmezdi, insan kalabalığı üzerime abandıkça kontrolümü yitireceğimden korkuyordum. Birkaç sıra arkamdan birisi bana el sallıyordu. Peter mıydı o? Aradığı insanlara rastgelmek gibi özel bir yeteneği vardı. Evet, bu Peter'dı. Bir taraftan sağındaki solundaki insanlara gülümseyip selam vererek kurnazca ileri doğru yol açıyor, bir taraftan da bütün bu süre boyunca gözlerini üzerimden ayırmamaya dikkat ediyordu. Ona sırtımı döndüm. Onunla konuşmak istemiyordum. Bütün bu insanların arasında, yalnızca Mösyö'yle yalnız kalmak istiyordum.

Canım sıkılmıştı ama çok geçmeden de kızartma kokusu almış ve omzumda bir elin varlığını hissetmiştim. Peter bir hevesle beni selamladı. Bense aynı şekilde karşılık veremedim çünkü polislerin geldiği gün dükkanda olmadığı için onu suçluyordum, orada olsaydı her şey daha farklı olabilirdi.

"Demek sağlığına kavuştun?" Gözlerimi yargıç kürsüsüne sabitledim. Soğuk davranmama aldırmadan gevezelik etmeye başladı. Tabi ki aradan geçen aylarda Mösyö'nün başına tam olarak ne geldiğini anlatabilmek için. Peter daha önce de idam infazlarında hazır bulunmuştu ve idam öncesi ritüellerini biliyordu. Belediye binasının iç avlusunda, açık havada ve şerif yardımcısı ve belediye meclisi üyesinin – Temminck de muhtemelen oradaydı – huzurunda ölüm cezası okunacaktı. Bundan hemen sonra Mösyö işkence yapılan odaya götürülecek ve burada bir rahip ve ruhen hastalıklı kişileri teselli eden birisi kendisini ziyaret edecekti. Rahip her zaman mahkumları cezalandırılmaları gerektiğine ikna etmek için durmadan konuşurdu, hem mahkumların kendi ebedi kurtuluşları için, hem de Tanrı'nın gazabını Cumhuriyet'ten uzak tutmak için. Sonra, mahkumlar için dua ederlerdi, hiç kuşkusuz Mösyö için de dua etmişlerdi. Peter bana bunu anlatırken, tüm kalbimle Mösyö'nün dualara katılmış olmasını diledim ama korkarım katılmamıştı. Dini eğilimleri olduğunu hiç göstermemişti. Peter ara sıra anlattıklarını "Onun böyle bir şey yapabileceği hiç aklına gelmiş miydi? gibi sorular sorarak yarıda kesiyordu; bu sorusuna düşündüğümden daha yüksek bir sesle "Hayır, hayır, asla." diye cevap vermiştim. O anlatmaya devam ederken, ben başkalarına muhtemelen önemsiz gelecek şeyleri düşünüyordum. Acaba Mösyö'nün üzerinde onu son gördüğümde giydiği takımı mı olacaktı? Bunca zamandır üzerini değiştirmemiş olması mümkün olabilir miydi? Keşke giysisini onun için fırçalayabilseydim.

Peter pek çok şey hakkında bilgi sahibiydi ama ölüm cezası hakkındaki her ayrıntıyı bilmiyordu. Örneğin Mösyö'ye

son yemeğinin, idamın gerçekleşmesinden birkaç saat önce verildiğini biliyordu ama ona ne yedirdiklerini sorduğumda söyleyemedi. Güzel bir yemek yedirip yedirmediklerini merak ediyorum. Ne de olsa, nelerden hoşlandığını nelerden hoşlanmadığını bilmiyorlardı. Ben olsaydım ona balık kızartırdım. Deniz balığı yılın bu zamanında iyi olmazdı. Tadını muhafaza etmek için önce harlı ateşe tutulmuş tatlı su levreği veya turna balığı, işte bu bir an için onun dikkatini dağıtabilecek bir şeydi.

İki cümlede bir Peter, arkamızda duran bir adama iteklememesini söylüyordu. Kalabalık giderek daha sabırsızlaşmış ve beklemekten yorulmuştu. Mahkeme bugün cezalandırılacak dört kulampara için ayrı bir infaz düzenlemişti. Peter "kulampara" kelimesini sanki hiç anormal bir şey değilmiş gibi söylemişti ama benim için bu kelimeyi Mösyö'yle ilişkilendirmek hala zordu. Peter, Everard'ın çoktan salıverildiğini söyledi; babası, diller dökerek en sonunda arkadaşı Temminck'i ikna etmişti. Borgholt, oğlu gibi pek çok saygıdeğer vatandaşla ilişiği olan birinin bu kadar utanç verici bir şeyle suçlanabilmesinin tasavvur edilemez bir şey olduğunu düşünüyordu. Temminck ve diğer mahkeme üyelerineyse kala kala bu fikre katılmak kalabilirdi, ve bunu akıllarına bir kez koydular mı da Everard'ın salıverilmesi için türlü çareler bulmak onlar için kolay olurdu.

Aniden çalmaya başlayan trampetler o kadar gümbür gümbürdü ki iç organlarımın titrediğini sandım. Peter konuşmayı kesip askeri şeref kıtasına baktı. Mösyö gibi bir klavsencinin, opera yayınlamak isteyen birinin yaşamının son saatlerinde bu gürültü patırtıyı dinlemeye mecbur olacağı kimin aklına gelirdi ki?

Şerif yardımcısı ve belediye meclisi üyeleri göründü: hepsinin üzerinde kuşaklarının sol omuz üzeri şehrin armasıyla süslenmiş uzun, kara kadife pelerinler vardı. Kürsünün mermer basamaklarında mevzi aldılar. Trampetler sustu. Peter, Temminck'in en soldaki seçkin tavırlı iri yarı adam olduğunu fısıldadı. Ama bu kudretli meclis üyesi süsleme notalarını Mösyö kadar harika çalabiliyor muydu acaba?

Kalabalık daha da itişip kakışmaya başladı. Hiçbir kelimesini heba etmeden Peter Mösyö'nün cezasını anlattı bana. Boğarak idam etmek tipik olarak kadınlar için uygulanırdı. Anlaşılan ipe çekmek onun için fazla şerefli olacaktı.

Diğer üç mahkumla beraber onu kürsüye götürdüler. Çok zayıflamıştı, elmacık kemikleri çıkmış ve gözleri çukura kaçmıştı. Sürekli başını sallıyor ve ellerini oynatıyordu. Yine de, şimdi, böyle şaşkın bir izlenim verirken bile, bir deliden çok, eksantrik bir dahi gibi görünüyordu. Ayakta güçlükle duruyor, destek almak için kendisini teselli eden kişiye yaslanıyordu. Acaba üzerine, kendisinden önce hücrede kalan kim bilir kimin kokusu sinmiş bir battaniye vererek soğuk taş döşeme üzerinde mi yatırmışlardı onu?

Belki beni görür diye elimi kaldırdım. Çok saçma bir hareketti bu, biliyordum ama orada olduğumu bilmesi için bir şeyler yapmak zorundaydım.

Bundan sonra olanlar daha çok Tanrı'nın yönettiği bir tiyatro oyununa benziyordu. İlk önce şerif yardımcısı konuştu, ölüm cezasını neden talep ettiğini açıkladı. Gizli günahın varlığından uzun zamandır haberdar olan adli makamlar bu günahı işleyen çok sayıda erkek olduğunu görünce dehşet içinde kalmışlardı. Yetkili makamlar erkeklerin kirli işlerini

gördükleri çok sayıda buluşma yeri olduğunu bilmiyorlardı ve suçlu ağını ortaya çıkarmakta geç kalmışlardı. Bu suça geniş çaplı bir kovuşturma açarak karşılık vermişlerdi. Şerif yardımcısı ilahi kurtuluştan, Tanrı'nın Cumhuriyete yüz çevirmesinden, kaosla mücadele etmek gerektiğinden ve ilahi düzenin yeniden sağlanmasına yardımcı olma yükümlülüğünden bahsetti.

Bu durumda yargıçlar ve arkalarındaki insanlarla hemfikir olabilirdim ancak. Doğanın düzenini bozmamak bir buyruktu. İnsanoğlunun hayvanlardan bir farkı olması gerekiyordu. Cumhuriyetimizin yıkılmasına izin veremezdik. Hemfikirdim ama bunu suçlandırmadan yapıyordum. Bu dünyada kendimi adamak istediğim tek adam uygunsuz davranmıştı. Bir parçam her zaman onun yanında olacaktı.

İleri gelenler sessizce öteki bölüme geçtiler. Yargıçlar normal bir şekilde değil de, ağır adımlarla yürüyorlardı, kilisede yürüyen bir rahip gibi. Peter başka bir kısımda bulunan belediye başkanlarının tavsiyesini sormaya gideceklerini fısıldadı kulağıma. Geçen sefer de aynı şekilde olmuş. Bütün bu gösteri halk için yapılıyordu, her şey en ince ayrıntısına kadar önceden planlanmıştı. Peter tek kelime etmeden bileğimi kavradı ve kolumu aşağıya çekti. "Çok geç Anna."

Yargıçlar topluluğu geri döndü, yine gittiler, sonra yine geldiler, gittiler, geldiler. Bunu kaç kere yaptıklarını hatırlamıyorum çünkü tüm bu gidiş gelişleri sırasında gözlerimi Mösyö'den ayırmamıştım. Tüm bu deli saçması sırasında gözlerini boşluğa dikmişti, hiç bir tepki vermeden, şerif yardımcısı ona ismen hitap ettiğinde bile. Keşke gergin

parmaklarını tutabilseydim ya da elim sırtında onu oradan indirip eve, dükkanına ve müziğine götürebilseydim.

Formaliteler böylece sürüp gitti. Sanki sonsuza dek sürecekmiş gibiydi. Bir süre sonra Mösyö başını ve parmaklarını oynatmayı bıraktı. Orada bir kukla gibi öylece dikiliyordu ve etrafındaki her şeyi ve herkesi unutmuş gibi bir izlenim uyandırıyordu.

Onu kürsüden indirirlerken oradan ayrıldım. Ona artık hiçbir şekilde yardım edemeyeceğimi anlamıştım, ne kadar küçük olursa olsun. Onun belediye binasının meydanlarından birinden indirilip idam sehpasına çıkarıldığını görmek istemiyordum. Nasılsa beni göremiyordu ve birazdan olacaklar izlenemeyecek kadar korkunç olacaktı. Şu ana kadar bir tiyatro oyunu sahnelenmiş olabilirdi ama birazdan birdenbire geri dönüşü olmayan bir hal alacaktı. Oyuncular sahneye geri dönüp başlarını eğerek izleyiciyi selamlamayacaktı.

Peter'a veda etmeden kalabalığı yararak ilerlemeye çalıştım. Hepsi de bu büyük gösteriyi kaçırmamak için öne doğru ilerlemeye çalışıyordu. Kalabalık arasında sıkışmıştım, başkalarının üzerine itekleniyordum: bazılarının canı sıkılıyordu ama geçmeme izin veriyorlardı; bazılarıysa direniyor, yerlerinden kıpırdamıyorlardı. İleri doğru baksam da aklım tamamen arkamda kalan şeye odaklanmıştı. Yanı başımda duran bir kişi, "Geçen sefer bu cellat çok başarılıydı" diyordu. Bir başkası küçük bir kıza "Celladı bir doktor gibi düşün, bir dokunuşla onların bütün hastalıklarını ve acılarını iyileştirecek." Yerde oturan bir çocuğun üzerinden geçtim. Şu anda görebildiğim tek şey dikkatle bakan yüzlerdi, hatta bazı insanları çekilmeleri için itiyordum.

Birdenbire Borgholt'u seçtiğimi sandım ama ben emin olana kadar küçük bir kızı omuzlarına almış iri yarı bir adam onun önüne geçti. Çanlar çalmaya başladığı için insanlar seslerini birbirlerine duyurabilsinler diye bağrışıyorlardı.

Çaresizce teşebbüs etmeme rağmen neredeyse hiç ilerleyemiyordum ve ilk mahkum darağacına çıkarıldığında hala kalabalığın ortasındaydım. İdam anı yaklaştığı için çok az insan yol vermeye razı oluyordu, herhangi bir yöne zerre kadar kımıldamak çok zordu. İlerleyebilmek için var gücümle itmek zorunda kalıyordum. Çevremdeki insanların bağrış çağrışlarından anladığım kadarıyla bu, diğer üç mahkumdan biriydi, Mösyö değildi. Kalabalığın bir kısmı dualar mırıldanıyor, kimisi titriyor, kimisi de düpedüz hoşça vakit geçiriyordu.

İtiyor, parmaklarımın ucunda duruyor, dirseklerimle ite kaka yol açıyordum, bir çocuk ağlamaya başladı, bir kadın da beni itekledi, birasını içmek üzere olan biri yüzünden elbisemin kolu ıslandı, bir genç kafama yumruk attı. Darbenin etkisiyle başım dönmüş gözlerim kararmıştı. Kımıldayamıyordum. Solumdan, sağımdan, önümden, arkamdan insanlar beni sıkıştırıyordu, benimse izdihamın akışına kapılmaktan başka elimden hiçbir şey gelmiyordu.

Yeniden görmeye başlar başlamaz bağırıp çağırmaya başladım. İlerlemeye devam ediyordum. Artık pek kibar davranmadığım için daha iyi ilerliyordum. Yine Borgholt'u gördüğümü sandım, bu sefer hayal meyal. Bir kez daha anında görüş alanımdan çıkmıştı. Tanımadığım insanların bedenleri arasında sıkışmıştım. Hayal mi görüyordum, yoksa şuradaki Brigitte miydi? Suzanne miydi? Hayır, bu olamazdı. Yumruğu yediğim yeri ovaladım. Orada o sokak

çocuğu ile el ele duran Everard mıydı? Annem ya da babam mıydı? Bu imkansızdı. Beni görmüşler miydi, oradan çekip gitmeye hazır tek insanı? Kalabalığın arasında ilerledim, balıkçı kadınları geçtim, Warmoesstraat esnaflarını geçtim, hizmetkarların bulunduğu sırayı geçtim.

Yavaş yavaş insanlar daha da seyrekleşmeye başlamıştı, aralarında yürümek kolaylaşmıştı. Derken kalabalıktan geriye yalnızca seyrek kümeler halindeki izleyiciler kalmıştı ve nihayet neredeyse hiç kimse kalmamıştı. Koşmaya başladım, tek amacım oradan mümkün olduğunca uzaklaşmaya çalışmaktı; Mösyö'nün idamından en ufak bir ses duymamak için: ne borazanları, ne trampetleri, ne de aman dileyen bir çığlık – özellikle de bunu duymak istemiyordum. Önce çok iyi bildiğim caddelerde koştum. Geçerken bir adam yüksek sesle bir şeyler söyledi. Takip edildiğimi mi düşünmüştü, yoksa vicdanımı rahatsız eden bir şeyler olduğunu mu? Çok geçmeden her yer çok garip bir sessizliğe gömüldü. Sanki şehir terk edilmişti.

XX

Cumartesinden beri şehir benim için aynı şehir olmaktan çıkmıştı. Sokaklar tehditkar görünüyordu. Farklı mahallelerden uzak duruyordum. Yuvam bana yabancılaşmış ve yaban eller ise yuvam olmuştu.

Mösyö'nün idam edilmesinin hemen ardından pansiyondaki oda arkadaşım vasıtasıyla Servetsteeg'de iki ihtiyarın evinde iş bulmuştum. Kendisinin burun kıvırdığı bir işi benim kabul etmek zorunda kaldığımı görmek haspamın hoşuna gitmişti.

Arka sokaklarda hiç kimse orada bulunmamı bir saniye bile düşünmedi. Burada yaşamak isteyip istememin tamamen konu dışı olduğunu artık anlıyorum: çünkü bütün mahallede buraya isteyerek gelen muhtemelen tek bir kişi yoktur, yalnızca bir köpeğin kakası hangi caddeyi süsleyeceğine karar verir.

Eskiden neredeyse her gün gittiğim yerlere ancak binde bir gidiyorum, mesela ihtiyarlar benden taze somon ya da uskumru satın almamı istedikleri zaman. Harcadığım her

kuruşun hesabını yapıyorlar ve bu kadar ucuz balık da hiçbir yerde yok. Uskumruyu balık pazarının en başındaki tezgahtan alıyorum, oradan belediye binasını göremiyorum. Hizmetçi kızlardan ve sima olarak tanıdığım öteki insanlardan uzak durmaya çalışmaya başladım. Artık gerçekten de fazlasıyla şey biliyorum ama galiba Mösyö'nün karayazısıyla ilgili bir şeyler öğrenmekten hiç usanmıyorlar. Ne yazık ki öteki hizmetçi kızlardan tamamen uzak durmak hemen hemen imkansız oluyor çünkü tıpkı güvercinler gibi hem arka sokaklardan hem de zenginlerin bulunduğu sokaklardan geçiyorlar.

Oradan ayrılmamın üzerinden çok geçmeden dükkanın önünden yine geçtim. Mösyö'nün malına mülküne el konulmuştu. Mahkeme masraflarını bir şekilde ödemek zorundalardı. Klavseni pencereden dışarı çıkarmış çekiyorlardı. El koyma işleminden bir iki hafta sonra Hoogmeijer'in uzun zamandır beslediği arzusu gerçekleşmiş ve Mösyö'nün artık boş kalan binasıyla kendi yerini birleştirerek dükkanını genişletmişti. Eski tabela hala yerinde duruyordu. Mösyö'nün adı silinip komşusunun adı yazılmıştı üzerine.

Yakında otuz sekiz yaşıma gireceğim. Her gün ne bir heyecan ne de bir istek duyarak başlayıp bitirdiğim işimi yapıyorum sadece. Alt kattaki ihtiyarların bakıma çok ihtiyaçları var ama korkarım bu dünyadaki varlıkları çok uzun sürmeyecek. Adam artık benim yardımım olmadan yataktan kalkamıyor, karısı da yürümekte çok güçlük çekiyor.

Çok uzun zamandır Suzanne'den haber alamıyorum; son mektubunu alalı üç yıldan fazla oldu. Job'la ikisi başka erkekler yüzünden ara sıra atışsalar da evliliği çok iyi gidiyor. Job, Suzanne'i kendisini kıskançlıktan deliye döndüren başka bir gözle başka erkeklere bakmakla suçlu-

yor. Suzanne'se asıl adamların ona baktığını ve buna engel olmasının imkanı olmadığını söylüyor –bu yasalara aykırı bir şey değil sonuçta. İlk çocuğuna bakmakta çok zorlanmıştı, çocuk sahibi olmak kendisini zincire vurulmuş bir köpek gibi hissetmesine neden olmuştu, ama yine de bu, genç çifti dört tane daha yapmaktan alıkoymamıştı. Sonraki mektuplarında çizdiği aile manzarası çocukları büyüdükçe onları daha çok sevdiğini gösteriyordu. Bazen Job birden bire beşiyle birden boğuşmaya başlıyor, sonun da dayanamayıp Suzanne de onlara katılıyordu. Bir keresinde oğlu başlığını çekip çıkarmış ve saçlarını arapsaçına döndürmüştü. Job, Suzanne'in saçlarını tararken en büyük kızları da babasının taklidini yapmıştı. Galiba ilk kızının göz kamaştırıcı bukleleri var, bildiğim kadarıyla ailemizde bir ilk. Suzanne, Job'ın bukleleri olduğundan şimdiye kadar hiç bahsetmedi. Daha büyük bir eve çıkmayı düşünüyorlardı ama hala yeni adresleri elime geçmedi. Çok meşgul olmalı. Belki de mektupları kaybolmuştur, posta hizmetiyle ilgili çok şikayet var.

Dışarı çıktığım zamanlar bakışlarımı kaçırmama neden olan gittikçe daha sıradan, güncel şeyler oluyor: manavda bir kutunun içinde çürümeye başlayan bir elma, pazarın toplanmasına yakın tanesi birkaç kuruştan satılan gözlerinin feri gitmiş balıklar, vurularak avlanmış ama alıcı bulamamış av hayvanları, boş evler. Bu manzaralar beni hüzünlendiriyor ama kendime koyu kırmızı kirazlar, sıcak bir kağıt helva, komposto, büyük bir torba fındık, güzel kokulu armutlu bir dilim pasta, kestaneli üzüm suyu, jambonlu çörek ya da baharatla tatlandırılmış şarap gibi leziz bir şeyler satın alarak aklımı başka şeylerle meşgul etmeye çalışıyorum. Eskiden ne çok, ne de az yerdim ama şimdi acınacak haldeki yevmiyemden artırdığım her kuruşu yiyeceğe yatırıyorum.

İhtiyaç duyduğum başka bir şey yok, diktiğim etek muhtemelen beni sonuna kadar idare edecek. Ceketin tavşan kürküne damlayan mumu, üzerine ince kağıt yayıp sıcak ütü basarak çıkarmaya çalışmıştım ama bunun kısmi bir faydası oldu. Bütün o olanlardan sonra her zaman kirli görünmeye mahkum oldum sanki.

Ara sıra Pazar öğleden sonraları rıhtımdan geçiyorum. Yapacak başka bir işim olmuyor, yükleme ve boşaltma işleri yasak olduğu zamanlarda da rıhtım sakin oluyor. Bir yere oturup celladın kollarına ve bacaklarına ağırlıkları bağladıktan sonra Mösyö'nün cesedini suya nereden attığını düşünerek saatlerce suya bakıyorum. Bir eşcinseli hatırlatan hiçbir şeyin kalmasına izin verilmemişti. Kuşlar ve diğer doğa güçleri tarafından yenilmek üzere cesedinin idamlıkların arazisine bırakılması bile yasaktı.

Bazen suyun kenarında oturup polisleri ve ihanetimi düşünüyorum. Bunu şimdiye kadar hiç kimseye anlatmadım. Günahımı sessiz kalarak gizledim. Bunu yazmak bile benim için çok zor oldu. Ben sadece zincirde bir halkaydım, bunu çok iyi anladım ama yine de suçluluk duygum had safhada. Görünürde önemsiz bir halka olabilir ama o halka olmasa Mösyö bu gün yaşıyor olabilirdi.

Kovuşturmalar artık çoktan doruğa ulaştı. Gelgelelim, eşcinsellik toplumumuzun kafasından asla silinmedi. İnsanlar bundan, tutuklamalar başlamadan önce yurt dışına kaçan adamları sorumlu tutuyorlar. Onlar hiçbir zaman mahkemeye çıkarılmadılar. Her şeye yeni baştan başlanması oldukça mümkün görünüyor. İskele kurtçukları kanallardaki ahşap payandaları yine kemiriyor. Yeni bir selin gelişi çok üzün sürmeyecek. Sığır vebası yayılıyor. Borgholt'un yöredeki fakirler için bu yıl fazladan bir yardım toplama

kampanyası düzenlediğini işittim. Arka sokaklardaki insanlar hep bunu konuşuyorlar.

Bugün sandıkta bulduğum son makaleyi okudum. Makalede yazılanlar kesinlikle tüccarın başka toplumsal sınıftan bir kadına duyduğu ama ilan etmediği aşkına ilişkin yaptığı açıklamaları hakkında Lea'nın bana anlattıkları kadar ilginçti. Bu makaleyi daha önce okumuş olmalıyım ama her nedense ancak şimdi tamamen anlayabildim. Sözkonusu bölüm Alman hekim, J.H. Meibomius tarafından yapılan bir çalışmanın çevirisi. Alman hekim, iktidarsız erkekleri tedavi etme yöntemi keşfetmiş. Buna göre, beli ya da kasık bölgesini kamçılamak kan akışını hızlandırıyor gibiydi, böylece de erkek anatomisinin ara sıra yaratıldığı amaç için işlev görmeyi reddeden belli bölgesindeki harareti arttırıyordu. Bu hararet ve de tedavinin eseri, iktidarsız erkeğin arzularını tatmin etmesini sağlıyordu.

Mösyö'nün hizmetinde çalıştığım dönemlerde büyük ihtimalle bu tıbbi bilgi elde edilmemişti. Onun tam olarak neyi olduğunu ve neticede yaptığı şeyi niçin yaptığını hala kesin olarak söyleyemem ama belki de o da bu sorundan muzdaripti, ve belki de bu makaleyi okuyabilseydi her şey çok farklı gelişirdi.

İçinde yaşadığımız dönemde, olanaklarımızın erişilebilir sınırlı bir bilgiyle kısıtlı olması gerçekten çok yazık, özellikle de artık her şey bu kadar hızlı gelişirken. O Alman hekim tarafından uygulanacak bir tedavi, Mösyö'yü sağlığına kavuşturmak için yeterli olabilir ve onu başına gelen felaketten kurtarabilirdi. Hem benim hayatım da çok farklı olabilirdi. Tek tesellim, ötekilerin bu keşiften hala yararlanabilecek olmaları. İyi ki aşkın iç yüzünü giderek daha iyi anlamaya başlıyoruz.